

2021

การถ่ายทอดดนตรีขึ้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ทศพร จันทร์เลิศ
คณะศิลปกรรมศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

Part of the [Music Commons](#)

Recommended Citation

จันทร์เลิศ, ทศพร, "การถ่ายทอดดนตรีขึ้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่" (2021). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 5158.

<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/5158>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

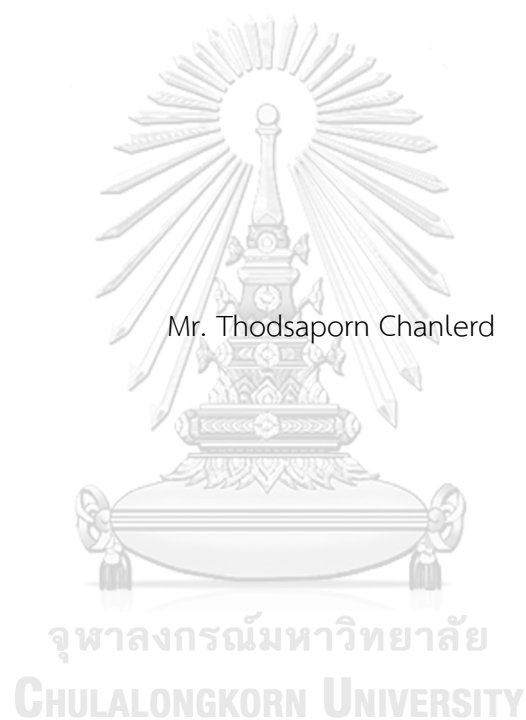
สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

TRANSMISSION OF LANNA TRADITIONAL MUSIC BY PRINCE SUNTHORN NA CHIANGMAI

Mr. Thodsaporn Chanlerd

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Thai Music

Department of Music

FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS

Chulalongkorn University

Academic Year 2021

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร
ณ เชียงใหม่

โดย

นายทศพร จันทรเลิศ

สาขาวิชา

ดุริยางค์ไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บิณฑสันต์)

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บิณฑสันต์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ข้ามคม พรประสิทธิ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรประพิทร์ เผ่าสวัสดิ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทระ คมขำ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน)

ทศพร จันท์เลิศ : การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่.

(TRANSMISSION OF LANNA TRADITIONAL MUSIC BY PRINCE SUNTHORN

NA CHIANGMAI) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์

งานวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชีวประวัติและผลงาน การพัฒนา การถ่ายทอดและการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เกิดและเติบโตในตระกูลเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ จึงได้เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเรียนเครื่องสายไทยในคุ้มหลวงมาแต่เยาว์วัย เมื่อได้รับเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา ของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ จึงนำระเบียบวิธีการบรรเลงของวงดนตรีไทยมาใช้กับวงสะล้อ ซึ่ง ทั้งการพัฒนา รูปแบบการจัดวง การพัฒนารูปแบบการประสมวง พัฒนาขนาดและระดับเสียงของสะล้อและซึง ส่งผลให้วงสะล้อ ซึ่ง มีแบบแผนการบรรเลงที่มีมาตรฐาน รวมทั้งได้บันทึกโน้ตเพลงพื้นเมืองล้านนา และนำลูกบิดกีตาร์มาใช้กับซึง ทำให้ระดับเสียงไม่ลดระหว่างบรรเลง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถ่ายทอดความรู้ดนตรีพื้นเมืองล้านนา ให้กับนักเรียนวิชาเอกดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่และลูกศิษย์ในกลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี การถ่ายทอดเริ่มจากการสาธิตให้ดูและการนอຍเสียง แล้วจึงถ่ายทอดเพลงในกลุ่มเพลงพื้นฐาน กลุ่มเพลงชั้นกลาง และกลุ่มเพลงชั้นสูง ถ่ายทอดการบรรเลงรวมวง รวมถึงถ่ายทอดกลวิธีในการบรรเลงแบบดั้งเดิมของดนตรีพื้นเมืองล้านนาและนำกลวิธีพิเศษของดนตรีไทยมาใช้ในการบรรเลง แบบแผนการบรรเลงสะล้อและซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีสายการสืบทอดสำคัญ คือ ลูกศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เนื่องจากส่วนใหญ่ประกอบอาชีพครูดนตรีไทย ทั้งในวิทยาลัยนาฏศิลป์และในโรงเรียนเขตภาคเหนือ

สาขาวิชา ดุริยางค์ไทย

ปีการศึกษา 2564

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6086744135 : MAJOR THAI MUSIC

KEYWORD: TRANSMISSION, TRADITIONAL MUSIC LANNA, PRINCE SUNTHORN NA CHLANGMAI
THODSAPORN CHANLERD : TRANSMISSION OF LANNA TRADITIONAL MUSIC BY PRINCE
SUNTHORN NA CHIANGMAI. ADVISOR: ASSOC. PROF. PATARAWDEE PUCHADAPIROM,
PH.D.

This research has the purposes to examine 1. the life history and work of Prince Sunthorn Na Chiangmai, 2. the development of traditional Lanna Music and 3. the transmission and the inheritance of Lanna traditional music of Prince Sunthorn Na Chiangmai. The results showed that Prince Sunthorn Na Chiangmai was born to and raised by the ruling family of Chiang Mai. He received Lanna and Thai traditional music training at an early age from the khum luang palace. After receiving an invitation from the Chiang Mai College of Dramatic Arts to serve as a Lanna traditional music specialist, Prince Sunthorn incorporated Thai traditional music practices to the teaching of salo ensemble. There he standardized instrument organization, ensemble setup, the sizes and tuning system of salo and sueng. This resulted in a theorization of the salo and sueng ensemble in terms of performance practices, instrumentation, ensemble setup and the notation of Lanna Traditional Music. He also initiated the installation of guitar tuning pegs into a sueng for a better tolerance of string tension.

Prince Sunthorn Na Chiangmai taught Lanna traditional music to students majoring in Thai classical music and music instrument making. His teaching methods included juxtaposing between playing instruments and singing (noi siang) at a rudimentary level before proceeding to teaching basic, intermediate, and advanced pieces accordingly. He was noted for combining the Lanna traditional playing techniques with those of the Thai traditional music. The pedagogy conceived by Prince Sunthorn Na Chiangmai is still used today. The most prominent musical lineage of Prince Sunthorn Na Chiangmai consists of the Chiang Mai College of Dramatic Arts alumni who have become teachers in various campuses of the College of Dramatic Arts as well as in the local schools across Northern Thailand.

Field of Study: Thai Music

Student's Signature

Academic Year: 2021

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการอนุเคราะห์และการสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่ได้กรุณาถ่ายทอดองค์ความรู้ ข้อมูล และให้คำปรึกษาต่าง ๆ กับผู้วิจัยเพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้กรุณามอบความรู้ ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยด้วยความเมตตามาโดยตลอดการศึกษา

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำและแนวทาง ตลอดระยะเวลาในการทำวิจัยให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณ ครูบุญถึง พระยาชัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ครูผู้จัดประกายให้เกิดเป็นวิทยานิพนธ์เล่มนี้ขึ้น อีกทั้งเมตตา สั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ทั้งด้านดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนา ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาและคอยช่วยเหลือในทุกเรื่อง

ขอขอบคุณ เจ้าป่าสุรีย์ เจ้าลุ่มสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ ครูกมล ตั้งตัว ครูบัณฑิต ศรีบัว ครูจตุพร วงศ์ฝัน ครูจิรวิทย์ หาญพนิชานนท์ ครูรักเกียรติ ปัญญายศ ที่เมตตาในการสัมภาษณ์ข้อมูล และให้ความช่วยเหลือตลอดมา

ขอขอบคุณ ช่างบุญมา สะตุน ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ คุณตาประสิทธิ์ โกกระธรรม ที่ร่วมกันสรรค์สร้างเครื่องพื้นเมืองล้านนากับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ และเมตตาถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตที่งดงาม

ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุลและครูผ่องพรรณ วัชรเสถียร ที่เมตตาและกรุณาบอกเล่าเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ขอขอบคุณ นายณัฐพงษ์ จิตอารีวงศ์ นายธนฤทธิ์ ไหมทอง นางสาวชนะใจ รื่นเรือง

นายชลลพพรษ เต็ใจ นางสาวพุทธิพร สิ้นธนามราพันธ์ นางสาวสุวรินทร์ ยรรยงธนา นายสุนทรวินิจ วรสิงห์ ที่เป็นกำลังใจและคอยช่วยเหลือตลอดมา

ทศพร จันทร์เลิศ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....ค	
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....ง	
กิตติกรรมประกาศ.....จ	
สารบัญ.....ฉ	
สารบัญตาราง.....ณ	
สารบัญภาพ.....ญ	
สารบัญแผนภาพ.....ฐ	
บทที่ 1 บทนำ.....1	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....1	
1.2 วัตถุประสงค์.....4	
1.3 วิธีดำเนินงานวิจัย.....4	
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....6	
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....6	
บทที่ 2 ชีวิตประวัติและผลงานเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่.....7	
2.1 ประวัติชีวิต.....8	
2.2 ประวัติการทำงาน.....13	
2.2.1 การเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนาของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่.....14	
2.2.2 การเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทย.....15	
2.3 ประวัติผลงานและรางวัล.....24	
2.3.1 ผลงานการบันทึกโน้ตเพลงพื้นเมืองล้านนา.....24	
2.3.2 ผลงานด้านการควบคุมการบรรเลงและการแสดง.....25	

2.3.3 ผลงานด้านการประพันธ์เพลง	27
2.3.4 ผลงานด้านการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทย	27
2.3.5 ผลงานด้านการสร้างสรรค์และพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนา	28
2.3.6 ผลงานด้านการบันทึกเสียง	30
2.3.7 รางวัลที่ได้รับ	33
บทที่ 3 การพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่	35
3.1 การพัฒนาเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา สะล้อและซึง	36
3.1.1 การพัฒนาเครื่องดนตรี ประเภทสะล้อ	37
3.1.2 การพัฒนาเครื่องดนตรี ประเภทซึง	46
3.2 การพัฒนางวงสะล้อ ซึง	56
3.2.1 การพัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึง	58
3.2.2 การพัฒนารูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง	60
บทที่ 4 การสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่	65
4.1 การถ่ายทอดสะล้อและซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่	66
4.1.1 การให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรี	67
4.1.2 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลง	69
4.1.3 การถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนา	77
4.1.4 วิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง	84
4.1.5. การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ	86
4.1.6. การถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง	95
4.1.7 จิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่	98
4.2 สายการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่	105
4.2.1 กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่	105
4.2.2 กลุ่มช่างทำเครื่องดนตรี	124

4.2.3 กลุ่มลูกศิษย์ทั่วไป	133
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	140
5.1 บทสรุป.....	140
5.2 ข้อเสนอแนะ	141
บรรณานุกรม	142
ภาคผนวก	144
ภาคผนวก ก โน้ตเพลงและเนื้อร้อง	145
ภาคผนวก ข ภาพที่เกี่ยวข้อง.....	155
ประวัติผู้เขียน	168

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 ตารางระบบคู่เสียงสระล้อยูก 3	45
ตารางที่ 3.2 ตารางระบบคู่เสียงสระล้อยูก 4	45
ตารางที่ 3.3 ตารางระบบคู่เสียงสระล้อยสามสาย	46
ตารางที่ 3.4 ตารางระบบคู่เสียงซิงลูก 3	54
ตารางที่ 3.5 ตารางระบบคู่เสียงซิงลูก 3	55
ตารางที่ 3.6 ตารางระบบคู่เสียงซิงลูก 4	55
ตารางที่ 4.1 ตารางสรุปการสืบทอดเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่	134
ตารางที่ 4.2 ตารางสรุปเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้รับถ่ายทอดจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่	136

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่.....	8
ภาพที่ 2.2 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่วัยเด็ก และเจ้าฟองแก้ว ณ เชียงใหม่	9
ภาพที่ 2.3 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ และนางแสงหล้า ณ เชียงใหม่	9
ภาพที่ 2.4 คุ่มหลวง ท่าเจดีย์แก้ว ปัจจุบันอยู่ในบริเวณสถานกงสุลอเมริกา จังหวัดเชียงใหม่	11
ภาพที่ 2.5 กุเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่	12
ภาพที่ 2.6 ตำแหน่งที่ตั้งโรงงานเชียงใหม่การดนตรี (เดิม).....	20
ภาพที่ 2.7 ป้าย เชียงใหม่การดนตรี.....	22
ภาพที่ 2.8 ตำแหน่งที่ตั้งโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ปัจจุบัน	23
ภาพที่ 2.9 วงลานนามหาดุริยางค์ ณ โรงละครวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่.....	26
ภาพที่ 2.10 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นำขิมถวาย สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ โรงละครวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่	28
ภาพที่ 2.11 สะล้อสามสายประกอบงา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่.....	29
ภาพที่ 2.12 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 1 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่ คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่.....	30
ภาพที่ 2.13 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 2 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่ คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่.....	31
ภาพที่ 2.14 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 3 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่ คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่.....	31
ภาพที่ 2.15 การบรรเลงวงเครื่องสายผสมขิม ของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่ เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่บรรเลงขลุ่ย	32
ภาพที่ 2.16 การบรรเลงวงเครื่องสายผสม ของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่ เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่บรรเลงซอสามสาย.....	32
ภาพที่ 2.17 โล่รางวัลดีเด่น ประจำปี 2528 ในการผลิตผลงานเพื่อเยาวชน ประเภทสื่อชาวบ้าน.....	33

ภาพที่ 2.18 ภาพโล่รางวัล ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางค์ ประจำปี 2528.....	34
ภาพที่ 3.1 สะล้อสามสาย สะล้อกลาง สะล้อเล็ก.....	38
ภาพที่ 3.2 หัวสะล้อ ลูกบิดสะล้อ.....	38
ภาพที่ 3.3 หัวสะล้อ ลูกบิดสะล้อ ทวนสะล้อ.....	39
ภาพที่ 3.4 ทวนสะล้อ กะโหลกสะล้อ ดิ้นสะล้อ.....	39
ภาพที่ 3.5 ดิ้นสะล้อ ที่ใช้ลูกกระสุนติดไว้.....	40
ภาพที่ 3.6 กะโหลกสะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่.....	40
ภาพที่ 3.7 คันชักสะล้อและหมุดสำหรับเกี่ยวหางม้า.....	41
ภาพที่ 3.8 ปลายคันชักสะล้อ สำหรับมัดปมของหางม้า.....	41
ภาพที่ 3.9 หน้าสะล้อ สายสะล้อ หย่อง.....	42
ภาพที่ 3.10 รัดอกสะล้อ.....	42
ภาพที่ 3.11 สะล้อสามสาย.....	43
ภาพที่ 3.12 หัวสะล้อสามสาย ลูกบิดสะล้อสามสาย.....	44
ภาพที่ 3.13 ซึงหลวง ซึงกลาง ซึงเล็ก.....	46
ภาพที่ 3.14 คันทวน, หัวซึง, ก๊อบสำหรับกดเสียง.....	47
ภาพที่ 3.15 หัวซึง หัวม้วน.....	47
ภาพที่ 3.16 ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่.....	48
ภาพที่ 3.17 กล้องเสียงซึงประกอบ.....	49
ภาพที่ 3.18 กล้องเสียงซึงชุดและกล้องเสียงซึงประกอบ.....	49
ภาพที่ 3.19 ซึงชุดและซึงประกอบ.....	50
ภาพที่ 3.20 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านหน้า.....	53
ภาพที่ 3.21 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านข้าง.....	53
ภาพที่ 3.22 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านหลัง.....	54
ภาพที่ 4.1 การนั่งบรรเลงสะล้อสามสาย โดยครูจตุพร วงศ์ฝั้น.....	70

ภาพที่ 4.2 การจับทวนสล้อและการกดเสียงสล้อ	71
ภาพที่ 4.3 การจับคันชักสล้อ	72
ภาพที่ 4.4 ทำนั้งสี่สล้อ.....	72
ภาพที่ 4.5 การดีดซิง.....	75
ภาพที่ 4.6 การกดเสียงซิง	75
ภาพที่ 4.7 ทำนั้งบรรเลงซิง	76
ภาพที่ 4.8 ครูกลม ตั้งตัว.....	106
ภาพที่ 4.9 ครูบุญถึง พระยาชัย.....	108
ภาพที่ 4.10 ครูบัณฑิต ศรีบัว.....	110
ภาพที่ 4.11 ครูจตุพร วงศ์พิน	112
ภาพที่ 4.12 ไม่ดีดจะเข้ ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้.....	115
ภาพที่ 4.13 ภาพจะเข้ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้.....	115
ภาพที่ 4.14 ครูจิรวลย์ หาญพนิชานนท์	116
ภาพที่ 4.15 ไม่ดีดจะเข้ ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้.....	119
ภาพที่ 4.16 ครูรักเกียรติ ปัญญาศ.....	119
ภาพที่ 4.17 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล.....	121
ภาพที่ 4.18 ช่างบุญมา สะตุน.....	124
ภาพที่ 4.19 ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม.....	127
ภาพที่ 4.20 ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์.....	129

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 2.1 ลำดับพงศาวลี เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่	10
แผนภาพที่ 3.1 วงสกล้อ ซึ่ง สำหรับบรรเลงทั่วไป	62
แผนภาพที่ 3.2 วงสกล้อ ซึ่ง สำหรับบรรเลงประกอบการแสดง.....	63
แผนภาพที่ 4.1 ขั้นตอนการถ่ายทอดสกล้อและ ซึ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่.....	103

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เกิดเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2461 เกิดในตระกูล ณ เชียงใหม่ เป็นหลานในเจ้าราชบุตร คำต๋อที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าอุปราช บุญทวงศ์ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ บุตรคนโตของเจ้าสิงห์ทนต์ ณ เชียงใหม่และแม่บุญนำ ณ เชียงใหม่ มีน้องหนึ่งคน คือ เจ้าภิญโญ ณ เชียงใหม่ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความสนใจในดนตรีมาตั้งแต่เยาว์วัย โดยเริ่มเรียนดนตรีพื้นเมือง ล้านนาและดนตรีไทยกับเจ้าสิงห์ทนต์ ณ เชียงใหม่ ผู้เป็นบิดา โดยเริ่มเรียนปี่จุม สะล้อ ซึงและขลุ่ยเพียงออ ต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2470 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ อายุ 9 ปี ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี และโปรดฯ ให้เรียนดนตรีไทยในคุ้มหลวง และเมื่อปี พ.ศ. 2472 อายุได้ 12 ปี จึงได้เป็นฝากตัวเป็นศิษย์ของครูช่อ สุนทรวาทีน ซึ่งสอนดนตรีไทยที่คุ้มหลวง เจ้าแก้วนรรัฐ หลังจากที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมีสิ้นพระชนม์ลง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังคงฝึกหัดดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทยเรื่อยมา อีกทั้งมักจะรวมกลุ่มเล่นดนตรีกันกับบรรดาเพื่อนนักดนตรีอยู่เป็นประจำและนำไปบรรเลงตามงานต่าง ๆ ที่มีผู้ติดต่อมา ตามที่ปรากฏในหนังสือเอื้องเงิน ที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า

ความสนใจในดนตรีของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รับการฟุ่กจากเจ้าพ่อ ดังที่ปรากฏว่ามีความสนใจในดนตรีมาตั้งแต่เล็ก ได้หัดเป่าขลุ่ยเป่าปี่จุม สี่สะล้อและดิดซึง โดยเจ้าพ่อเป็นผู้สอน จนสามารถบรรเลงรวมวงกับผู้ใหญ่ได้ตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 10 ปี เจ้าพ่อเห็นว่ามีความก้าวหน้าทางด้านดนตรีดี จึงนำไปถวายตัวเป็นมหาดเล็กของ พระราชชายาเจ้าดารารัศมี เมื่อปีพ.ศ. 2470 ก็ทรงกรุณาโปรดฯ ให้เรียนดนตรีไทยในคุ้มที่ประทับ พออายุได้ 12 ปี ก็ได้เป็นศิษย์ของครูช่อ สุนทรวาทีน ซึ่งขึ้นมาสอนดนตรีไทยที่คุ้มเจ้าแก้วนรรัฐในปี พ.ศ. 2472 เรียนลือซอจูนลือได้ดี สามารถบรรเลงเพลงร่วมกับวงเครื่องสายได้อย่างดี อยู่ในคุ้มได้ประมาณ 6 ปี พระราชชายาเจ้าดารารัศมีก็สิ้นพระชนม์ หลังจากนั้นคงฝึกหัดทั้งดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองมาโดยตลอดเมื่อออกจากโรงเรียนแล้วก็รวบรวมเพื่อนฝูงที่

รักดนตรีพื้นเมืองด้วยกันมาเล่นดนตรีกันบ่อย ๆ เป็นงานอดิเรกด้วยความ
รักเรื่อยมา (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 95-96)

ในปี พ.ศ. 2514 วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้เชิญเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผู้เชี่ยวชาญ
ด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา โดยทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ของดนตรีพื้นเมืองล้านนาแก่นักเรียน ดังที่เจ้า
สุรีย์ ณ เชียงใหม่ ได้กล่าวไว้ “เชิญมาสอนเป็นผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านดนตรี เชิญเจ้าสุนทร จะอนุรักษ์
พวกนี้ไว้ โดยเอาศิลปินตัวจริงมาเป็นผู้ถ่ายทอด เจ้าสุนทรก็เลยได้มา ทำงานที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ตั้งแต่
ปี 14” (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา
อย่างดียิ่งและพบปัญหาว่าเพลงที่ใช้บรรเลงนั้น มีความแตกต่างกันในการบรรเลงของแต่ละวง
ทั้งที่เป็นเพลงเดียวกัน ท่านจึงรวบรวมเพลงที่มีอยู่มากมาย ให้มีการบรรเลงที่ถูกต้องตามหลัก
ดุริยางคศิลป์ไทย โดยได้รับคำแนะนำจากครูมนตรี ตราโมท และนายภาवास บุนนาค เจ้าสุนทร
ณ เชียงใหม่จึงได้จัดทำโน้ตเพลงพื้นเมืองล้านนา ในรูปแบบของโน้ตตัวหนังสือ โน้ตตัวเลขและโน้ต
สากล ร่วมกับจากอาจารย์ประหยัด ศิริมิลินทร์ และอาจารย์ธีรยุทธ ยวงศรี ตามที่ปรากฏในหนังสือ
เอื้องเงินที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า

เจ้าสุนทร ท่านได้สำรวจบรรดาเพลงต่าง ๆ ที่มีผู้ใช้บรรเลงอยู่
ในล้านนา จากวงดนตรีต่าง ๆ ก็พบว่าแต่ละวงบรรเลงเพลงเดียวกันแต่ไม่
เหมือนกัน เหตุที่ไม่เหมือนกัน คือ ขาดบ้าง เกินบ้าง เพราะขาดหลักการ
บรรเลงที่ถูกต้อง เพลงที่ดีจะต้องมีจำนวนห้องและจังหวะหน้าทับที่ลงกัน
ได้พอดีจึงจะสมบูรณ์ ท่านจึงได้หารือเรื่องนี้กับผู้มีความรู้ทางด้านดนตรี
มีอาจารย์มนตรี ตราโมท อาจารย์ภาवास บุนนาค เพื่อฟังความเห็น
จากนั้นท่านก็ได้ร่วมมือกับอาจารย์ประหยัด ศิริมิลินทร์และอาจารย์ธีร
ยุทธ ยวงศรี จัดการแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้นและจัดการเขียนโน้ตเพลงไว้
เป็นหลักฐานเพื่อใช้กันต่อไป มีทั้งโน้ตตัวเลข ตัวหนังสือและโน้ตสากล จึง
ได้เพลงล้านนาไทยที่สมบูรณ์และถูกต้องตามหลักเกณฑ์การดนตรี (พูนพิศ
อมาตยกุล, 2530: 96-97)

ในปี พ.ศ. 2526 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ควบคุมและฝึกซ้อม การบรรเลงลานนามหา
ดุริยางค์ขึ้น เป็นวงดนตรีพื้นเมืองล้านนา ที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ล้านนา โดยมีผู้บรรเลงและ

ข้าบร้องจำนวน 370 คน ตามที่ปรากฏในหนังสือเอื้องเงิน ที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า

ในปี พ.ศ. 2526 เจ้าสุนทร ในฐานะอาจารย์สอนดนตรีพื้นเมือง ของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้เป็นแม่กองในการจัดการบรรเลงลาน นามหาดุริยางค์ขึ้นเป็นครั้งแรก มีผู้บรรเลง ข้าบร้องถึง 370 คน นับเป็นวง ดนตรีพื้นเมืองที่ใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมาในดินแดนล้านนาไทย นำความชื่น ชมมาสู่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่และบรรดาผู้ชมเป็นอย่างยิ่ง (พูนพิศ อมตยกุล, 2530: 98)

ในปี พ.ศ. 2528 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ จากสำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ให้เป็นผู้ผลิตผลงานสื่อมวลชนดีเด่น เพื่อพัฒนาเยาวชนภาคเหนือและได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ตามที่ปรากฏในหนังสือเอื้องเงิน ที่ระลึกในงานบรรจุ อัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า

ในปีพ.ศ. 2528 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและ ประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ภายใต้การดำเนินงานของอนุกรรมการ เฉพาะกิจ ได้พิจารณาผลงานสื่อมวลชนดีเด่นเพื่อเยาวชน ซึ่งมีคุณหญิง เต็มศิริ บุญยสิงห์ เป็นประธาน ได้พิจารณาให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็น ผู้ผลิตผลงานสื่อมวลชนดีเด่น เพื่อพัฒนาเยาวชนภาคเหนือ ได้รับโล่ ประกาศเกียรติคุณจาก ฯพณฯ พลเอกประจวบ สุนทรากร รอง นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2528 ณ ตึกสันติไมตรี เป็น ที่ชื่นชมยินดีแก่บุตร ภรรยาและญาติพี่น้องโดยทั่วกัน ในปีเดียวกันนี้ ท่าน ได้รับการเสนอชื่อให้เป็นศิลปินแห่งชาติและคณะกรรมการได้เลือกท่านให้ เป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ แต่ท่านป่วยหนัก เสียชีวิต ก่อนที่จะได้เข้ารับพระราชทานรางวัลนี้จากพระหัตถ์สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี บุตรีของท่านคือ คุณสุรีย์จึงได้รับ พระราชทานแทนบิดา (พูนพิศ อมตยกุล, 2530: 99)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถึงแก่กรรมด้วยโรคหอดลมอักเสบเรื้อรัง เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2529 สิริรวมอายุ 68 ปี ตลอดช่วงชีวิตเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ปฏิบัติหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นเมืองล้านนา ตั้งใจอุทิศตน สอนลูกศิษย์ ให้มีความรู้และความสามารถในการด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา เพื่อสืบทอดมรดกวัฒนธรรมดนตรีล้านนาต่อไป

ผู้วิจัยได้ศึกษาชีวประวัติเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ทำให้เห็นว่าท่านเป็นครูดนตรีพื้นเมืองล้านนา คนสำคัญ ในด้านการเผยแพร่ อนุรักษ์และการพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาทำให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ นอกจากนี้ยังรับเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนาของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ อุทิศตนเพื่อสั่งสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้ลูกศิษย์ ควรที่จะศึกษา รวบรวมชีวประวัติ ผลงาน วิธีการถ่ายทอดและการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เพื่อให้ทราบถึงบทบาทความสำคัญของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ที่มีต่อดนตรีพื้นเมืองล้านนา

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 ศึกษาชีวประวัติและผลงานของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
- 1.2.2 ศึกษาการพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
- 1.2.3 ศึกษาวิธีการถ่ายทอดและการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

1.3 วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1.3.1 รวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดต่าง ๆ ได้แก่

- หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร
- สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่
- หอสมุดแห่งชาติ รัชมังคลาภิเษก เชียงใหม่

1.3.2 เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ ทายาท ลูกศิษย์และผู้ใกล้ชิดเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ทายาท

1. เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่ บุตรสาวของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ข้าราชการบำนาญปัจจุบันอายุ 74 ปี

2. เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ บุตรชายของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เจ้าของโรงงานเชียงใหม่ การดนตรี จ.เชียงใหม่ ปัจจุบันอายุ 69 ปี

กลุ่มที่ 2 กลุ่มลูกศิษย์

1. ครูกรมล ตั้งตัว ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านปี่พาทย์และดนตรีพื้นเมืองล้านนา ปัจจุบันอายุ 65 ปี

2. ครูบุญถึง พระยาชัย ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 63 ปี

3. ครูบัณฑิต ศรีบัว ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 63 ปี

4. ครูจตุพร วงศ์ฝั้น ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนา ปัจจุบันอายุ 63 ปี

5. ครูจิรวัลย์ หาญพณิชานนท์ ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 63 ปี

6. ครูรักเกียรติ ปัญญาศ ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา ปัจจุบันอายุ 63 ปี

7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล รองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและงบประมาณ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 55 ปี

8. ครูผ่องพรรณ วัชรเสถียร ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 63 ปี

9. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ปัจจุบันอายุ 84 ปี

10. รองศาสตราจารย์ปรกรณ์ รอดช้างเผื่อน คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 70 ปี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี ที่ร่วมงานกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

1. ช่างบุญมา สะตุน ช่างผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย ปัจจุบันอายุ 88 ปี
2. ช่างประสิทธิ์ โภกระธรรม อดีตหัวหน้าวงปาดก้องคณะห้วยผายสามัคคี ปัจจุบันอายุ 83 ปี
3. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ช่างผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทยปัจจุบันอายุ

66 ปี

1.3.3 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผล

1.3.4 รายงานผลการวิจัยและสรุปเสนอแนะ จัดพิมพ์รายงานฉบับสมบูรณ์

1.4 ขอบเขตการวิจัย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ศึกษาการสืบทอดเฉพาะสละและซิง เนื่องจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีบทบาทในการพัฒนาสละและซิง จนเป็นแบบแผนและสืบทอดมาจนปัจจุบัน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.4.1 ทราบชีวประวัติและผลงานของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
- 1.4.2 ทราบการพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
- 1.4.3 ทราบวิธีการถ่ายทอดและการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 2

ชีวประวัติและผลงานเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

จากการศึกษาชีวประวัติและผลงานเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ
วิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ครอบครัว ลูกศิษย์และผู้ใกล้ชิด โดยศึกษาประวัติชีวิต ประ
วัติการทำงาน ผลงานและรางวัล

ภาพที่ 2.1 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 4 มิถุนายน 2564)

2.1 ประวัติชีวิต

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เกิดเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2461 เกิดในตระกูล ณ เชียงใหม่ โดยเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นหลานในเจ้าราชบุตร คำต๋อที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าอุปราช บุญทวงศ์ เจ้าราชวงศ์ มหาพรหมคำคง และเจ้าหลวงเศรษฐีคำฝั้น เจ้าหลวงนครเชียงใหม่ องค์ที่ 3

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ บุตรคนโตของเจ้าสิงห์ทนต์ ณ เชียงใหม่และแม่บุญนำ ณ เชียงใหม่ มีน้องร่วมกันหนึ่งคน คือ เจ้าภิญโญ ณ เชียงใหม่ (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 89)

ภาพที่ 2.2 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่วัยเด็ก และเจ้าฟองแก้ว ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 11 พฤษภาคม 2562)

ภาพที่ 2.3 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ และนางแสงหล้า ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 11 พฤษภาคม 2562)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สมรสกับ นางแสงหล้า (สกุลเดิม ปันทะนัง) เมื่อปี พ.ศ. 2489
มีบุตร-ธิดา 3 คน คือ

1. เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่ มีบุตร 1 คน คือ

1.1 นายณัฐ ณ เชียงใหม่ สมรสกับ นางศรณยา ณ เชียงใหม่ มีธิดา 1 คน คือ

1.1.1 เด็กหญิงดีดี ณ เชียงใหม่

2. เจ้าศิริไลซ์ ณ เชียงใหม่ (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดา 2 คน คือ

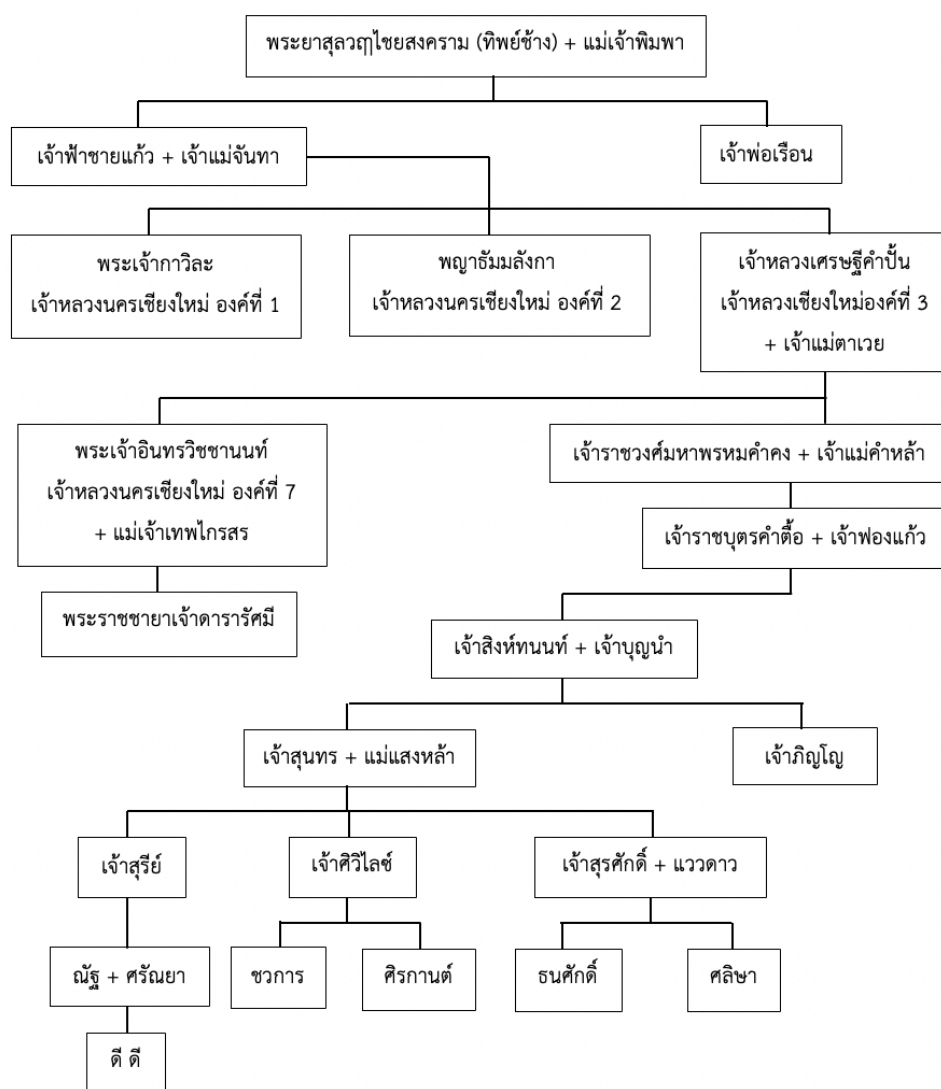
2.1 นายชวการ ณ เชียงใหม่

2.2 นางสาวศิริกานต์ ณ เชียงใหม่

3. เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ สมรสกับ นางแสงดาว ณ เชียงใหม่ มีบุตรธิดา 2 คน คือ

3.1 นายธนศักดิ์ ณ เชียงใหม่

3.2 นางสาวศลิษา ณ เชียงใหม่

แผนภาพที่ 2.1 ลำดับพงศาวลี เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มา : เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความสนใจในดนตรีมาตั้งแต่เยาว์วัย โดยเริ่มเรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทยกับเจ้าสิงห์หนนท์ ณ เชียงใหม่ ผู้เป็นบิดา โดยเริ่มเรียนปี่จุม สะล้อ ซึงและขลุ่ยเพียงออ ด้วยความสนใจในดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย จึงทำให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่สามารถบรรเลงดนตรีร่วมกับวงของผู้ใหญ่ได้ดี (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 95)

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2470 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ อายุ 9 ปี ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี และโปรดฯ ให้เรียนดนตรีไทยในคุ้มหลวง และเมื่อปี พ.ศ. 2472 อายุได้ 12 ปี จึงได้เป็นฝากตัวเป็นศิษย์ของครูช่อ สุนทรวาทิน ซึ่งสอนดนตรีไทยที่คุ้มหลวงเจ้าแก้ววรวงศ์ (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 95) โดยเริ่มเรียนช่อจากครูช่อ สุนทรวาทิน และได้เรียนเครื่องสายไทยอีกหลายชนิดจากครูดนตรีไทยในคุ้มหลวงหลายท่าน ได้แก่ ครูรอด อักษรทับ ครูชั้น อักษรทับ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้เรียนดนตรีไทย ทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี กับครูดนตรีไทยผู้มีความสามารถจึงส่งผลให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นนักดนตรีพื้นเมืองล้านนา ที่เข้าใจระเบียบวิธีของเพลงไทยเป็นอย่างดี เมื่อปี พ.ศ. 2476 พระราชชายาเจ้าดารารัศมี สิ้นพระชนม์ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังคงเรียนดนตรีไทยอยู่ในคุ้มหลวง ควบคู่ไปกับการเรียนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ และสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุด ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2482 คุ้มหลวงก็ได้ยุติบทบาทลงเนื่องจากขาดผู้อุปถัมภ์ ส่งผลให้ครู นักดนตรีและช่างฟ้อนตามคุ้มต่าง ๆ จึงต้องแยกย้ายไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ผู้ที่เคยอาศัยภายในคุ้มหลวงจึงแยกย้ายกันออกมา รวมทั้งเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555: 23)

ภาพที่ 2.4 คุ้มหลวง ท่าเจดีย์ก๊ว ปัจจุบันอยู่ในบริเวณสถานกงสุลอเมริกา จังหวัดเชียงใหม่
ที่มาภาพ : สารานุกรมวัฒนธรรม ภาคเหนือ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 1 ตุลาคม 2563)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ป่วยด้วยโรคหลอดลมอักเสบเรื้อรังและโรคหอบ ถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2529 สิริรวมอายุ 68 ปี (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 99)

หลังจากเสร็จการฌาปนกิจเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ทางครอบครัวได้นำอัฐิของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ไปบรรจุไว้ยัง กุเจ้านายฝ่ายเหนือ ภายในวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล จึงจัดทำหนังสือเอื้องเงิน เพื่อเป็นที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2529

หมอปูนพิศก็มาติดตามงานตลอดเพื่อไปกราบบังคมทูล ที่นี้เราก็เลยบอกหมอปูนพิศว่าจะเอากระดูกพ่อไปบรรจุที่สุสาน ที่วัดสวนดอก ที่เป็นกุเจ้านายฝ่ายเหนือ ไปอยู่กับปู่กับย่าตรงนั้น เดือนสิงหาคม เอากระดูกบรรจุ จากมิถุนาถึงสิงหา ก็หลายเดือนก็เรียนอาจารย์พูนพิศไปทำหนังสือเอื้องเงิน พอบรรจุอัฐิ อาจารย์หมอปูนพิศก็ทำหนังสือเอื้องเงิน ในหนังสือเอื้องเงินก็มีเนื้อหา สัมภาษณ์ต่าง ๆ จะมีโน้ตเพลง (เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2562)

ภาพที่ 2.5 กุเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562

2.2 ประวัติการทำงาน

เมื่อปี พ.ศ. 2482 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ย้ายออกมาจากคุ้มหลวง แล้วสมัครเป็นตำรวจอาสา ไปรบที่เขตปกครองตนเองชนชาติไท สิบสองปันนา ต่อมาเมื่อสงครามเสร็จสิ้น เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงลาออกจากการเป็นตำรวจอาสา “เจ้าสุนทร ตอนแรกก็ออกมา ช่วงนั้นเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัครไปเป็นตำรวจอาสาไปรบทางเมืองทาง ขึ้นไปทางเหนือ ทางสิบสองปันนา กลับจากรบกลับมา ก็ลาออก” (เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ต่อมาปี พ.ศ. 2498 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่สมรสกับนางแสงหล้า จึงริเริ่มกิจการเกี่ยวกับการค้าใบยาสูบกับภรรยา ที่บ้านบริเวณชุมชนบ้านน้ำไ้ทั้ง ตำบลสบแม่ข่า อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อธุรกิจการค้าใบยาสูบไม่เป็นดังที่ตั้งใจไว้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จึงย้ายถิ่นฐานจากชุมชนบ้านน้ำไ้ทั้ง เข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ หลังจากนั้นเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่และภรรยาจึงเริ่มการประกอบอาชีพใหม่ คือ การค้าขายปลา โดยรับปลามาจากทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดพิจิตร เพื่อนำมาขายที่ตลาดต้นลำไย รายได้ทั้งหมดที่ได้จากการค้าขายปลานั้นเป็นที่น่าสนใจ จึงสามารถส่งเสียให้ลูกทั้ง 3 คนนั้นได้เรียนอย่างเต็มที่

ทำธุรกิจหลายอย่าง เช่น ทำใบยาสูบ ญาติพี่น้องคนไหนชวนไปทำก็ไป ทำใบยาสูบ ค้าขาย ตอนพ่ออายุประมาณ 30 พ.ศ. 2489 ก็มาเจอแม่ มาทำยาสูบตรงน้ำปิง ผังตรงข้ามกับบ้านแม่ บ้านน้ำไ้ทั้ง ตำบลสบแม่ข่า อำเภอดง ติดน้ำปิงก็มาแต่งงานกับแม่ ก็มีลูก 3 คน มีป้าสุริย์ เป็นคนที่ 1 ป้าศิริไลซ์ เป็นคนที่ 2 ลุงอุ๊ดเป็นคนที่ 3 จากนั้น ด้วยความที่เป็นลูกหลานเจ้านายฝ่ายเหนือ ก็ไม่มีหัวทางการค้าขาย ก็เอาสินทรัพย์แปลงเป็นทุนแล้วก็หมด ทำแล้วไม่ทัน ใบยาสูบล้ม ที่นาหายไปหมดเลยของปู่ ต้องอพยพจากอำเภอดงเข้ามาอยู่อำเภอเมือง พาลูกพาเต้าขึ้นมา ป้าก็มาเรียนหนังสือในเมือง ป้าเรียนโรงเรียนวัฒโน น้องสาวก็เรียนคำเที่ยงแล้วตามมาวัฒโน แล้วอุ๊ดก็ไปเรียนอยู่ยุพราช แม่เก่งมาก แม่เป็นหญิงเก่ง แม่ ค้าขาย ขายปลาส่ง รับจากพิจิตรกับเพื่อนที่ดอยเต่ามาขายที่ตลาดต้นลำไย จนส่งเสียป้า ๆ เรียนจบหมดเลย (เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

เมื่อปี พ.ศ. 2499 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้เข้ารับราชการ เป็นตำรวจ และช่วยภรรยา ประกอบอาชีพค้าขายปลา ที่ตลาดต้นลำไย (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555: 23)

2.2.1 การเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนาของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

โรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้รับการอนุมัติจากกรมศิลปากรให้ก่อตั้งขึ้นในปีงบประมาณ 2514 เป็นโรงเรียนนาฏศิลป์ในส่วนภูมิภาคแห่งแรก โดยอาศัยตึกอายุรกรรมโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เป็นสถานที่เรียนชั่วคราว จากนั้นในเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2516 จึงเริ่มการปลูกสร้าง อาคารเรียนถาวรบริเวณวัดสังกา (ร้าง) ถนนสุริยวงศ์ ซอย 5 ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และย้ายโรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ มายังสถานที่แห่งใหม่ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2516 โดยมีนางสาวประนอม ทองสมบูรณ์ เป็นผู้อำนวยการคนแรก วิชาเอกที่เปิดสอน คือ สาขานาฏศิลป์ ละคร สาขานาฏศิลป์โขน สาขาเป่าพาทย์ สาขาเครื่องสายไทยและสาขาคีตศิลป์ไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ยกฐานะโรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ขึ้นเป็นวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ มีการเปิดการเรียนการสอนครบทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับนาฏศิลป์ขั้นต้น ระดับนาฏศิลป์ ขั้นกลางและระดับนาฏศิลป์ขั้นสูง (อนุปริญญา) ต่อมาได้มีการจัดทำหลักสูตรวิชาศิลปพื้นเมือง โดยกำหนดให้เป็น วิชาเลือกปฏิบัติศิลป์หรือวิชาโทและวิชาเลือกเสรี ปัจจุบัน วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้มีการจัดทำ หลักสูตรวิชาศิลปพื้นเมืองโดยกำหนดให้เป็นวิชาเลือกปฏิบัติศิลป์หรือวิชาโทและวิชาเลือกเสรี ทั้งนี้ การนำเอาวิชาศิลปพื้นเมืองเข้าไปเสริมในหลักสูตร ก็ยังคงดำเนินไปตามเดิม (วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่, 2534: 1-2)

วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง มาเป็นผู้ถ่ายทอด ทักษะความรู้ให้แก่นักเรียน ทั้งหมด 3 คน คือ 1.นางสมพันธ์ โชตนา (ศิลปินแห่งชาติ ปีพ.ศ. 2542) ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์พื้นเมือง 2.เจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่ (ศิลปินแห่งชาติ ปีพ.ศ. 2541) ผู้เชี่ยวชาญด้านขับร้องเพลงพื้นเมือง 3.เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมือง ซึ่งทั้ง 3 ท่าน เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ มาจากคัมภีร์ของ เจ้าหลวงนครเชียงใหม่ ในอุปลัมภ์ของพระราชชายาเจ้าดารารัศมีและเจ้าบัวทิพย์ ณ เชียงใหม่ ดังที่ เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่ เล่าว่า

นาฏศิลป์รุ่นแรก อาจารย์ประนอม ทองสมบุญ มาเป็น
อาจารย์ใหญ่ของนาฏศิลป์คนแรก ท่านก็ประชุมแล้วก็ตั้ง ที่แรกเป็น
โรงเรียนนาฏศิลป์ อยู่ที่สวนดอก ทางการกีฬาที่สร้างวิทยาลัยนาฏศิลป์
แต่ก็หาบุคลากรด้วย ก็มีชื่อเสนอมา 3 ท่าน มีเจ้าสุนทร เจ้าเครือแก้วและ
ป้าสมพันธ์ มาชุดแรกเลยที่เชิญมาเป็นสอน เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตอนนั้นยังไม่
มีตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญ แต่ก็เชิญ ทางด้านดนตรี เจ้าสุนทร ทางด้านขับร้อง
เพลงพื้นเมือง เจ้าย่าเครือแก้ว แล้วก็ป้าสมพันธ์ ทางด้านรำ คือพื้นฐานมา
จากพระราชชายา ป้าสมพันธ์เป็นละครรำของเจ้าหญิงบัวทิพย์ซึ่งมาจาก
พระราชชายา แต่นาฏศิลป์ก็จะมีแนวอนุรักษ์พวกนี้ไว้ โดยเอาศิลปินตัว
จริงมาเป็นผู้ถ่ายทอด เจ้าสุนทรก็เลยได้มา ทำงานที่วิทยาลัยนาฏศิลป์
(เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

2.2.2 การเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทย

การทำงานด้านช่างสร้างเครื่องดนตรีสามารถแบ่งออกเป็น 1. การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมือง
ล้านนา 2. การสร้างเครื่องดนตรีไทย ดังนี้

2.2.2.1 การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความสนใจในงานด้านหัตถกรรมมาตั้งแต่วัยเยาว์ โดยมีจุดเริ่มต้น
จากการหัดทำกระบวยน้ำ ด้วยพรสวรรค์และความรักในดนตรี ประกอบกับประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมา
จึงนำไปสู่การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา “ท่านทำเครื่องดนตรี หัดทำเอง เพราะชอบ เมื่อก่อน
ทำกระบวยน้ำมาก่อน ตอนเด็ก ๆ คนมีพรสวรรค์ทางนี้ พอเล่นดนตรีไปเห็นซึ่งก็ทำซึ่งเอง อยากสีสละ
ก็ทำเอง” (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562) ด้วยเครื่องดนตรีที่พบทั่วไปในขณะนั้น
ขาดคุณภาพ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จึงมีความตั้งใจสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนามีคุณภาพและ
เป็นมาตรฐาน “ที่ท่านมาทำเครื่องดนตรี ท่านเล่าว่า ท่านไปตลาดวโรรส ก็มีช่างขอ หาบสละลื้อ ซึ่ง
ฝีมือเลว ๆ มานั่งวางขายคู่กับมีม (น้ำผึ้ง) ท่านบอก เล่น 3 วันมันก็หักก็พัง ท่านเลยมาเริ่มทำเครื่อง
ดนตรีใหม่ เพื่อให้เป็นมาตรฐาน” (พูนพิศ อมาตยกุล, สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2564)

ปี พ.ศ. 2514 เมื่อเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เข้าไปสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่แล้ว
นับเป็นจุดเริ่มต้นการเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมือง มีเครื่องกลึงขนาดเล็ก นำมาไว้ที่วิทยาลัย

นาฏศิลป์เชียงใหม่ “ปี 14 เริ่มต้นเลย ที่ทำเครื่องดนตรี มีเครื่องกลึงอันเล็ก ๆ เอาไปทำที่นาฏศิลป์” (เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

หลังจากนั้นเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ก็ฝึกฝนทำเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นอาชีพเสริม มีเครื่องกลึงขนาดเล็กและช่างเข้ามาฝึกหัด เรียนรู้การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมือง ที่บ้านเช่าบริเวณ ด้านหลังวัดพันตอง ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง ต่อมาเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จึงได้ย้ายบ้าน ไปยังบ้านเช่าใกล้กับวัดพุกหงษ์ ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่และต่อมาจึงได้ย้ายบ้านอีกครั้งไปยังบ้านเช่า บริเวณที่ใกล้กับวัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พอเริ่มทำเครื่องดนตรี ก็มาทำที่บ้านด้วย เดิมบ้านอยู่ที่หลังวัดพันตอง มีเครื่องกลึงเล็ก ๆ อยู่ที่บ้านด้วย ต่อมาก็ย้ายบ้านไปอยู่แถว ๆ วัดพุกหงษ์ พวกเครื่องกลึง อุปกรณ์ช่างต่าง ๆ ก็ย้ายตามกันไป ช่างที่อยู่ที่บ้าน ช่วงแรก ๆ ตายไปก็เยอะ ก็มีอายตัวน ไชยา ลูกทองคำ หนานอ้าย วิเทพเป็นช่างแบบช่วย ๆ กัน ไม่ได้ทำประจำ ว่าง ๆ ก็มากินข้าวแล้วก็ทำเครื่องดนตรี รุ่นนั้นก็ล้มหายตายจากไปหมด พอจากวัดพุกหงษ์ ก็ย้ายบ้านอีก บ้านนี้เช่าเขาอยู่ ที่นี้ย้ายมาใกล้ ๆ วัดนันทาราม” (เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

เมื่อเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ย้ายบ้านมายังบริเวณวัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง มีช่างฝีมือมาสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทยกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นช่างประจำ คือ 1. ช่างบุญมา สะตุน 2. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ทั้งนี้ช่างสร้างเครื่องดนตรีทุกคนที่ร่วมทำงานกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถเล่นดนตรีได้ทั้งหมด “คนที่เป็ช่างกับเจ้าลุงนี้เล่นดนตรีได้ทุกคน ลุงชั้น บุญรัตน์ ก็เล่นดนตรีพื้นเมืองได้ เจ้าลุงไม่เคยหวง หรือมีความลับกับใคร เวลาใครมาให้หมด บอกหมด” (เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

กิจการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นที่นิยมมากและส่งผลให้มีรายได้ที่ดี เพราะในช่วงนั้นไม่มีผู้ใดสร้างเครื่องดนตรีจำหน่าย “สมัยทำงานกับเจ้าลุง ได้ค่าแรงเป็นชิ้น จดไว้ ๆ สมัยนั้นเดือนนึงได้เป็นหมื่น 40กว่าปีสมัยนั้นไม่มีใครทำเครื่องดนตรี” (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2524 โรงเรียนต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือ มีการส่งเสริมให้นักเรียนฝึกหัดดนตรีพื้นเมืองล้านนา จึงส่งผลให้เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ผลิตจากโรงงานเชียงใหม่การ

ดนตรี เป็นที่สนใจและแพร่หลายไปทั่วเขตพื้นที่ภาคเหนือ “แต่พอมาถึงชั้นของเจ้าลุง ชั้นหลังพอเจ้าลุงเข้ามาสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ปี 23 ปี 24 โรงเรียนต่าง ๆ ก็เริ่มส่งเสริมในการเล่นดนตรีพื้นเมือง ดังนั้นเครื่องดนตรีที่โรงงานของเจ้าลุงสุนทร ก็ขยายไปทั่วพื้นที่ภาคเหนือ” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2526 เมื่อวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ จัดการบรรเลงดนตรี ในรูปแบบวงมหาดุริยางค์ โดยใช้ชื่อว่า ลานนามหาดุริยางค์ เพื่อหารายได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยเสด็จพระราชกุศลสมทบทุนมูลนิธิสายใจไทย ณ ค่ายกาวิละ โดยนายมงคล บุญวงศ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ขณะนั้นได้ปรึกษากับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่ามีความต้องการให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นธุระช่วยจัดสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาสำหรับการบรรเลงในวงลานนามหาดุริยางค์ เพราะต้องการใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจำนวนมากและจะช่วยหาทุนในการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองให้ แต่ด้วยเวลาที่กระชั้นชิด การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาดำเนินการด้วยมือคงไม่ทัน จึงเสนอว่าควรใช้เครื่องกลึง เพื่อช่วยให้ผลิตเครื่องดนตรีได้ทันใช้งาน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดเป็นโรงงานสร้างเครื่องดนตรี ขนาดเล็ก ใช้ชื่อว่า เชียงใหม่การดนตรี ตั้งอยู่ ณ บ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช่างเผือก ตำบลช่างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นที่พักอาศัยของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จากนั้นเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงมองหาช่างฝีมือมาเป็นผู้ช่วยในการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา

ต่อมาหลายปี ตอนผู้อำนวยการมงคล บุญวงศ์ เข้ามาเป็นผู้อำนวยการ ตอนนั้นพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จทุกปีเลย แล้วก็มี สายใจไทย ที่จัดแสดงทุกปี มูลนิธิสายใจไทย ก็จะมาจัดเพื่อให้คนบริจาค คนจะมา 17 จังหวัดภาคเหนือจะมาพร้อมกันหมดเลยที่เชียงใหม่ ที่ค่ายกาวิละ แล้วก็เป็นหน้าที่ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ที่จะต้องมีการแสดง สมเด็จพระเทพฯ ท่านต้องทรงดนตรีด้วยบนเวทีนั้นทุกปี วิทยาลัยนาฏศิลป์ก็รับมา ที่นี้อาจารย์มงคล มาปรึกษาหารือกันว่า อยากจะให้มีเพลงโหมโรงมหาดุริยางค์ ที่เป็นลานนามหาดุริยางค์ ยุคนั้นก็ต้องเอนักเรียนมา 300 กว่าคน รูปก็มีอยู่ในโรงงาน นี่ก็เกิดปัญหาขึ้นมาว่า ต้องใช้เครื่องดนตรีเยอะ ที่นี้อาจารย์มงคล ก็บอกว่าเจ้าทำได้ไหม จะหาทุนให้ เจ้าสุนทรก็เลยบอกว่าต้องทำด้วยเครื่อง ทำด้วยมือจะไม่ทัน ก็เกิดโรงงานเล็ก ๆ อยู่ที่บ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช่างเผือก หลังราชภัฏมีโรงงานเล็ก ๆ อยู่ตรงนั้น นี่ก็เริ่ม

ของโรงงาน ก็เป็นโรงงานที่ผลิตเครื่องดนตรีเพื่อที่จะเอามาเล่นใน
สายใจไทย เป็นร้อยคันให้เด็กเยอะ ๆ สะล้อ ซึ่ง เป็นโรงงานเล็กขึ้นมา
พ่อก็เริ่มไปเสาะหาคนที่จะมาเป็นลูกมือ (เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์,
11 ตุลาคม 2562)

เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่นั้น จะสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมือง
ล้านนาเตรียมไว้ สำหรับนักดนตรี ผู้ที่สนใจและสำหรับโรงเรียนต่าง ๆ ที่ต้องการมีวงดนตรีพื้นเมือง
ล้านนาเป็นของตนเอง โดยราคาของเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนานั้น แยกราคาตามขนาดของเครื่อง
ดนตรีและชนิดของไม้ที่ใช้ผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมือง ไม้ที่นำมาผลิตได้แก่ ไม้ชิงชัน ไม้สักและไม้ขนุน
ซึ่งที่โรงงานเชียงใหม่การดนตรีผลิตนั้น มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. แบบประกอบ ซึ่งมีน้ำหนักที่เบา
2. แบบชุด จะให้คุณภาพของเสียงที่ดีกว่า ไม้ที่มีความนิยมในการสั่งผลิต คือ ไม้ขนุน เครื่องดนตรี
พื้นเมืองล้านนาของโรงงานเชียงใหม่การดนตรีจะมีต้นแบบที่กำหนดไว้สำหรับการผลิตเครื่องดนตรีตาม
ขนาดต่าง ๆ เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ของโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ได้รับความนิยมมาก ทั้งใน
ส่วนของภูมิภาค ภาคเหนือและในภูมิภาคอื่น ๆ

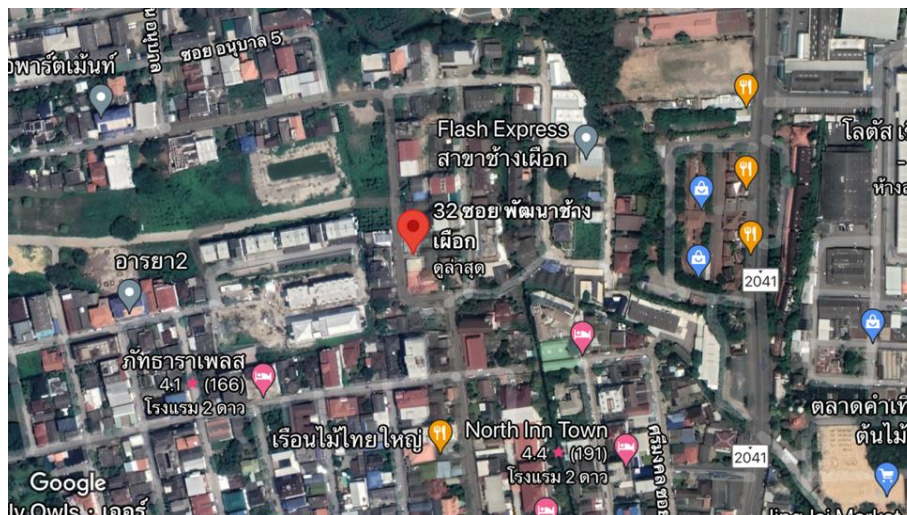
ท่านก็ทำส่งนาฏศิลป์ แล้วก็ตามโรงเรียนต่าง ๆ กรุงเทพฯก็ยังมี
ทำเป็นชุด ๆ เห็นเขาขึ้นกระดานไว้ ส่งที่ไหน ๆ บ้าง ราคาก็แล้วแต่ขนาด
ส่วนไม้ก็ไม้เนื้อดีแพงหน่อย พวกไม้สัก ไม้ถูก ๆ ก็มี แล้วแต่คนสั่งไปใช้ ใช้
ฝึกหัดก็เอาถูก ๆ หน่อย ไม่จำเป็นต้องซื้อแพง ใช้ไม้ชิงชันบ้าง พวกสะล้อ
ซึ่งแต่ก่อนใช้ชุด ต่อมาใช้ประกอบ มันเบา แต่ชุดจะดีกว่า ไม่ต้องแน่น ๆ
หนัก ๆ เสียงดี อย่างไม้ขนุนสั่งกันเยอะ หลายอำเภอ หลายจังหวัดมาสั่ง
หมด เป็นสำนักงานดนตรีไทยภาคเหนือ ตอนนี้ก็ยังทำอยู่ คนที่เอา
ต้นแบบไปทำก็มี เขาจะมาวาดแบบไว้ แล้วก็วาด ๆ ตาม ขนาดความกว้าง
เขามีขนาดมีแม่พิมพ์ไว้ เวลาจะเอาขนาดนั้น ๆ ดนตรีพื้นเมืองจะมีคู่สามคู่
สี่ ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ สะล้อก็เหมือนกัน (ประสิทธิ์ โกกระธรรม,
สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

จากการศึกษา เรื่องการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า
เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความสนใจในงานด้านหัตถกรรมมาตั้งแต่เด็ก เริ่มต้นจากการทำกระบวย
น้ำ จากนั้นจึงเกิดความสนใจในการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ด้วยเครื่องดนตรีที่พบทั่วไปใน

ขณะนั้นขาดคุณภาพ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จึงมีความตั้งใจสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้มีคุณภาพและมีมาตรฐาน

เมื่อปี พ.ศ. 2514 เป็นจุดเริ่มต้นการเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมือง โดยมีเครื่องกลึงขนาดเล็ก นำมาไว้ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ หลังจากนั้นเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ก็ฝึกฝนทำเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาเรื่อยมา เป็นอาชีพ จนเมื่อปี พ.ศ. 2526 เมื่อวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ จัดการบรรเลงดนตรี ในรูปแบบวงมหาสุริยางค์ ชื่อว่า ลานนามหาสุริยางค์ เพื่อหารายได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยเสด็จพระราชกุศลสมทบทุนมูลนิธิสายใจไทย ณ ค่ายกาวิละ โดยนายมงคล บุญวงศ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ขณะนั้น ได้ปรึกษากับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่าต้องการให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ช่วยจัดสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาสำหรับการบรรเลงในวงลานนามหาสุริยางค์ เพราะต้องการใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจำนวนมากและจะช่วยหาทุนในการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองให้ แต่ด้วยเวลาที่กระชั้นชิด การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาด้วยมือคงไม่ทัน จึงเสนอว่าควรใช้เครื่องกลึง เพื่อช่วยให้ผลิตเครื่องดนตรีได้ทันใช้งาน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิด “โรงงานเชียงใหม่การดนตรี” ณ บ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช่างเผือก ตำบลช่างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นที่พักอาศัยของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่นั้น จะสร้างเตรียมไว้สำหรับนักดนตรีผู้ที่สนใจและสำหรับโรงเรียนต่าง ๆ ที่ต้องการมีวงดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นของตนเอง โดยราคาของเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนานั้น แยกราคาตามขนาดของเครื่องดนตรีและชนิดของไม้ที่ใช้ผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมือง ไม้ที่นำมาผลิตได้แก่ ไม้ชิงชัน ไม้สักและไม้ขนุน ซึ่งที่โรงงานเชียงใหม่การดนตรีผลิตนั้น มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. แบบประกอบ มีน้ำหนักเบา 2. แบบชุด จะให้คุณภาพของเสียงที่ดีกว่า มีการกำหนดขนาดของเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาอย่างชัดเจน เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาของโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ได้รับความนิยมมาก ทั้งในส่วนของภูมิภาค ภาคเหนือและในภูมิภาคอื่น ๆ

ภาพที่ 2.6 ตำแหน่งที่ตั้งโรงงานเชียงใหม่การดนตรี (เดิม)
ที่มาภาพ : Google Maps บันทึกภาพเมื่อ 21 ตุลาคม 2564

2.2.2.2 การสร้างเครื่องดนตรีไทย

การสร้างเครื่องดนตรีไทย เจ้าสุนทร ฤณ เชียงใหม่ ได้นำจะเข้ของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เครื่องดนตรีไทยของเจ้าบัวชุม ฤณ เชียงใหม่ และเครื่องดนตรีไทยจากที่มีอยู่เดิม มาเป็นต้นแบบในการสร้างเครื่องดนตรีไทย ต่อมานายภาวาส บุญนาค รองราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง เป็นผู้ร่างแบบให้ เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างเครื่องดนตรีไทย เช่น ซอสามสาย กระຈັบປີ ซออู้ ซอด้วง โทนมโหรี

พอเป็นเครื่องสายไทย ก็เริ่มเอาจะเข้ต้นแบบของพระราชชายา เจ้าบัวชุม มาถอดแบบแล้วทำจะเข้ ให้ป้าอัญชัน พ่อจะเอามาทำเป็นแบบ ถอดดูว่าเป็นยังไง แต่ลายละเอียดจะมาจากอาจารย์ภาวาส เพราะเอามาจากกรุงเทพฯ ทั้งนั้นเลย เอามาจากในวัง เจ้าสุนทรกับอาจารย์ภาวาสสนิทกันมาก ในด้านการผลิตเครื่องดนตรี ต้นแบบซอสามสาย ซออู้ ซอด้วง โทน กระຈັบປີ มาจากสำนักพระราชวัง อาจารย์ภาวาส บุญนาค เอามาทั้งหมด ตัวอาจารย์ภาวาสเองจะเขียนแบบให้ อย่างซอด้วง นะสวยเลยช่างต่าง ๆ ก็มาจากบ้านเรา (เจ้าสุริย์ ฤณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

การสร้างเครื่องดนตรีไทย ของโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ในการดูแลของเจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ มีการสร้างและจำหน่าย ซอสามสาย ซอด้วง ซออู้ จะเข้ กระຈบปี มีทั้งแบบเครื่องดนตรี ที่สร้างจากงา ประกอบงาและไม้ทั่วไปที่ได้รับความนิยม เช่น ไม้ชิงชัน ไม้ขนุน ไม้สัก เป็นต้น ฝีมือการสร้างเครื่องดนตรีไทย ของโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ได้รับการยอมรับว่ามีคุณภาพและสวยงาม ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ช่างสร้างเครื่องดนตรีอยู่กับเจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ มีฝีมือเป็นที่น่าพอใจ นายภาวาส บุญนาคจึงขอให้ ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ไปซ่อมเครื่องดนตรี ที่สวนจิตรลดา พระราชวัง ดุสิต กรุงเทพมหานคร ดังที่เจ้าสุริย์ ฌ เชียงใหม่ เล่าว่า “บุญรัตน์ทำอยู่กับบ้านเรา จนทำให้อาจารย์ ภาวาสพอใจ กลึงได้เหมือนแบบที่เขียน มีบุญรัตน์คนเดียว ฝีมือกลึงดี จนอาจารย์ภาวาสขอตัวไป กรุงเทพมหานคร ไปซ่อมกระຈบปี ซอสามสายของรัชกาลที่ 2” (เจ้าสุริย์ ฌ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ทั้งนี้เจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ ยังได้สร้างเครื่องดนตรีเพื่อถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั้น เจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ เครื่องดนตรี ที่โรงงานเชียงใหม่การดนตรีสร้างขึ้น เจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ มักจะให้เหล่าลูกศิษย์ที่แวะเวียนกันมา ซ่อมดนตรียังบ้านของเจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ ได้ทดลองบรรเลงเสมอโดยเจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ จะบรรเลงเครื่องดนตรีอื่น ๆ ไปพร้อมกันด้วย

ท่านก็กลึงเองหมด มีจะเข้ พวกเครื่องที่ประกอบงา ที่โดดเด่น เครื่องดนตรีงา ที่ทำถวายสมเด็จพระเทพฯ กลึงเอง แล้วให้ครูไปด้วย ไป ถวายที่พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ตอนนั้นจะมีจะเข้ประกอบงา ส่วนขิม ถวายที่โรงละคร ถ้าวันไหนไปซ่อมที่บ้านนะ ท่านก็จะให้ลองเล่นเครื่อง ดนตรีที่ทำ ท่านก็บอกว่า มาดีดจะเข้ลิ มาดีด มาลองดู ท่านก็จะสืซอด้าง บางที่ท่านก็ตีขิม ครูก็ตีดจะเข้ กระຈบปีเจ้าลุงก็ทำ ประกอบงา เครื่องก็ยัง อยู่ที่วิทยาลัยส่วนหนึ่ง ที่เจ้าอู๊ดอีกส่วนหนึ่ง (จิรวลย์ หาญพนิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

การจากศึกษาสัมภาษณ์ข้อมูล เรื่องการสร้างเครื่องดนตรีไทยของเจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ พบว่า ในการสร้างเครื่องดนตรีไทยนั้น เจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่จะมีเครื่องดนตรีที่เป็นต้นแบบ เพื่อเป็น แบบสำหรับการสร้าง ต่อมานายภาวาส บุญนาค รองราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง ได้เป็นผู้ร่าง

แบบให้ เพื่อใช้เป็นต้นแบบ สำหรับการสร้างเครื่องดนตรีไทย เช่น ซอสามสาย กระจับปี่ ซอฮู้ ซอด้วง โทนมโหรี

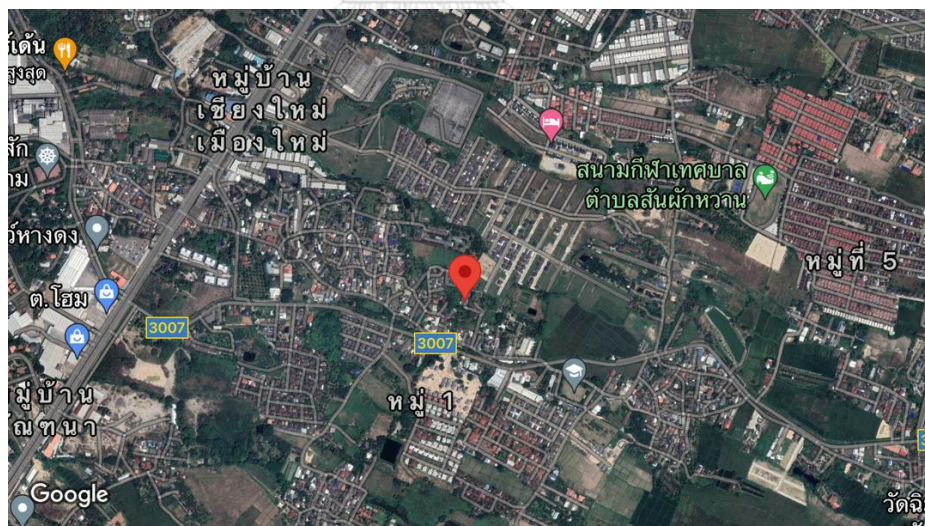

ภาพที่ 2.7 ป้าย เชียงใหม่การดนตรี
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 11 ตุลาคม 2562

โรงงานเชียงใหม่การดนตรี ได้สร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทย ประเภท เครื่องสายไทย เป็นเครื่องดนตรีที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน เป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง ต่อมา เมื่อปี พ.ศ. 2529 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ถึงแก่กรรม เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ บุตรชาย สืบทอดกิจการและการเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทยจากบิดา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2536 ได้ย้ายโรงงานเชียงใหม่การดนตรี จากบ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช่างเผือก ตำบลช่างเผือก อำเภอเมือง เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่และการสร้างเครื่องดนตรีมีเสียงดังรบกวนผู้อื่น ไปตั้งโรงงานยังบ้านเลขที่ 214 หมู่ที่ 1 บ้านสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ และดำเนินการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทย ตามคำสั่งซื้อของหน่วยงาน โรงเรียนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โรงงานเชียงใหม่การดนตรี มีใบอนุญาตประกอบธุรกิจ ถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนช่างที่ทำงานสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองและดนตรีไทยกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มาแต่

เดิม คือ ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์และช่างบุญมา สะตุน ยังคงทำงานสร้างเครื่องดนตรีให้กับโรงงาน เชียงใหม่การดนตรีอยู่บ้าง จนถึงปัจจุบัน

หลังจากนั้นมา เจ้าอู๊ดก็มาทำต่อ ที่บ้านนั้นเป็นบ้านจัดสรร ตอนหลังแออัด เวลาเราเลื่อยไม้ รบกวนคนอื่น อยู่ในเขตเทศบาล ยุ่งยาก โดนฟ้องร้อง บ้านที่ข้างเผือก ตอนนั้นขนาดอยู่ที่นั่นะ แต่ก่อนมีแต่ทุ่งนา เดียวนี้กลายเป็นหมู่บ้านจัดสรรหมดแล้ว นี่ก็อยู่ซอยสุดท้าย ย้ายมาอยู่ที่นี่ 25 ปีแล้ว ประมาณ 2536 ยกโรงงานมาอยู่ที่นี่หมด ตอนหลังมีคนมาสั่ง โรงเรียนสั่งบ้าง ต้องทำให้ถูกต้องตามมาตรฐานของราชการ เราก็ต้องมีใบประกอบการค้าต่าง ๆ เราก็ต้องมี ต้องไปทำให้ถูกต้องระเบียบ เพื่อที่จะส่งไปตามโรงเรียนต่าง ๆ ช่างที่เหลืออยู่ก็เหลือ ลุงชั้น ลุงชั้นก็ไม่สามารถเดินทางมาทำงานตรงนี้ได้ เราก็ต้องให้คนเอาของไปให้ลุงชั้นทำที่บ้าน ทุกวันนี้ก็ยังทำอยู่ บุญรัตน์นี้เวลามีงานเข้ามาก็ส่งไปให้บุญรัตน์ทำบ้าง (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ภาพที่ 2.8 ตำแหน่งที่ตั้งโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ปัจจุบัน
ที่มาภาพ : Google Maps บันทึกภาพเมื่อ 11 ตุลาคม 2562

เนื่องในโอกาสครบรอบ 100 ปี ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2561 ทายาทจึงมีความเห็นว่า โรงงานเชียงใหม่การดนตรีและผลงานที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ที่ได้สร้างสรรค์ไว้ให้แก่คนในรุ่นหลังนั้น ควรที่จะเป็นแหล่งสำหรับการศึกษา เรียนรู้ แบบมีชีวิต และสามารถพัฒนาต่อยอดไปเป็นอาชีพภายหน้าได้ ทายาทเล็งเห็นว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สามารถสืบทอดเจตนาดังกล่าว จึงมอบให้จัดสร้างเป็นศูนย์การเรียนรู้ดนตรีล้านนา ประกอบด้วย อาคารพิพิธภัณฑ์และโรงงานสร้างเครื่องดนตรีล้านนา เพื่อบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนด้านดนตรีของมหาวิทยาลัย ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์แม่ริม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ (อยู่ในระหว่างการดำเนินงาน)

ตั้งใจว่า อยากจะทำโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ให้เป็น พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แบบที่มีชีวิต เพราะถ้าจะเอาไปยกให้แล้วตั้งโชว์เฉย ๆ พวกองค์ความรู้ต่าง ๆ ในการทำเครื่องดนตรี ก็จะหายไป อยากจะให้ เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ให้นักเรียน นักศึกษาหรือคนที่เขาสนใจด้านนี้ เข้ามา เรียนรู้ได้ แล้วราชภัฏเขาก็มีความพร้อม ปากียินดีที่จะมอบให้ที่บ้าน ลูกหลาน ก็ไม่ได้สืบทอด ตอนนั้นก็มึนงงอยู่คนเดียว ลูกหลานก็ไม่มีใครเอาแล้ว ก็คิดว่าน่าจะอยากให้ เป็นสมบัติของแผ่นดิน (เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2562)

2.3 ประวัติผลงานและรางวัล

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ครอบครัว ลูกศิษย์ เกี่ยวกับผลงานและรางวัล มีข้อมูลดังนี้

2.3.1 ผลงานการบันทึกโน้ตเพลงพื้นเมืองล้านนา

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่มีแนวคิดในการรวบรวมเพลงพื้นเมืองล้านนา ซึ่งมีการบรรเลงมาแต่โบราณ ให้เป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้น จึงได้รวบรวมเพลงพื้นเมืองล้านนาโดยบันทึกเป็นโน้ตร่วมกับ ครูประยัต ศิริมิลินทร์ และครูธีรยุทธ ยวงศรี มีจำนวน 11 เพลง ได้แก่

1. เพลงล่องแม่ปิง
2. เพลงปราสาทไหว
3. เพลงฤๅษีหลงถ้ำ
4. เพลงสาวไหม
5. เพลงล่องน่าน
6. เพลงพม่า
7. เพลงไทใหญ่
8. เพลงซออี้อ
9. เพลงตั้งเชียงใหม่
10. เพลงจะปู
11. เพลงละม้าย (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 99)

2.3.2 ผลงานด้านการควบคุมการบรรเลงและการแสดง

ผลงานด้านการควบคุมการบรรเลงและการแสดงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ การบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาประกอบการแสดง ถวายพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร, สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จรับพระราชอาคันตุกะ ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่

การบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทยประกอบการแสดง ถวายพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี, ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่

ควบคุม ฝึกซ้อม นักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ บรรเลงดนตรีไทย วงมโหรี เนื่องในงานสายใจไทย ประจำปี 2522 ณ ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นองค์ประธาน

ควบคุม ฝึกซ้อม นักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ บรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย เนื่องในงานสายใจไทย ประจำปี 2526 ณ ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นองค์ประธาน เป็นวงดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ใหญ่ที่สุด มีผู้บรรเลงและขับร้อง จำนวน 370 คน

ควบคุม ฝึกซ้อม นักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ บรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย วงลานนามหาดุริยางค์ เนื่องในการแสดงประจำปี 2526 ของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ณ โรงละครวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

ควบคุม ฝึกซ้อม นักเรียนของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ร่วมบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา เนื่องในงานครบรอบ 200 ปี กรุงรัตนโกสินทร์ ณ โรงละครแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

ควบคุม ฝึกซ้อมการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา ถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ น้ำตกแม่สา จังหวัดเชียงใหม่

ควบคุม ฝึกซ้อมการบรรเลงประกอบการแสดงชุดต่าง ๆ ของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

ควบคุม ฝึกซ้อมการบรรเลงดนตรี ประกอบการแสดงละคร เรื่องเจ้าหญิงแสนหวี ของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

ควบคุม ฝึกซ้อมการบรรเลงดนตรี ประกอบการแสดงละคร เรื่องสาวเครือฟ้า ของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 2.9 วงลานนามหาดุริยางค์ ณ โรงละครวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่
ที่มาภาพ : เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 11 ตุลาคม 2562)

2.3.3 ผลงานด้านการประพันธ์เพลง

ผลงานด้านการประพันธ์เพลงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ เพลงโหมโรงเอื้องเงิน โดยได้รับแรงบันดาลใจจากเพลงโหมโรงเอื้องคำ ของครูมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ) เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงขออนุญาตครูมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ) แต่งโหมโรงเอื้องเงิน สามชั้น เพื่อให้เป็นเพลงคู่กัน นับเป็นเพลงที่นิยมบรรเลงกันมากในขณะนั้น (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 99)

เพลงสาวไหม เดิมเป็นเพลงท่อนเดียว ต่อมาเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ได้ประพันธ์ให้มีท่อน 2 และใช้ประกอบการแสดงชุด ฟ้อนสาวไหม ของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

การประพันธ์เนื้อร้อง (ขอ) ประกอบเพลงอื่น

2.3.4 ผลงานด้านการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทย

ผลงานด้านการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทยของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ สร้างซอสามสายงา ถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในนามเจ้านายฝ่ายเหนือ

สร้างสะล้องา ซึ่งประกอบงา สะล้อสามสาย จะเข้ประกอบงา ถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่

สร้างเครื่องดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนาประกอบงา

สร้างเครื่องดนตรีไทย งาม้าง ให้กับเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่

สร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นเมือง ภายใต้ชื่อโรงงานเชียงใหม่การดนตรี จำหน่ายซอสามสาย ซอด้วง ซออู้ จะเข้ กระจับปี สะล้อ ซึ่ง ปัจจุบันอยู่ในการดูแลของเจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่

ภาพที่ 2.10 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นำขิมถวาย
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ณ โรงละครวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่
ที่มาภาพ : เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 11 ตุลาคม 2562)

2.3.5 ผลงานด้านการสร้างสรรค์และพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนา

ผลงานด้านการสร้างสรรค์และพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่

1. เป็นผู้ริเริ่มการบรรเลงเพลงไทย สำเนียงลาว ด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา เช่น ตับลาว เจริญศรี เพลงลาวคำหอม สองชั้น เพลงลาวเสียงเทียน สองชั้น เป็นต้น

วงพื้นเมืองบางครั้งก็เอาเพลงไทยมาเล่น แต่เพลงจะเป็น
สำเนียงลาว เช่น ตับลาว เพลงลาวคำหอม ลาวสวยรวย ลาวเสียงเทียน
ลาวจ้อย ลาวดวงเดือนจะเล่นอย่างงานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญ
เพราะเพลงมันหมดแล้ว แล้วนักดนตรีที่ไปกันก็เรียนดนตรีไทยกันด้วยอยู่
แล้ว ก็เอาเพลงมาเล่น ไม่ต้องต่ออะไร ก็เล่นกันได้ แคปรับ ๆ นี้นิดหน่อย
ไม่มีการสอน (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

2. เป็นผู้ริเริ่มวงสะล้อซึงผสมขิม ช่วงปี พ.ศ. 2519 ใช้สำหรับบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนา
และเพลงไทย สำเนียงลาว

ท่านเป็นคนแรก ในเชียงใหม่ ที่ใช้ขิมมาผสมในวงดนตรีพื้นเมือง ประมาณปี 2519-2520 เวลาที่ซ้อมท่านจะเอาขิมมาตีเล่น พวกเด็กก็เล่นพื้นเมืองกันไป เพราะมาก จำฝังในหัวเลย เห็นเจ้าลุงตีขิม พวกเราเล่นซิงสล้อ เพราะนะ ขิมมันจะลดความแหลมของสละล้อ เติมความหวานเข้ามา เพลงที่เล่นก็พื้นเมือง แล้วก็เล่นเพลงประเภทสองชั้น (จิรวลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

3. เป็นผู้ริเริ่มวงสละล้อซึ่งผสมขิมหลัก
4. การสร้างสละล้อสามสาย
5. การใส่ลูกบิดกีตาร์เข้าไปในเครื่องดนตรีล้านนา (ซิง)
6. การสร้างเครื่องดนตรีจำลองขนาดเล็ก สำหรับเป็นของที่ระลึก

ภาพที่ 2.11 สละล้อสามสายประกอบงา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 11 ตุลาคม 2562

2.3.6 ผลงานด้านการบันทึกเสียง

ผลงานด้านการบันทึกเสียงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ การบันทึกเสียง อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 1-3 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่ คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

การบันทึกเสียง การบรรเลง ปี่จุม เพลงฟ้าบ่กิดกันหัวใจ (ขอไทใหญ่) ขับชอโดย เจ้าโสภา เพ็งพุ่ม ประพันธ์เนื้อร้อง (ขอ) โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ มณี พยอมยงค์ (ศิลปินแห่งชาติ) ประกอบภาพยนตร์ เรื่อง เลือดสุพรรณ ปีพ.ศ. 2522

บรรเลงดนตรีไทย เนื่องในงานดาราวิมลรัลึก เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ ช่อง 8 ลำปาง

บรรเลงดนตรีไทย โดยคณะดนตรีไทย จังหวัดเชียงใหม่ ของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่ เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง

ภาพที่ 2.12 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 1 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่

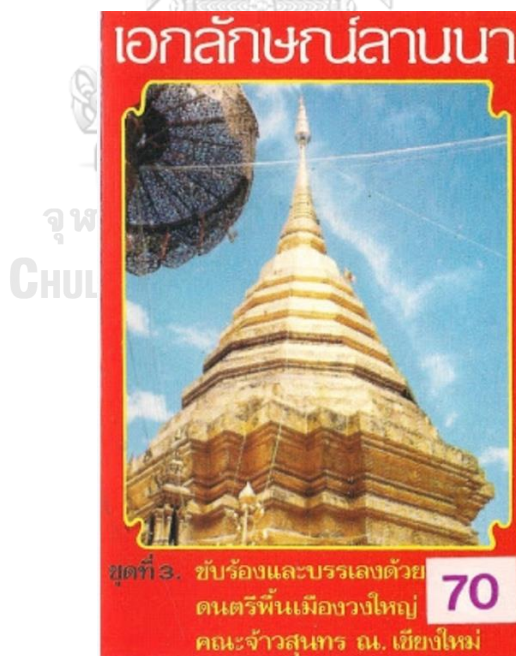
คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 3 ตุลาคม 2562

ภาพที่ 2.13 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 2 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่
คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 3 ตุลาคม 2562

ภาพที่ 2.14 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 3 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่
คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 3 ตุลาคม 2562

ภาพที่ 2.15 การบรรเลงวงเครื่องสายผสมซิม ของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่
เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่บรรเลงขลุ่ย
ที่มาภาพ : รัชดา ขัตติสสะ บันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 21 ตุลาคม 2563

ภาพที่ 2.16 การบรรเลงวงเครื่องสายผสม ของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่
เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่บรรเลงซอสามสาย
ที่มาภาพ : รัชดา ขัตติสสะ บันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 21 ตุลาคม 2563

2.3.7 รางวัลที่ได้รับ

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ได้รับรางวัลจากผลงานด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ได้พิจารณาผลงาน รางวัลดีเด่น ประจำปี 2528 ในการผลิตผลงานเพื่อเยาวชน ประเภทสื่อชาวบ้าน

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้พิจารณาให้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ ประจำปี 2528 เนื่องจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถึงแก่กรรม เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่ เข้ารับพระราชทานรางวัลแทนบิดา

โครงการยกย่องเชิดชูเกียรติศิลปินผู้ล่วงลับ โดย กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ประกาศให้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นบุรพศิลปิน พุทธศักราช 2559 สาขาศิลปะการแสดง ซึ่งมีคุณูปการต่องานด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติ อันเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม ควรค่าแก่การยกย่อง ซึ่งอนุชนรุ่นต่อมาได้พัฒนาสืบทอดให้เจริญก้าวหน้ามาจนปัจจุบัน

ภาพที่ 2.17 โล่รางวัลดีเด่น ประจำปี 2528 ในการผลิตผลงานเพื่อเยาวชน ประเภทสื่อชาวบ้าน

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 11 ตุลาคม 2562

ภาพที่ 2.18 ภาพโล่รางวัล ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาศาสุริยางค์ ประจำปี 2528

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 11 ตุลาคม 2562

จากการศึกษาชีวประวัติและผลงาน พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เกิดและเติบโตในตระกูลเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ จึงมีโอกาสศึกษาความรู้ดนตรีไทยตั้งแต่ในช่วงแรกที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมี โปรดฯให้นำดนตรีมาเผยแพร่ เมื่อถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี จึงโปรดฯให้เรียนดนตรีไทยในคุ้มหลวง โดยเรียนเครื่องสายไทย อีกทั้งยังได้เรียนดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนากับบิดาจึงซึมซับดนตรีพื้นเมืองล้านนามาตั้งแต่วัยเด็ก จนเป็นผู้มีความสามารถโดดเด่นในการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา จึงได้รับเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนาของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ นอกจากนั้นยังมีฝีมือในการสร้างเครื่องดนตรี ซึ่งเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้นำเอาทฤษฎีการบรรเลงของดนตรีไทยมาพัฒนาการสร้างเครื่องดนตรีสะล้อและซึงให้มีขนาดและระดับเสียงต่าง ๆ กัน อีกทั้งยังสร้างสะล้อสามสายและนำลูกบิดกีตาร์มาใช้กับซึงเพื่อแก้ไขปัญหาระดับของเสียงที่ลดลงระหว่างการบรรเลง พัฒนาวิธีการบรรเลงและการประสมวงสะล้อซึง จนมีมาตรฐาน เป็นแบบแผนที่ได้รับยอมรับและแพร่หลายในวงกว้าง นอกจากนั้นยังริเริ่มการบรรเลงเพลงไทยสำเนียงลาวด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา การริเริ่มวงสะล้อซึงผสมซิมและซิมเหล็ก อีกทั้งยังมีผลงานการประพันธ์เพลง เช่น การประพันธ์เพลงโหมโรงเอื้องเงินและเพลงสาวไหม จึงได้รับรางวัล ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาศาสุริยางค์ศิลป์ ประจำปี 2528

บทที่ 3

การพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

การศึกษาบทบาทของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในการพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนา จาก การศึกษาข้อมูล หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ พบว่าเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผู้ ริเริ่มการพัฒนาเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา คือ สะล้อและซึง เป็นผู้วางแบบแผนรูปแบบการประสม วงสะล้อ ซึง พัฒนางวงสะล้อ ซึง และพัฒนารูปแบบการจัดวงสะล้อซึง

3.1 การพัฒนาเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา สะล้อและซึง

สะล้อและซึง เป็นเครื่องดนตรีดั้งเดิมที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของคนล้านนา จะเห็นได้จากการใช้ สะล้อและซึงเพื่อความบันเทิงและในการแอ่วสาว เครื่องดนตรีจึงไม่มีขนาดและรูปแบบที่กำหนดไว้ เป็นมาตรฐาน แต่มีขนาดที่พอเหมาะแก่การนำติดตัว วิมล วิโรจพันธุ์และคณะ ได้กล่าวถึงเครื่องดนตรี ล้านนาประเภท สะล้อและซึง ว่า สะล้อ ซึง เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมบรรเลงเดี่ยว และใช้ในการแอ่วสาว ขนาดของเครื่องดนตรีพอที่จะนำติดตัวไปได้ ส่วนมากจะใช้เสียงดนตรีเป็นเพื่อนเดินทาง หรือ บรรเลงในกลุ่มเพื่อนฝูงที่ไปรวมกัน หากนำเครื่องดนตรีไปก็สามารถบรรเลงร่วมกันเป็นวงได้

เครื่องดนตรีที่นิยมเล่นเดี่ยว มักเป็นเครื่องดนตรีที่มีขนาดพอถือติดตัวได้และมีเสียงไม่ดังจนเกินไป ประเพณีการแอ่วสาวสมัยก่อน หนุ่ม ๆ มักจะมีเครื่องดนตรีติดตัวไปด้วย เช่น พิณเพี้ยะ ซึง สะล้อ เป็นต้น การเล่นส่วนใหญ่จะเล่นไปตามทางเดิน เพื่อให้เสียงดนตรี ทำหน้าที่เป็นเพื่อนเดินทางหรืออาจเล่นในหมู่พรรคพวกที่ชุมนุมกันเป็นแห่ง ๆ เช่น สะพาน ทางแยก หากมีคนนำเครื่องดนตรีไป ก็สามารถบรรเลงผสมเป็นวงร่วมกันได้ (วิมล วิโรจพันธุ์และคณะ, 2551: 262-263)

สะล้อ ซึง แต่เดิม เป็นเครื่องดนตรีที่จะใช้ในการแอ่วสาวและเพื่อความบันเทิง โดยทั่วไป สะล้อ ซึง ไม่มีขนาดของเครื่องดนตรีที่กำหนดตายตัว แล้วแต่ผู้สร้างจะสร้างสรรค์ขึ้นมา การสร้างจะเป็นรูปแบบง่าย ๆ โดยได้รับการวิธีการและแบบอย่างจากบรรพบุรุษ ดังที่ ธีรยุทธ ยวงศรี กล่าวถึง สะล้อ ซึง ไว้ว่า

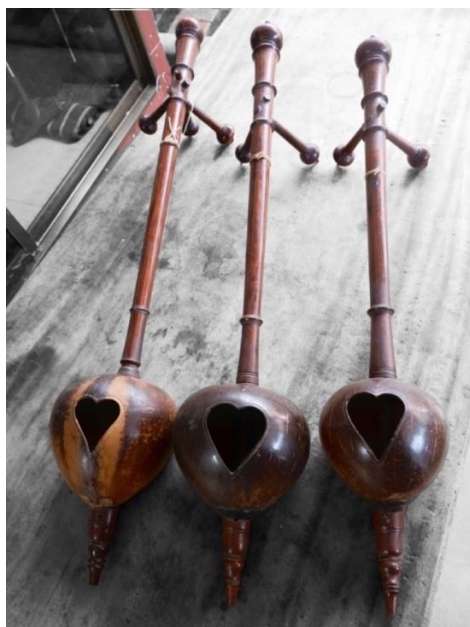
ส่วนมากเป็นเครื่องดนตรีที่มีไว้เพื่อประเทืองอารมณ์ และเป็นอุปกรณ์ในการแอ่วสาว (เกี้ยวสาว) ของบรรดาบ่าว ๆ (หนุ่ม) มักเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า เครื่องดีด เครื่องสี อันได้แก่ เปี้ยะ สะล้อ หรือตะล้อ ซึง รวมทั้งขลุ่ยและปี่ ประดิษฐ์ขึ้นมาเองอย่างง่าย ๆ โดยได้รับแบบอย่างและวิธีการมาจากบรรพบุรุษ การบรรเลงไม่มีกฎเกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้น (ธีรยุทธ ยวงศรี, 2530: 22)

ต่อมาปีพ.ศ. 2514 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในฐานะ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้คิดปรับปรุงและสร้างสรรค์ สะล้อ ซึง ที่มีมาแต่เดิมนั้น ให้มีลักษณะและมีคุณภาพของเสียงที่เป็นมาตรฐานเนื่องจากเครื่องดนตรีที่สร้างกันมาแต่เดิมนั้นขาดความประณีตและ

คุณภาพของเสียงไม่ดีเท่าที่ควร เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงได้นำวิธีการสร้างเครื่องดนตรีไทย มาใช้พัฒนาเครื่องดนตรีสะล้อ ซึ่ง ครูรักเกียรติ ปัญญาศ กล่าวถึงการพัฒนา สะล้อ ซึ่งของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เจ้าลู่เป็นคนทีออกแบบ ซึ่ง สะล้อ โดยมีสะล้อสามอย่าง สะล้อหลวงหรือสะล้อสามสาย สะล้อกลาง สะล้อเล็ก ซึ่งเล็ก ซึ่งกลางแล้วก็ซึ่งหลวง สมัยเจ้าลู่จะเป็นแบบนี้ รูปแบบที่ชัดเจน แต่ในอดีตต่างคนต่างมีเครื่องดนตรีอะไรก็เล่นกัน ผสมผสานกันไป ไม่กำหนดว่าก็ขึ้น” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

3.1.1 การพัฒนาเครื่องดนตรี ประเภทสะล้อ

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนาสะล้อ โดยกำหนดให้มี 3 ขนาด คือ สะล้อเล็ก สะล้อกลาง และสะล้อใหญ่ โดยสร้างจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ชิงชัน ไม้ประดู่ ไม้มะเกลือ คันสะล้อจะมีขนาดที่ต่างกัน ความยาวของคันสะล้อเล็ก ประมาณ 40 เซนติเมตร ความยาวของคันสะล้อกลาง ประมาณ 55 เซนติเมตร ความยาวของคันสะล้อใหญ่ ประมาณ 70 เซนติเมตร กลึงให้ได้รูปร่างและสัดส่วนตามที่กำหนดไว้ หัวสะล้อ และลูกบิดสะล้อ ทรงขุน พัฒนาให้สวยงามขึ้นจากเดิม ลักษณะคล้ายหัวขุนของหมากกรุก ส่วนของกะโหลกสะล้อ เป็นส่วนที่สำคัญในการสร้างสะล้อ จะคัดเลือกกะลามะพร้าวที่มีอายุ 2 ปี ขึ้นไป กะลาสีดำ จะมีความกังวานของเสียงมากกว่า กะลามะพร้าวขนาดเล็กจะใช้กับสะล้อเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลาง 13 เซนติเมตร กะลามะพร้าวขนาดกลางสำหรับสะล้อกลาง เส้นผ่าศูนย์กลาง 10 เซนติเมตร กะลามะพร้าวขนาดใหญ่สำหรับสะล้อใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลาง 15 เซนติเมตร และด้านหลังจะเป็นรูปใบโพธิ์ ส่วนคันชักสะล้อ หรือ กังสะล้อ จะใช้ไม้กลึงให้สวยงามและใช้สายเอ็นขนาดเล็กนำมาซึ่ง ส่วนหน้าของสะล้อจะใช้ไม้แผ่นบางปิดหน้า สายสะล้อใช้สายกีตาร์เบอร์ B2 แทนลวดโลหะทั่วไป หย่องสำหรับพาดสาย เป็นรูปสามเหลี่ยม รัดอกใช้หวายถักอย่างประณีตคงทน (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555:37-39)

ภาพที่ 3.1 สะล้อสามสาย สะล้อกลาง สะล้อเล็ก
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.2 หัวสะล้อ ลูกบิดสะล้อ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.3 หัวสะล้อ ลูกบิดสะล้อ ทวนสะล้อ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.4 ทวนสะล้อ กะโหลกสะล้อ ตีนสะล้อ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.5 ตีนสะล้อ ที่ใช้ลูกกระสุนติดไว้
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.6 กะโหลกสะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.7 คันชักสะล้อและหมุดสำหรับเกี่ยวหางม้า
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.8 ปลายคันชักสะล้อ สำหรับมัดปมของหางม้า
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.9 หน้าสะล้อ สายสะล้อ หย่อง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.10 รัดอกสะล้อ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

นอกจากนั้นเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังได้พัฒนาสะล้อใหญ่ให้เป็นสะล้อสามสาย โดยการเพิ่มลูกบิดเข้าไป ให้เป็น 3 สาย เพื่อให้ช่วงเสียงที่มากขึ้น มีระดับเสียงต่ำ มีคนบรรเลงสะล้อสามสายได้น้อย ในวงสะล้อ ซึ่ง จะใช้สะล้อใหญ่หรือใช้สะล้อสามสายแทนก็ได้ ดังนี้

ครูบัณฑิต ศรีบัว กล่าวถึงสะล้อสามสาย ไว้ว่า “เจ้าลุงก็บอกว่า น่าจะมีสะล้อที่ตัดเสียง เสียงต่ำลง ให้คุมวงได้ ท่านก็คิดให้เป็นสะล้อสามสาย แต่คนเล่นมีน้อย ไม่นิยมเท่าไร แต่ตอนเจ้าลุง ก็มีเล่นกัน พอท่านเสียชีวิตก็ไม่เห็นมีใครเอามาใช้แล้ว” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย กล่าวถึง สะล้อสามสาย ไว้ว่า “จากนั้นก็จะมีสะล้อสามสาย เจ้าลุงเป็นคนทำขึ้น พัฒนามาจากสะล้อใหญ่ เดิมลูกบิด เจาะเข้าไป ทำให้ช่วงเสียงของสะล้อมากขึ้น สะล้อใหญ่กับสะล้อสามสายใช้แทนกันได้” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 3.11 สะล้อสามสาย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.12 หัวสล้อสามสาย ลูกบิดสล้อสามสาย
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

การกำหนดการตั้งเสียง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้กำหนดให้สล้อเล็กและสล้อใหญ่ ตั้งเสียงลูก 3 ส่วนสล้อกลาง ตั้งเสียงลูก¹ 4 ดังที่ ครูจตุพร วงศ์ฝั้น ได้อธิบายการตั้งเสียงสล้อของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “สมัยครูเรียนกับเจ้าลุง จะเป็นขนาดเล็กสุดเป็นลูก 3 ซึ่งเล็ก สล้อเล็กกับซึ่งใหญ่ สล้อใหญ่เป็นลูก 3 คู่ 5 เสียงโด ซอล ซึ่งกลาง สล้อกลางเป็นลูก 4 เป็นเสียงซอล โด สลับกัน เจ้าลุงมาจัดระบบ จัดขนาดผสมเครื่องดนตรีให้มีเสียงที่กลมกลืน มีเสียงแหลม เสียงทุ้มให้อุ่มก้นไป” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2562)

ครูบุญถึง พระยาชัย อธิบายการตั้งเสียงสล้อสามสาย ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ดังนี้ “สล้อสามสาย คือ สล้อใหญ่ ที่เจาะรูใส่ลูกบิดเพิ่มเข้าไป ให้มี 3 สาย การตั้งเสียงของสล้อสามสาย จึงตั้งเสียงแบบลูก 3 และลูก 4 รวมกัน จะเทียบเสียงสายที่ 1 เสียงโด สายที่ 2 เสียงซอล

¹ ครูรักเกียรติ ปัญญาศ อธิบาย คำว่า ลูก ในระบบเสียงของดนตรีพื้นเมืองล้านนา ว่า “คำว่า ลูก คือการเรียกสิ่งที้ออกมาทางกายภาพ แล้วมีเสียงให้ได้ยิน อย่าง กคนมที่ 3 ของสายเอกแล้วไปตรงกับสายทุ้ม แล้วจะเรียกว่า ลูก 3 ถ้าเป็นลูก 4 กคนมที่ 4 เท่ากับเสียงสายทุ้ม ข้างบน ก็จะเรียกว่าลูก 4 ถ้าเทียบเสียงเป็น ลูก 3 คือคู่ 5 เสียงโด เสียงซอล ส่วนลูก 4 คือ คู่ 4 เสียงซอล เสียงโด มีอยู่สองอย่างเท่านั้น มักจะเรียกว่า ซึ่งลูก 3, ซึ่งลูก 4, สล้อลูก 3, สล้อลูก 4” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

แล้วค่อยเทียบเสียงจากสายที่ 2 ไปหาเสียงของสายที่ 3 เสียงซอล การเทียบเสียง จะใช้ขลุ่ย” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

จากข้อมูล สามารถสรุปได้ว่า การตั้งเสียงสละของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นั้น จะตั้งเสียงโดยใช้ขลุ่ยเป็นหลัก ตั้งเสียงสละเล็ก เป็นลูก 3 สายเอกเสียงซอล สายทุ้มเสียงโด ตั้งเสียงสละกลาง เป็นลูก 4 สายเอกเสียงโด สายทุ้มเสียงซอล ตั้งเสียงสละใหญ่ เป็นลูก 3 สายเอกเสียงซอล สายทุ้มเสียงโด และตั้งเสียงสละสามสาย เป็นลูก 4 และลูก 3 สาย 1 เสียงโด สาย 2 เสียงซอลและสาย 3 เสียงโด

การตั้งเสียงของสละลูก 3

สละเล็ก	สายเปล่า	นิ้วชี้	นิ้วกลาง	นิ้วนาง	นิ้วก้อย
สายเอก	ซอล	ลา	ที	โด	เร
สายทุ้ม	โด	เร	มี	ฟา	

ตารางที่ 3.1 ตารางระบบคู่เสียงสละลูก 3

การตั้งเสียงของสละลูก 4

สละกลาง	สายเปล่า	นิ้วชี้	นิ้วกลาง	นิ้วนาง	นิ้วก้อย
สายเอก	โด	เร	มี	ฟา	ซอล
สายทุ้ม	ซอล	ลา	ที	โด	เร

ตารางที่ 3.2 ตารางระบบคู่เสียงสละลูก 4

การตั้งเสียงลูก 4 และลูก 3 ของสะล้อสามสาย

สะล้อสามสาย	สายเปล่า	นิ้วชี้	นิ้วกลาง	นิ้วนาง	นิ้วก้อย
สายหนึ่ง	โด	เร	มี	ฟา	ซอล
สายสอง	ซอล	ลา	ที	โด	เร
สายสาม	โด	เร	มี	ฟา	ซอล

ตารางที่ 3.3 ตารางระบบคู่เสียงสะล้อสามสาย

3.1.2 การพัฒนาเครื่องดนตรี ประเภทซึง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนาซึง ให้มี 3 ขนาด คือ ซึงเล็ก ซึงกลางและซึงหลวง เช่นเดียวกันกับสะล้อ กล่าวคือ

กำหนดให้ซึงเล็ก วัดหน้ากว้างประมาณ 8 นิ้ว ส่วนซึงกลางวัดหน้ากว้างประมาณ 12 นิ้ว และซึงหลวงวัดหน้ากว้างประมาณ 14 นิ้ว (ณัฐพงษ์ จิตรอารีวงศ์, 2563:16)

ภาพที่ 3.13 ซึงหลวง ซึงกลาง ซึงเล็ก

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

การพัฒนาซึง ในลักษณะเฉพาะของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ หัวซึง, ตัวซึง, การเพิ่มลูกบิดกีตาร์, พัฒนาการสร้างซึงด้วยวัสดุทดแทน และการกำหนดการตั้งเสียง

หัวซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นจุดเด่นของซึง ออกแบบส่วนปลายทวนซึง ให้โค้งมน คล้ายกันหอย ตามแบบศิลปะเชียงใหม่ จะเรียกกันว่า ซึงหัวม้วน (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555:39)

ภาพที่ 3.14 คันทวน, หัวซึง, ก๊อบสำหรับกดเสียง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHU

ภาพที่ 3.15 หัวซึง หัวม้วน
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ตัวซึง ขัดมัน ผิวเรียบ ทาด้วยน้ำมันเคลือบเงาและไม่เคลือบเงา เพื่อโชว์ความสวยงามของลายไม้ มีความพิถีพิถันในการเลือกไม้มาสร้างตัวซึง จะต้องไม่มีตำไม้หรือรอยตำหนิ เนื้อไม้ไม่แตกง่าย มีความคงทนถาวร (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555: 39)

ภาพที่ 3.16 ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

การสร้างซึงโดยใช้วัสดุทดแทน เนื่องจากการสร้างซึงแต่เดิม มักจะทำจากไม้จริงทั้งหมด การต่อมาไม้หายากขึ้น รวมถึงการผลิตที่ไม่ทันต่อความต้องการของตลาด เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงคิดค้นการสร้างกล่องเสียงโดยใช้ไม้อัดตัดเป็นวงกลม สำหรับซึงที่มีคุณภาพทั่วไป ซึ่งเป็นการประหยัดเวลาและได้เสียงที่ดังกังวาน จะเรียกซึงลักษณะนี้ว่า ซึงประกอบ (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555:73)

ภาพที่ 3.17 กลองเสียงซึงประกอบ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.18 กลองเสียงซึงซุดและกลองเสียงซึงประกอบ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.19 ซึงขุดและซึงประกอบ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

การเพิ่มลูกบิดกีตาร์ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนาคุณภาพเสียงซึง โดยการเพิ่มลูกบิดกีตาร์เนื่องจากปี พ.ศ. 2526 จากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ จัดการบรรเลงดนตรีครั้งยิ่งใหญ่ โดยใช้ชื่อว่า ลานนามหาดุริยางค์ เป็นวงขนาดพิเศษ ได้รับแนวคิดมาจากวงมหาดุริยางค์ ของครู ประสิทธิ์ ถาวร ในการบรรเลงดนตรี ลานนามหาดุริยางค์เป็นการผสมผสานกันของดนตรีพื้นเมืองล้านนา กับดนตรีไทย แต่เนื่องจากเครื่องดนตรีพื้นเมืองที่ใช้บรรเลงนั้นมีจำนวนมากและมีปัญหาสายของซึงลดระหว่างการบรรเลง ส่งผลให้เสียงของเครื่องดนตรีไม่ตรงกัน โดยปกติของวงพื้นเมืองล้านนา เมื่อผู้บรรเลงรู้ว่าเสียงของเครื่องดนตรีตนเองไม่ตรงกับเสียงของเครื่องอื่นก็จะตั้งสาย บิดลูกบิดจากนั้นจึงจะตอกลูกบิดลงกับพื้น เพื่อให้เกิดความแน่นของลูกบิด การบรรเลงซึงในวงลานนามหาดุริยางค์ จึงเกิดเสียงรบกวนเป็นอันมากและเสียอรรถรสในการฟัง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงคิดที่จะแก้ไขปัญหานี้ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากกีตาร์ ว่าตั้งเสียงง่ายและเมื่อบรรเลงเป็นเวลานาน แต่เสียงก็ไม่

ลดลง ด้วยเหตุนี้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงนำเอาลูกบิดของกีตาร์มาติดไว้ด้านหลังลูกบิดซิง ดังที่เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่ เล่าว่า

อย่างซิงทั่วไปจะเป็นลูกบิดไม้ธรรมดา แต่ตอนมหาดุริยางค์ พ่อก็มาคิดหนักว่าจะทำอย่างไรดี เพราะว่าสายมันลด เวลาเล่น ๆ ไปแล้ว สายมันลด เสียงจะไม่เท่ากัน ปกติของวงพื้นเมือง เวลาารู้ตัวว่าเสียงไม่เท่ากันแล้ว ก็จะหมุน ๆ แล้วก็ตอกให้แน่น ก็จะเสียรรถรสในการฟัง ทีนี้ พ่อไปดูกีตาร์ ว่าทำไม กีตาร์ฝรั่งดีได้ทั้งวันทั้งคืน เสียงไม่ลง ตั้งง่าย ไปดูแล้วเอามาลองใส่ ล็อกไว้ข้างหลัง พ่อก็ไปเอาลูกบิดกีตาร์มาใส่ (เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นคนแรกที่มีแนวคิดที่นำลูกบิดกีตาร์มาใส่ในเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ด้วยแนวคิดนี้มีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ถึงขั้นกล่าวกันว่าเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผู้ทำลายวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา ดังที่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ มณี พยอมยงค์ (ศิลปินแห่งชาติ) ให้กำลังใจเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ดังที่เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่ เล่าว่า

พ่อเป็นคนแรกที่ทำ แต่ก่อนที่จะมีคนทำตามนะ เจ้าพ่อโกรธ เป็นผืนเป็นไฟ เพราะว่า ตอนนั้นมีหนังสือเชิญมาจากชมรมอนุรักษ์ ที่ตึกชีววิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เหมือนกับสัมมนา เอาศิลปินไป เอาเจ้าสุนทร ไปด้วยแล้วที่นี้คนว่าก็มี ว่าเจ้าสุนทร เป็นคนทำลายเอกลักษณ์ล้านนา กลับมาบ้านโมโห ใครจะเชิญไปไหน ไม่ไปอีกเด็ดขาด จน อ.มณี พยอมยงค์ ได้มาที่บ้านมากล่อมเจ้าลุง ความคิดของคน ใครจะว่าอะไรช่างเขา แต่เราทำ ก็เป็นเอกลักษณ์ของเรา ถ้าไม่ได้แบบนี้จะไปเล่นเป็นร้อยได้ ยังไง (เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ยังคงผลิตซิงที่ใช้ลูกบิดกีตาร์ ในการผลิตซิงถึงแม้จะมีการต่อต้านก็ตาม ต่อมาภายหลังก็มีช่างผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา นำเอาแนวคิดนี้ มาใช้ผลิตซิง จนได้รับความนิยมและแพร่หลาย ดังที่ช่างบุญมา สะตุน เล่าว่า

เรื่องลูกบิดกีตาร์ เจ้าลุงก็เอามาใส่ คนเขาก็ว่าไม่ควรเอามาใส่ต่อต้านแต่ก็ไม่เลิกทำ พอเดี๋ยวนี้เขาก็เลียนแบบ ก็ว่าไม่ผิดกฎอะไร เครื่องพื้นเมืองกับเครื่องดนตรีไทยเอามารวมกันได้หมด ลูกบิดไม้มันอยู่ไม่แน่น

ใช้ลูกบิดกีตาร์มันแน่นมันขึ้นง่าย จากนั้นก็เลยใช้มาตลอด (บุญมา สะตุน,
สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.พูนพิศ อมาตยกุล เล่าไว้ว่าจากแนวคิดการนำลูกบิดกีตาร์มาใช้
ในเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถือเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาคีตาร์ที่ดียเยี่ยม
เพราะได้ทำการซ่อมลูกบิดกีตาร์ ไม้ด้านหลังลูกบิดไม้ของเดิม ซึ่งทำให้ไม่สามารถเห็นลูกบิดกีตาร์ได้
และเมื่อปี พ.ศ.2528 ได้มีการเสนอชื่อเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เข้าพิจารณารางวัลศิลปินแห่งชาติ
คณะกรรมการผู้พิจารณาในตอนนั้น ใช้ประเด็นนี้และไม่เห็นด้วยซึ่งแนวคิดนี้ โดยให้ความเห็นว่า เป็น
การนำเอาเทคโนโลยีไปใส่ในเครื่องดนตรีโบราณ

เจ้าสุนทรเป็นคนที่พลิกผันซึ่งเชียงใหม่มาใช้ลูกบิดกีตาร์ แล้ว
ด้วยเหตุนี้ ทำให้ท่านไม่ได้เป็นศิลปินแห่งชาติ เพราะโดนค้านว่า
เอาเทคโนโลยีไปใส่ในเครื่องดนตรีโบราณ ผมเป็นกรรมการนั่งทำตาปริบ ๆ
พูดไม่ออกเลย เพราะคนที่ค้านคือ ผู้บริหารชั้นสูงของกระทรวงศึกษาธิการ
เจ้าสุนทรถือว่าเขาเก่ง ซ่อมลูกบิดไม้ด้านหลัง มองไม่เห็น ตัวสกล้อยคง
เป็นแบบของเชียงใหม่ ทำตัวซึ่งแต่ซ่อมลูกบิดเล็ก ๆ ไม้ด้านหลัง ฉลาดจะ
ตาย (พูนพิศ อมาตยกุล, สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2564)

แนวคิดการใส่ลูกบิดกีตาร์ลงไปข้าง ถือเป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหายอย่างแท้จริง
โดยผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ ทดลองมาแล้วอย่างดีแล้ว ถึงแม้ว่าการแก้ปัญหานี้ ถือเป็นสิ่ง
ใหม่ในภูมิภาค มีทั้งกลุ่มคนที่เห็นด้วยและกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วย แต่ด้วยความมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาคีตาร์
เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังคงดำเนินการผลิตซึ่งที่ใส่ลูกบิดกีตาร์ตลอดมา ซึ่งที่ใส่ลูกบิดกีตาร์ ยังคงใช้
กันเรื่อยมาจนปัจจุบัน นอกจากนั้นจะสังเกตได้ว่า ซึ่งที่ใส่ลูกบิดกีตาร์ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่นั้น
ยังคงมีลูกบิดไม้แบบเดิมคงไว้ เพื่อเป็นการรักษารูปแบบของซึ่งดั้งเดิม

ภาพที่ 3.20 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านหน้า
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.21 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านข้าง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.22 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านหลัง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

การกำหนดการตั้งเสียง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้กำหนดการตั้งเสียงไว้ คือ ซึงเล็กตั้งเสียง
ลูก 3 ซึงกลางตั้งเสียงลูก 4 และซึงหลวงตั้งเสียงลูก 3 ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับการตั้งเสียงของสะล้อ

การตั้งเสียงของซึงลูก 3

ซึงเล็ก	สายเปล่า	ก๊อบที่ 1	ก๊อบที่ 2	ก๊อบที่ 3	ก๊อบที่ 4
สายเอก	ซอล	ลา	ที	โด	เร
สายทุ้ม	โด	เร	มี	ฟา	ซอล

ตารางที่ 3.4 ตารางระบบคู่เสียงซึงลูก 3

ซึ่งหลวง	สายเปล่า	ก๊อบที่ 1	ก๊อบที่ 2	ก๊อบที่ 3	ก๊อบที่ 4
สายเอก	ซอล	ลา	ที	โด	เร
สายทุ้ม	โด	เร	มี	ฟา	ซอล

ตารางที่ 3.5 ตารางระบบคู่เสียงซึ่งลูก 3

การตั้งเสียงของซึ่งลูก 4

ซึ่งกลาง	สายเปล่า	ก๊อบที่ 1	ก๊อบที่ 2	ก๊อบที่ 3	ก๊อบที่ 4
สายเอก	โด	เร	มี	ฟา	ซอล
สายทุ้ม	ซอล	ลา	ที	โด	เร

ตารางที่ 3.6 ตารางระบบคู่เสียงซึ่งลูก 4

การพัฒนาสล้อและซึ่งได้รับการยอมรับ นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายอีกทั้งยังมีขนาดและสัดส่วนงดงาม ดังที่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพจนานุกรมถึงเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ลงในหนังสือ เอื้องเงิน ที่ระลึกงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ณ กุเจ้านายฝ่ายเหนือ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่

นอกจากจะเป็นนักดนตรีแล้ว เจ้าสุนทร ยังสนใจสร้างเครื่องดนตรีไทย ทั้งเครื่องดนตรีพื้นเมืองและเครื่องดนตรีภาคกลาง เจ้าสุนทรมีความเห็นว่า เครื่องดนตรีพื้นบ้านนั้น หากพิถีพิถันให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสม ก็จะได้เสียงที่ไพเราะ และหากประดับประดาให้ดี ก็จะมีงามเป็นที่เชิดหน้าชูตาได้ จึงได้ทำการค้นคว้า ลงมือทำด้วยตนเอง จนได้ขนาดและรูปร่างสัดส่วนที่ดีพร้อม จึงถ่ายทอดวิธีการต่อให้แก่เพื่อนร่วมงาน นับเป็นผู้ที่มีความตั้งใจดี ในการพัฒนาเครื่องดนตรีคนหนึ่ง (เอื้องเงิน, 2530:2)

จากการศึกษา เรื่องการพัฒนาสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นผู้พัฒนาสะล้อและซึง ให้มีขนาดและความสวยงามของเครื่องดนตรี โดยในขั้นตอนการสร้างเครื่องดนตรีจะเน้นในเรื่องความประณีตและพิถีพิถัน ออกแบบให้มีลักษณะเฉพาะของตนเอง และพัฒนาในเรื่องลูกบิดซึง โดยนำเอาลูกบิดกีตาร์มาใช้ เพื่อประโยชน์ในการตั้งเสียงและเสียงไม่ลดระหว่างการบรรเลง การพัฒนาระบบเสียง กำหนดให้เครื่องดนตรีมีทั้งระดับเสียงสูง เสียงกลางและเสียงต่ำเมื่อนำไปใช้บรรเลงรวมวง จะทำให้เสียงของเครื่องดนตรีมีความกลมกลืนกัน เกิดความไพเราะยิ่งขึ้น

3.2 การพัฒนางวงสะล้อ ซึง

การพัฒนางวงสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีลักษณะสำคัญ คือ การพัฒนางวงสะล้อ ซึง และการพัฒนารูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง กล่าวคือ วงสะล้อ ซึง แต่เดิมเป็นวงที่เกิดขึ้นจากการนำเครื่องดนตรีมาบรรเลงรวมกันในโอกาสต่าง ๆ ไม่มีแบบแผนแน่นอน ต่อมาในช่วงปีพ.ศ. 2457 พระราชยาเจ้าดารารัศมี เสด็จจากล้านนาเชียงใหม่ ทรงนำเครื่องดนตรีประเภท เครื่องสายไทยมาบรรเลง เหล่าข้าราชการบริพารที่มีความสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมือง ก็นำเอาเครื่องดนตรีพื้นเมืองมาบรรเลงร่วมกันจึงเกิดการพัฒนารูปแบบขึ้นเป็นวง และขยายไปในวงกว้าง ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบเป็นลำดับ ดังที่ ธีรยุทธ ยวงศรี กล่าวถึง วงสะล้อ ซึง ไว้ว่า

วงสะล้อซอซึง หรือวงซึงสะล้อ ซึงเป็นวงเฉพาะกิจเมื่อ 500 ปีที่แล้ว อาจยังไม่เรียกได้ว่าสมบูรณ์ เพราะจัดตั้งเป็นครั้งคราวและภูมิปัญญาของนักดนตรีในยุคนั้นน่าจะยังไม่พัฒนา ส่วนมากมักจะเป็นนักดนตรีสมัครเล่นและอยู่ในชุมชนปิด ไม่มีการสนทนาคบค้าสมาคมกับชาวต่างถิ่นเลย จนถึงปีพ.ศ. 2457 เมื่อพระราชยาเจ้าดารารัศมี เสด็จกลับมาถึงนครเชียงใหม่ หลังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต ได้ทรงนำเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ของราชสำนักภาคกลาง มาบรรเลงร่วมกับข้าราชการบริพารที่เคยไปรับใช้ในกรุงเทพ เป็นเหตุให้ข้าราชการบริพารที่เป็นชนพื้นเมืองที่มีความรู้ความชำนาญทางดนตรีพื้นเมืองอยู่บ้าง นำเอาเครื่องดนตรีของตนที่มีอยู่ดั้งเดิมมาบรรเลงบ้าง ในที่สุดก็รวบรวมตั้งเป็นวงขึ้น ดังนั้นเมื่อมีการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักการและ

วิธีการของวง ผู้เป็นมุลนายก็เป็นเหตุให้วงดนตรีพื้นเมืองก้าวขยายกว้างไปมากขึ้นทุกขณะ ครั้นเมื่อรัฐและสถาบันต่าง ๆ ให้การสนับสนุนมากขึ้นเช่นขณะนี้ การดนตรีพื้นเมืองของชาวล้านนาที่มีมาตั้งแต่สมัยทริภุญชัย จึงเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ (ธีรยุทธ ยวงศรี, 2540:5)

วิมล วิโรจน์พันธุ์และคณะ กล่าวถึงวงสะล้อ ซึ่ง ไว้ว่า วงสะล้อซึ่ง ประกอบด้วยเครื่องดีด คือซึง เครื่องสีคือสะล้อ เป็นหลักของวง มีเครื่องเป่า คือขลุ่ย และมีเครื่องประกอบจังหวะ ใช้บรรเลงในโอกาสต่าง ๆ เช่น การแ้วสาว การไปเล่นเฮือนเย็น (เพื่อเป็นเพื่อนของคนที่ยาติเพ่งตายจากไป) จะมารวมกันบรรเลง เรียกว่า กุ่มกั้น พอมีการบรรเลงรวมวงบ่อยครั้ง ก็อาจจะชวนกันไปบรรเลงตามงาน เช่นงานทำบุญ งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช ต่อมาได้รับอิทธิพลของดนตรีไทย จึงมีการพัฒนาไปตามหลักของดนตรีไทย

วงสะล้อ ซึ่ง นับเป็นวงเครื่องสาย ที่มีซึงเป็นเครื่องดีด และสะล้อเป็นเครื่องสี เป็นหลักของวง มีเครื่องเป่า คือ ขลุ่ย และมีเครื่องตีประกอบจังหวะ คือ กลอง ฉิ่ง ฉาบ หรือบางวงอาจจะมีฆ้องและกรับประกอบด้วย เดิมทีเดียววงสะล้อซึง ไม่ได้มีอะไรซับซ้อนอย่างนี้ ไม่เพียงแต่ใครมีเครื่องดนตรีประเภทไหน เมื่อนำติดตัว ไปพบกัน เช่น การไปแ้วสาว หรืออาจเอาเครื่องดนตรีไปเล่น "เฮือนเย็น" เพื่อเป็นเพื่อนของคนที่ยาติเพ่งตายจากไป รวมไปถึงการเล่นช่วงงานบุญที่วัด งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช การพบกันของนักดนตรีในโอกาสดังกล่าว มักจะตั้งเสียงให้ระดับเสียงเข้ากันแล้วบรรเลงร่วมกันที่ชาวบ้านเรียกว่ากุ่มกั้น (กุ่ม=ประกอบเข้าด้วยกัน) เมื่อกุ่มกั้นบ่อยเข้า ก็จะเป็นที่รู้จักกันได้ดี คราวมีงานก็จะชวนกันไปเล่น ลักษณะการบรรเลงนั้นเรียบง่าย เพลงที่บรรเลงเป็นเพลงพื้นบ้านที่จดจำกันมา เครื่องประกอบจังหวะ อาจมีหรือไม่มีก็ได้ ไม่ได้เคร่งครัด ต่อมาภายหลัง อิทธิพลของดนตรีไทยภาคกลางมามีบทบาท ลักษณะการบรรเลงจึงเริ่มมีหลักเกณฑ์โดยมีมาตรฐานของดนตรีไทยเป็นหลักโดยปริยาย (วิมล วิโรจน์พันธุ์และคณะ, 2551: 263)

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า วงสะล้อ ซึ่ง ถูกใช้บรรเลงในวิถีชีวิต ของชาวล้านนา ต่อมา คนตรีไทยมีบทบาทในล้านนามากขึ้น ส่งผลให้วงสะล้อ ซึ่ง ถูกพัฒนาด้วยระเบียบวิธีการบรรเลงของ คนตรีไทยไปด้วย

3.2.1 การพัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึ่ง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึ่ง ให้มีรูปแบบเป็นเครื่องสาม คือมีสะล้อ และซึง 3 ขนาด ได้แก่ สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ ซึ่งเล็ก ซึ่งกลางและซึงหลวง นอกจากนั้น มีขลุ่ยและเครื่องประกอบจังหวะ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามผู้บรรเลงได้ แต่ยังคงจำนวนไว้ ให้เป็นสะล้อ 3 คัน ซึง 3 ตัว ดังนี้

ครูบุญถึง พระยาชัย กล่าวถึงวงสะล้อ ซึ่ง ว่า

ลักษณะก็คือ เครื่องสาม ซึงหลวง ซึงกลาง ซึงน้อย สะล้อก็ เหมือนกัน เสียงก็จะแหลมต่างกันไป เครื่องดีด ซึ่ง จะมี 3 ขนาด ใหญ่ กลางเล็ก สะล้อก็จะมีใหญ่กลางเล็ก มีลักษณะอย่างละ 3 ชิ้น บางครั้ง อาจจะใช้สะล้อกลาง 2 คัน ถ้าไม่มี ไม่พร้อม ก็ให้เห็นเป็นลักษณะ 3 ชิ้น สะล้อใหญ่ กะโหลกก็ใหญ่ไปด้วย เสียงก็จะทุ้ม ๆ จากนั้นก็มีสะล้อสาม สาย สะล้อใหญ่กับสะล้อสามสายใช้แทนกันได้ มีขลุ่ยพื้นเมือง ตอนนั้น ขลุ่ยพื้นเมืองไม่ค่อยพบ ก็ใช้ขลุ่ยทลิตแทน มีกลองบึง ปังปัง ลักษณะเป็น กลองพื้นเมืองเอามาใช้ มีเครื่องกำกับจังหวะ (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว กล่าวถึงวงสะล้อ ซึ่ง ว่า

เจ้าลุงกำหนดแบบแผนขึ้นมา คือเมื่อก่อนมีอะไรก็เอามาเล่น ด้วยกัน เท่าที่มีวงพื้นเมือง ตอนแรกเลย ซึ่ง สะล้ออย่างละตัว แบบวงทั่ว ๆ ไป มีอิสระในการบรรเลง ในการรังสรรค์สำนวนเพลง เจ้าลุงก็มาคิดแบบ ใหม่ เอาซึง สะล้อ ในราชสำนัก ในคุ้มพระราชชายา ท่านก็เลยเอาซึงมา 1 ชุด สามตัว เล็ก กลางใหญ่ สะล้อ 1 ชุดก็มีสามตัว เล็ก กลาง ใหญ่ เทียบ เสียงเป็นคู่สี่ กับคู่ห้า ส่วนรูปแบบการประสมวงของเจ้าลุง ปกติสะล้อจะมี สองสายของเจ้าลุง มีสะล้อสามสายด้วย ส่วนเครื่องอื่น ก็จะเป็นขลุ่ยพื้นเมือง

ถ้าไม่มีก็ใช้ขลุ่ยเพียงออได้ แล้วแต่จะหาได้ ท่านบอกอะไรก็ได้ ที่หาได้เอามา
เล่นด้วยกัน มีกลองป่งปึง ดีเป็นจิ้งหะ (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20
มีนาคม 2564)

ครูจิรวลย์ หาญพนิชานนท์ กล่าวถึงวงสะล้อ ซึ่งของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “วงของ
วิทยาลัยที่เจ้าลุงทำ จะเป็น ซึ่งเล็กคือลูก 3 ส่วนซึ่งกลางลูก 5 ใน สะล้อจะมี เล็กกลางใหญ่ ในวงก็จะ
มีขลุ่ย มีกลอง จะมีฉาบ ไม่มีฉิ่ง มามีตอนหลัง วงข้างนอกมีฉิ่ง แต่วงของเจ้าลุงไม่มีฉิ่ง ” (จิรวลย์
หาญพนิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย กล่าวถึงรูปแบบวงสะล้อ ซึ่ง ว่า

วงพื้นเมืองของเจ้าลุง มีฉิ่งนะ เวลาบรรเลงเจ้าลุงจะให้ตีฉิ่งด้วย
วงพื้นเมืองใช้บรรเลงเพลงไทยด้วย เป็นเพลงไทยสำเนียงลาว อัตราสอง
ชั้น เพราะพวกเราเรียนดนตรีไทยกันอยู่แล้ว เวลาที่ไปบรรเลงเพลง
พื้นเมืองมีทำนองสั้น ๆ บรรเลงวนไปวนมา เมื่อเล่นครบแล้ว ก็มาเล่น
เพลงไทยบ้างก็เลยมีฉิ่ง แล้วก็ใช้ตีทุกเพลงไป เพลงพื้นเมืองก็เป็นอัตรา
สองชั้นเช่นกัน (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564.)

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้นำระเบียบวิธีของดนตรี
ไทยมาใช้ การประสมวงโดยใช้เครื่องดนตรีประเภทตีดี สี ดีและเป่า กำหนดให้ เป็นวงเครื่องสาม
ประกอบไปด้วยเครื่องดีคือ ซึ่ง มี 3 ตัว ได้แก่ ซึ่งเล็ก ซึ่งกลางและซึ่งหลวง เครื่องสีจะเป็น สะล้อ มี
3 คัน ได้แก่ สะล้อเล็ก สะล้อกลาง และสะล้อใหญ่ หรือใช้สะล้อสามสายแทนสะล้อใหญ่ได้ เครื่องเป่า
คือ ขลุ่ย สามารถใช้ได้ทั้งขลุ่ยเพียงออและขลุ่ยเมือง ส่วนเครื่องดี จะมีกลองป่งปึง และเครื่องประกอบ
จิ้งหะ คือ ฉาบ ต่อมาได้นำ ฉิ่ง เข้ามาเป็นเครื่องประกอบจิ้งหะของวงสะล้อ ซึ่ง ซึ่งทั้งหมดสามารถ
ปรับเปลี่ยนได้ตามความพร้อมของเครื่องดนตรีและผู้บรรเลง เพียงแต่คงไว้ด้วยจำนวนของเครื่อง
ดนตรีสะล้อและซึ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล กล่าวถึงวงสะล้อ ซึ่งของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า การ
พัฒนางวงสะล้อ ซึ่ง จะเน้นในเรื่องเสียงและความกลมกลืน

รูปแบบวงที่เจ้าลุงปรับนำจะเอาเรื่องพลังเสียงมากกว่าและความกลมกลืน สมัยเจ้าลุงใช้ซึ่งหลวงซึ่งหลวงกับซึ่งใหญ่อันเดียวกัน แต่มีข้อจำกัด ซึ่งหลวงเวลาไปบรรเลงที่ไหนลำบาก เวลาเคลื่อนย้าย มีขนาดใหญ่ ผู้หญิงเล่นลำบาก หลัง ๆ เอาผู้หญิงมาเล่นดนตรีพื้นเมือง สะล้อสมัยครู จะมีสะล้อเล็ก สะล้อคู่ 5 สะล้อสามสาย สมัยเจ้าลุงนะ แต่เดี๋ยวนี้นี้สะล้อสามสายไม่มีแล้ว (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

กล่าวได้ว่า การพัฒนางวงสะล้อ ซึ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะให้ความสำคัญในเรื่องของเสียง เป็นหลัก จะสังเกตได้จาก จำนวนและขนาดของเครื่องดนตรี ต้องมีเสียงสูง เสียงกลางและเสียงต่ำ ส่งผลให้เมื่อบรรเลงรวมกันเป็นวง ทำให้เกิดความไพเราะ ซึ่งแตกต่างกับการรวมวงที่มีมาแต่เดิม

3.2.2 การพัฒนารูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึ่ง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนารูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึ่ง โดยนำเอาการจัดวงของดนตรีไทย มาใช้กับวงสะล้อ ซึ่ง ทำให้เกิดเป็นระเบียบวิธีของวงสะล้อ ซึ่ง ใช้กันในวิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่ และแพร่กระจายโดยลูกศิษย์ ทำให้โรงเรียนต่าง ๆ มีการจัดวงสะล้อ ซึ่ง รูปแบบเดียวกัน ดังที่ ครูบุญถึงพระยาชัยและผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล กล่าวถึงรูปแบบวงสะล้อ ซึ่งของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า

แต่เดิมไม่ได้เป็นวง แฉว ๆ บ้านครู เด็ก ๆ ตามหมู่บ้าน คนเขาก็จะมีซึ่ง ตัวนี้เอง กลางคืนเขาก็เล่นกันติดซึ่งแฉวสาว จะมีคนเล่นซึ่งอยู่ ก็เป็นไปตามที่เจ้าลุงเคยเล่าว่า ตอนเด็กเขาไม่ได้เล่นเป็นวงหรือ หนุ่ม ๆ เขาเอาไปเที่ยวเกี่ยวสาว ซึ่งกับสะล้อเขาก็เอาไป ต่างคนต่างไป ทีนี้มาเจอกันก็มาเล่นด้วยกันนิด ๆ หน่อย ๆ จนวิทยาลัยนาฏศิลป์ไปตั้ง เจ้าลุงได้จัดสรร ก็จัดให้ครบถ้วน ผสมผสานให้เป็นวง (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

เจ้าลุงเอามาปรับวงพื้นเมือง ก็เอารูปแบบการจัดวงดนตรีไทยมาจัด เป็นพัฒนาการที่เจ้าลุงทำขึ้น เพราะดนตรีพื้นเมืองเข้ามาอยู่ในระบบ

ในวิทยาลัย มีหลักสูตร ทำให้เกิดระเบียบขึ้นมา เป็นรูปแบบของเจ้าลุง
ท่านเอามาใช้ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ แล้วก็แพร่ออกไปจากลูกศิษย์ที่เรียนใน
วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ โรงเรียนอื่นก็ใช้แบบนี้กันหมด เลยเป็นรูปแบบ
เดียวกันหมด (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

3.2.2.1. การพัฒนารูปแบบการจัดวงสละล้อ ซึง รูปแบบการจัดวงสละล้อ ซึง ของ
เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ กำหนดให้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. รูปแบบการจัดวงสละล้อ ซึง สำหรับการ
บรรเลงทั่วไป 2. รูปแบบการจัดวงสละล้อ ซึง สำหรับการบรรเลงประกอบการแสดง ดังนี้

1. รูปแบบการจัดวงสละล้อ ซึง สำหรับการบรรเลงทั่วไป

ครูจิรวลย์ หาญพณิชานนท์ กล่าวถึงรูปแบบวงสละล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “สะ
ล้อนั่งขวา ซึงนั่งซ้าย ซึงจะนั่งฝั่งขวา กลองอยู่ตรงกลาง ฝั่งซ้ายจะเป็นฉาบ วิธีการนั่ง เจ้าลุงจะให้
นั่งเป็นวงโค้ง ๆ” (จิรวลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

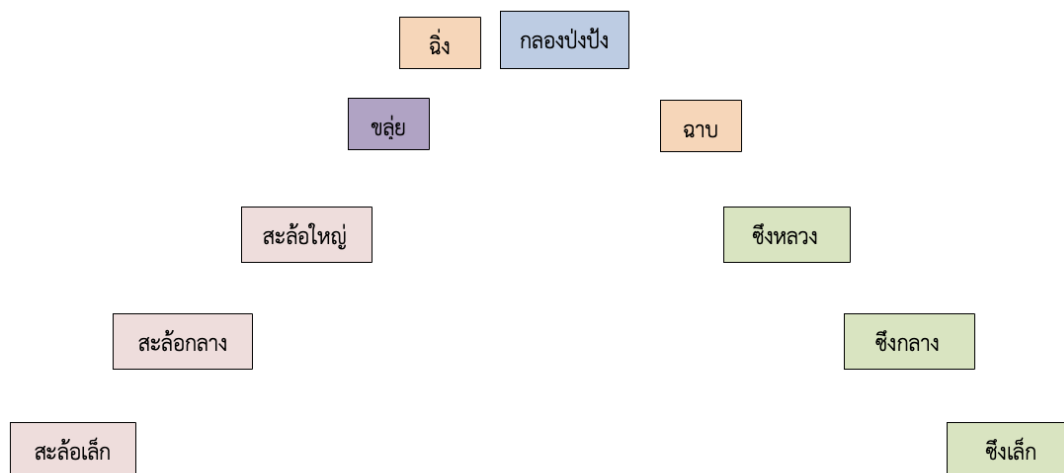
ครูกมล ตั้งตัว กล่าวถึงรูปแบบวงสละล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “มีสละล้อ 3 คัน ซึง
3 ตัว มีกลองป่งปึง มีซลุ่ย มีฉาบ เวลานั้น นั่งเป็นโค้ง คล้ายสามเหลี่ยม ซลุ่ย กลอง นั่งตรงกลาง
ซ้ายมือเป็นซึง ขวามือเป็นสละล้อ” (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล กล่าวถึงรูปแบบวงสละล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
ว่า “ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงใหญ่ อยู่ทางซ้าย สละล้อจะอยู่ทางขวา ที่เรียกว่าวงซึงสละล้อ ก็คือนั่งเป็นวง หัน
หน้าเข้าหากัน เวลาเล่นจะนั่งเป็นโค้ง ๆ หันหน้าเห็นกัน” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์
2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย กล่าวถึงรูปแบบวงสละล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “นั่งบริเวณ
กลางๆ วง แฉกหลังสละล้อ สำคัญคือให้นักดนตรีในวงได้ยินจังหวะดังอย่างทั่วถึง อาศัยจังหวะเป็น
สัญญาณรักษาแนวการบรรเลงเพลงไปด้วยกันอย่างกลมกลืน” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 8
ตุลาคม 2564.)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า การบรรเลงทั่วไป จะนั่งเป็นวงโค้ง สละล้อ ซลุ่ยและฉาบอยู่ด้านขวา ส่วน
ซึงและฉาบ อยู่ด้านซ้าย มีกลองป่งปึงอยู่ตรงกลาง

แผนผังวงสละ ซึ่ง สำหรับการบรรเลงทั่วไป

แผนภาพที่ 3.1 วงสละ ซึ่ง สำหรับการบรรเลงทั่วไป

ที่มา : ผู้วิจัย

2. รูปแบบการจัดวงสละ ซึ่ง สำหรับการบรรเลงประกอบการแสดง

ครูจิรวลย์ หาญพนิชานนท์ กล่าวถึงรูปแบบวงสละ ซึ่งของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “วงพื้นเมือง ที่เล่นประกอบรำ จะนั่งเป็นแถว เรียงกัน แถวหน้ากระดาน ให้ดูสวยงาม” (จิรวลย์ หาญพนิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล กล่าวถึงรูปแบบวงสละ ซึ่งของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เวลาบรรเลงประกอบรำ การแสดง จะนั่งเรียงกัน เพื่อความสวยงาม” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า การบรรเลงประกอบการแสดง จะนั่งเป็นแถวเรียงกันหน้ากระดาน สะล้ออยู่ด้านขวา ซึงอยู่ด้านซ้าย นั่งเรียงเป็นแถวหน้ากัน ส่วนขลุ่ยอยู่ด้านขวา กลองปี่พาทย์อยู่ตรงกลางและเครื่องประกอบจังหวะอยู่ด้านซ้าย นั่งเรียงกันเป็นแถวหลัง

แผนผังวงสะล้อ ซึ่ง สำหรับบรรเลงประกอบการแสดง

แผนภาพที่ 3.2 วงสะล้อ ซึ่ง สำหรับบรรเลงประกอบการแสดง

ที่มา : ผู้วิจัย

จากการศึกษา เรื่องการพัฒนารูปแบบของวงสะล้อ ซึ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึ่ง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ กำหนดให้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. การบรรเลงทั่วไป จะนั่งเป็นวงโค้ง สะล้อและขลุ่ย อยู่ด้านขวา ซึ่ง ฉาบ อยู่ด้านซ้าย มีกลองป่งปึงอยู่ตรงกลาง 2. การบรรเลงประกอบการแสดง นั่งเป็นแถวเรียงกันหน้ากระดาน 2 แถว แถวหน้า ได้แก่ สะล้ออยู่ด้านขวา ซึ่งอยู่ด้านซ้าย แถวหลัง ได้แก่ ขลุ่ยอยู่ด้านขวา กลองป่งปึงอยู่ตรงกลางและเครื่องประกอบจังหวะอยู่ด้านซ้าย

การประสมวงดังกล่าวเป็นคล้ายคลึงกับวิธีการประสมวงของดนตรีไทย โดยกำหนดให้สะล้อและขลุ่ยเป็นเครื่องนำ อยู่ด้านขวาของวง และซึ่งเป็นเครื่องตาม อยู่ฝั่งซ้ายของวงเสมอ

การพัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นำเอาระเบียบวิธีของวงดนตรีไทยเข้ามามีใช้กับการพัฒนางวงสะล้อ ซึ่ง ส่งผลให้วงสะล้อ ซึ่งมีแบบแผนในการผสมวง โดยการกำหนดจำนวน ขนาดและชนิดของเครื่องดนตรีอย่างชัดเจน รูปแบบวงสะล้อ ซึ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถูกถ่ายทอดในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ และแพร่หลายไปตามโรงเรียนต่าง ๆ โดยลูกศิษย์

จากการศึกษาบทบาทของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในการพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนา พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผู้พัฒนาขนาดสะล้อและซึง โดยในขั้นตอนการสร้างเครื่องดนตรีจะเน้นในเรื่องความประณีตและพิถีพิถัน ออกแบบให้มีลักษณะเฉพาะและพัฒนาลูกบิดซึง โดยนำเอาลูกบิด

กีตาร์มาใช้ เพื่อประโยชน์ในการตั้งเสียงและเสียงไม่ลดระหว่างการบรรเลง การพัฒนาขนาดของเครื่องดนตรี ทำให้มีการพัฒนาระบบเสียง โดยกำหนดให้เครื่องดนตรีมีทั้งระดับเสียงสูง เสียงกลาง และเสียงต่ำเมื่อนำไปใช้บรรเลงรวมวง จะทำให้เสียงของเครื่องดนตรีมีความกลมกลืน ไพเราะยิ่งขึ้น ส่วนการพัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้นำเอาระเบียบวิธีการบรรเลงของวงดนตรีไทยมาใช้กับวงสะล้อ ซึ่ง ส่งผลให้วงสะล้อ ซึ่งมีแบบแผนการบรรเลงที่มีมาตรฐาน มีการกำหนดจำนวน ขนาดและชนิดของเครื่องดนตรีอย่างชัดเจน สามารถแบ่งออกได้เป็น รูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึ่ง สำหรับการบรรเลงทั่วไป และรูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึ่ง สำหรับบรรเลงประกอบการแสดง การพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ดังกล่าว ถ่ายทอดและสืบทอดในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ และใช้แพร่หลายกันทั่วไป

บทที่ 4

การสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

การสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผลจากการถ่ายทอดความรู้
สู่ลูกศิษย์ ผู้วิจัยจึงแบ่งการศึกษาเป็น การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
และการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

4.1 การถ่ายทอดสละและซิงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

การศึกษาการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้กับนักเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เป็นหลัก เนื่องจากเป็นครูผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา นอกจากนั้นจะเป็นลูกศิษย์ กลุ่มของช่างสร้างเครื่องดนตรี ซึ่งมีจำนวนน้อย โดยถ่ายทอดสละและซิง เป็นหลัก เนื่องจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความชำนาญในเครื่องดนตรี 2 ชนิดนี้และมีผู้เรียนจำนวนมากกว่าเครื่องดนตรีอื่น ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าว่า “เจ้าลุงมีหน้าที่รับผิดชอบของดนตรีพื้นเมือง สละ ซิง ท่านเชี่ยวชาญ ทั้งสละ ซิง ปี่จุม แต่สละซิง คนเรียนเยอะ ส่วนปี่จุม ไม่ค่อยมีคนเรียน เพราะยากกว่า ส่วนพวกกลอง ก็มีครูท่านอื่นมาสอนด้วย” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นครูที่มีความตั้งใจและทุ่มเทกับการสอน ใส่ใจผู้เรียน โดยถ่ายทอดเพลงตามพัฒนาการของผู้เรียน ในส่วนนักเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ หากมีความสนใจเป็นพิเศษ จะแนะนำให้มาเรียนเพิ่มเติมกับท่านที่บ้าน ดังที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เล่าถึงความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความตั้งใจและทุ่มเทกับการสอนเป็นอย่างมาก ใจเย็น ไม่ดุ เวลาที่ต่อเพลง จะสาธิตให้ดู แล้วจึงให้ปฏิบัติตาม ผู้เรียนต้องมีความตั้งใจ และฝึกฝนเพิ่มเติมอยู่เสมอ

เวลาท่านต่อเพลง เจ้าลุงท่านใจเย็นอยู่นะ อันนี้ไม่ใช่ นิวไม่ใช่ อย่างนี้ เอาใหม่ เอาใหม่นี้บ่อยมากเวลาท่านสอน ท่านก็จะจ่มไปด้วยภาษาเหนือ แต่ก็ไม่ได้ดุนะ เรียนพื้นเมืองไม่ได้มีหลักสูตรแบบปัจจุบัน ส่วนกระบวนการเรียนการสอนครูอดีตกับปัจจุบันยังมีส่วนที่คล้ายกัน การสอนแบบสาธิต แล้วค่อยสืตาม บางคนเขาก็สอนแบบใช้โน้ต เพราะไม่ทันใจอย่างเจ้าลุง ต่อมือ จำ ใครไม่จำ ไปตามเขาเอง ใครไม่ได้ก็ไม่ได้ออกงาน เวลาออกงานก็ไปตีฉิ่ง ตีฉาบ ตีกรับ เพราะว่าไม่จำ คนที่จำนั่งหน้า ๆ จำเพลงได้ ก็จะเป็นตัวไปเล่นงานตลอด (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ครูรักเกียรติ ปัญญาศ เล่าถึงความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะถ่ายทอดเพลงตามพัฒนาการของแต่ละบุคคล ไม่เร่งรัด หากผู้เรียนมีความสนใจที่จะเรียน เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะแนะนำให้มาเรียนเพิ่มเติมได้ที่บ้าน “เจ้าลุงจะต่อเพลงตามพัฒนาการของคนนะ ไม่ค่อยเร่งรัด ว่าจะต้องได้อย่างนั้นอย่างนี้ ก็คือ ค่อย ๆ ไป ใครที่มีความชอบมาก ท่านก็จะนัดไปที่บ้าน ไปต่อเพลงที่บ้าน ตอนหลังท่านก็ใช้วิธีเอาโน้ตเข้ามา” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

การถ่ายทอดสละและซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จำแนกได้เป็น 1. การให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรี 2. การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงลำดับ 3. การถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนา 4. ขั้นตอนการถ่ายทอดสละและซึง 5. การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ และ 6. การถ่ายทอดการบรรเลงรวมวง

4.1.1 การให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรี

การให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรีจำแนกได้เป็น การให้คำแนะนำในการเรียนสละ และการให้คำแนะนำในการเรียนซึง ดังนี้

4.1.1.1 การให้คำแนะนำในการเรียนสละ

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะแนะนำให้ผู้ที่นักเรียนที่มีพื้นฐานการเรียนขอ เลือกเรียนสละ เพราะเป็นเครื่องสีเช่นเดียวกัน ทำให้สามารถพัฒนาพื้นฐานการบรรเลงได้รวดเร็ว แต่ทั้งนี้ขึ้นกับความสนใจของผู้เรียน ดังนี้

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงสาเหตุที่เรียนสละว่า “เริ่มแรกเรียนซึงก่อน จากนั้นท่านก็สอนซึงใหญ่ ลูกห้า ท่านก็บอกว่าเล่นแบบซึงจะง่ายหน่อย ที่แรกก็เล่นไม่เป็นหรอก พอซึงเล่นได้แล้วคนสละไม่ค่อยมี เราเรียนซึง ท่านก็บอกให้ไปสละ สละลูกห้า หัดเล่นสละลูกห้า หัดสละสามสายกับเจ้าลุง” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูรักเกียรติ ปัญญาศ เล่าถึง สาเหตุที่เรียนสละเพราะความสนใจ ว่า “ครูเรียนเครื่องสายสมัยนั้นใครชอบอะไร ก็ว่าไปตามนั้น เปิดใจตามความชอบของผู้ที่อยากจะเรียน เจ้าลุงก็ให้เลือกรเรียนตามที่สนใจ ครูเรียนสละเป็นเครื่องแรก สละเล็กคู่ 5” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

นอกจากการเลือกเรียนตามความสนใจและตามพื้นฐานการเรียนขอแล้ว เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แนะนำผู้เรียนจะเข้า ให้เรียนสละสามสาย เนื่องจากไม่มีผู้เรียน ดังที่ ครูจิรวลย์ หาญพณิชานนท์ เล่าถึงการให้คำแนะนำ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ครูเรียนเอกจะเข้า ที่เลือกเรียนสละสามสายเพราะไม่มีคนเรียน เจ้าลุงท่านอยากให้รู้สึกคนนิ่งในวง ครูก็อู ๆ ไถ ๆ ไป ” (จิรวลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

4.1.1.2 การให้คำแนะนำในการเรียนซึ่ง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะแนะนำให้ผู้ที่นักเรียนที่มีพื้นฐานการเรียนจะเข้าและปีพาทย์ เลือกเรียนซึ่ง เพราะเป็นเครื่องติดเช่นเดียวกัน จะพัฒนาพื้นฐานการบรรเลงได้รวดเร็ว ซึ่งพบข้อมูล ดังนี้

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงการให้คำแนะนำในการเรียนซึ่งของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เรียนซึ่งเล็ก เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่แนะนำให้เรียนเพราะมีพื้นฐานของการเรียนจะเข้า นักเรียนที่เรียนส่วนใหญ่ จะเป็นนักเรียนสาขาเครื่องสายไทยและสาขาปีพาทย์ เพื่อต่อเพลงพื้นเมืองล้านนาไว้ในบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนางานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย นอกจากนี้ยังมีนักเรียนสาขาอื่น ๆ สามารถเลือกเรียนดนตรีพื้นเมืองในวิชาโทได้

ครูได้เรียนซึ่ง พวกสละสามสาย ครูก็จำ ๆ มา เวลาเจ้าลุงต่อให้คนอื่น ครูเรียนเอกจะเข้า เจ้าลุงบอกจะเข้าก็เหมือนซึ่งลูกสามนั้นแหละ ครูก็เลยเล่น ท่านก็อยู่สอนทั้งวัน เพราะมีหลายกลุ่มเรียนกับท่าน ส่วนใหญ่เด็กที่เรียนพื้นเมืองจะเป็นเด็กเครื่องสาย ปีพาทย์ เอาไปต่อพื้นเมืองไว้ใช้งาน ต่อเพื่อออกงาน เมื่อก่อนเจ้านายเสด็จเยอะ ถ้ามีงานก็มาต่อเพลงพื้นเมืองกันหมด คนไม่พอ แต่ก็มีวิชาโทที่เปิดให้พวกเรา สาขาอื่นมาเรียนด้วย (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงการให้คำแนะนำกับผู้เรียนของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ให้เลือกเรียนตามพื้นฐานจากการเรียนดนตรีไทย เช่น นักเรียนที่เรียนซอด้วง ซออู้จะให้เรียนสละสามสาย นักเรียนที่เรียนจะเข้า จะให้เรียนซึ่ง เพื่อให้มีพัฒนาการได้อย่างรวดเร็ว นักเรียนที่เรียนสาขาปีพาทย์ ถ้ามีพื้นฐานบ้างแล้ว ก็จะให้เลือกเรียนตามทีถนัด หรือหัดตีกลอง

เด็กที่เรียนเครื่องสาย เช่น คนซอกก็เอามาเรียนสะล้อ คนจะซึกก็เอามาเรียนซิง เบื่องต้นเป็นแบบนี้ เครื่องดีด ก็ดีดซิง เครื่องลี้ก็ลี้สะล้อ เป็นเรื่องของทักษะที่จะพัฒนาได้ง่าย เด็กปีพาทย์ก็มาเรียนได้ ถือว่าเป็นกลุ่มดนตรี ปีพาทย์ จะมาดีดซิง แต่คนส่วนใหญ่ ลี้สะล้อจะเป็นเด็กซอก ปีพาทย์บางคนก็มาตีกลองบ้าง ใครที่มีพื้นฐานมาจากบ้าน ก็เอามาดีดซิงได้ เจ้าลุงมองเรื่องพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้สอดคล้อง เดินได้ง่ายขึ้น ไม่ต้องมาเริ่มต้นฝึกสายเปล่า เอามาฝึกนิดหน่อยแล้วก็ต่อเพลงได้เลย (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จากการศึกษาการถ่ายทอดสะล้อ ซิง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ด้านการให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรี สามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะคือ 1. เลือกตามความสมัครใจของผู้เรียน โดยเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เปิดโอกาสให้เลือกรเรียนได้ตามความสมัครใจ 2. เลือกตามที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่แนะนำ เช่น ผู้ที่เรียนซอก จะแนะนำให้เรียนสะล้อ หรือผู้ที่เรียนจะซึก จะแนะนำให้เรียนซิง ผู้ที่เรียนปีพาทย์ จะแนะนำให้เรียนซิงเพราะง่ายกว่าสะล้อ หรือแนะนำให้ตีกลอง นักเรียนที่เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนา ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนสาขาเครื่องสายไทยและสาขापี่พาทย์ เพื่อต่อเพลงพื้นเมืองล้านนาไว้สำหรับบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนางานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย นอกจากนี้ยังมีนักเรียนสาขาอื่น ๆ สามารถเลือกเรียนดนตรีพื้นเมืองในวิชาโทได้

4.1.2 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลง

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในเรื่องของ การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลง สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อและการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซิง ดังนี้

4.1.2.1 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ

การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ จำแนกได้เป็นการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลง สะล้อสามสายและการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อสองสาย

4.1.2.1.1 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อสามสาย

ครูจิรวลย์ หาญพณิชานนท์ เล่าถึงการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ในการฝึกหัดพื้นฐานสะล้อสามสาย จะเริ่มจากทำนองพับเพียบ แล้วจึงเริ่มฝึกจากการไล่เสียงและการใช้คันชักแบบคันชักเดี่ยว หรือใช้แบบรวบคันชัก

ตอนแรกเลยก็ให้หัดไล่เสียง ฝึกไล่เสียงก็เป็นอาทิตย์เหมือนกันนะ เพราะว่า ไม่เหมือนกับซึง ถ้าซึงมันมีก๊อบกดตามได้ สะล้อสามสายยากกว่าสองสาย การใช้คันชัก เข้าออกแบบ 1 โน้ตต่อ 1 คันชัก หรือใช้แบบรวบก็ได้ สักวสองสาย แบบซอสามสาย ใช้วิธีเดียวกัน ตอนจบเพลงต้องเป็นคันชักเข้า ถ้าออกเจ้าลุงบอกว่าไม่ใช่ ต้องเข้า ถ้าออกส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านจบแล้วออก ของเจ้าลุงต้องเข้า เหมือนดนตรีไทยเลย เหมือนซอด้วงซออู้จะนั่งพับเพียบ (จิรวลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 4.1 การนั่งบรรเลงสะล้อสามสาย โดยครูจตุพร วงศ์ฝัน

ที่มา : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

4.1.2.1.2 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อสองสาย

ลูกศิษย์ที่เรียนสะล้อสองสายแบ่งเป็นกลุ่มนักเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่กับกลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี ซึ่งมีพื้นฐานทางดนตรีต่างกันทำให้มีลักษณะการฝึกหัดแตกต่างกันด้วย กล่าวคือ

4.1.2.1.2.1 กลุ่มนักเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ในการฝึกพื้นฐาน สะล้อ จะให้ฝึกการไล่เสียง ด้วยมีพื้นฐานการสีซออยู่ จึงใช้เวลาฝึกไม่นาน การจับคัน สะล้อ ให้วิธีการคลึงและการหมุนข้อมือ การวางสะล้อ ถ้าคันที่มีความยาว จะวางบนพื้น ถ้าคันสะล้อ สั้น จะให้วางบนเข่าทำนั่งพับเพียบ

พื้นฐานสีซออยู่แล้ว การฝึกหัดก็จะคล้าย ๆ กัน มีการไล่เสียง ให้เสียงชัดเจน ไม่นาน แต่มีต่างกันก็วิธีการจับคันสะล้อ จับแบบคล้าย ๆ ซอสามสาย ใช้การคลึง ข้อมือบางทีก็ใช้หมุนบ้าง วิธีการสีสะล้อกับสีซอ ต่างกันนะ ต่างกันที่น้ำหนักท่านจะบอกว่า อย่ากดแรงนะ กดแรงจะเพี้ยน วิธีการวางสะล้อ ถ้าคันมันสั้น ก็ใช้วิธีการวางที่เข่า ถ้าคันยาว ๆ หน่อย ก็วางกับพื้น เป็นพื้นบ้าน ไม่ได้มีมาตรฐานอะไรนัก นั่งพับเพียบ (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 4.2 การจับทวนสะล้อและการกดเสียงสะล้อ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 4.3 การจับคันชักสะล้อ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 4.4 ทำนังสี่สะล้อ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

4.1.2.1.2.2 กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี

การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ จะฝึกหัดการใช้คันชักก่อน สำหรับผู้ไม่มีพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ จะฝึกหัดในช่วงเวลาที่ว่างจากการสร้างเครื่องดนตรี ส่วนช่างที่มีพื้นฐานการบรรเลงสะล้อมาแล้ว เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะช่วยปรับพื้นฐานให้ ตามแบบแผนของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ เล่าถึงการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “หัดสี เริ่มจากคันชักออก จบด้วยคันชักเข้า มีเวลาว่างถึงจะมาหัด ปกติก็ทำเครื่อง ” (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

จากการศึกษาการถ่ายทอดสะล้อ ซึ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เรื่องการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ สามารถสรุปได้ว่า การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อสามสายและสองสาย จะให้เริ่มจากทำนองพับเพียบ ฝึกการใช้คันและการไล่เสียง

ทำนองจะนั่งพับเพียบ จับคันสะล้อ ให้วิธีการคลึงและการหมุนข้อมือ ส่วนการใช้คันชัก เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะให้เริ่มสีสายเปล่า กำหนดให้เริ่มจากคันชักออกและจบด้วยคันชักเข้าเท่านั้น ซึ่งเหมือนกับการใช้คันชักของเครื่องสายไทย จะฝึกให้ใช้คันชักแบบคันชักเดี่ยวหรือใช้คันชักแบบรวบ คันชัก จะมีเพิ่มเติมในสะล้อสามสาย คือการสืควบเสียงสองสาย ต่อด้วยการไล่เสียง เพื่อให้ได้คุณภาพของเสียงที่ชัดเจน จะต้องกดนิ้วด้วยน้ำหนักที่พอดี ถ้ากดแรงเกินไปเสียงของสะล้อจะเพี้ยนได้ ส่วนกลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี จะฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ ในช่วงเวลาว่าง มีการฝึกหัดการใช้คันชักและการกดนิ้ว

จะสังเกตได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นำเอาวิธีการบรรเลงของเครื่องสายไทย มาใช้กับสะล้อ เช่น ใช้การรวบคันชัก ใช้คันชักเดี่ยว การจบด้วยคันชักเข้า การสืควบเสียงของซอสามสาย การหมุนข้อมือ การกดนิ้ว และทำนองพับเพียบ จึงทำให้การบรรเลงสะล้อมีระเบียบวิธีมากยิ่งขึ้น แตกต่างกับการบรรเลงสะล้อโดยทั่วไป ที่ไม่มีแบบแผนตายตัว เป็นไปตามอิสระของผู้บรรเลง

4.1.2.2 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซิง

การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซิง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะเริ่มจากทำนองพับเพียบ แล้วจึงฝึก รัวไม้ดีด ขึ้น-ลง ให้ชัดเจน แล้วฝึกการกดเสียง ซึ่งพบข้อมูล ดังนี้

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงการถ่ายทอดการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึ่งของเจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ ว่า จะต้องฝึกการรวไม้ดีดให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความไพเราะ นุ่มนวล ความว่า

เจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ จะเน้นการฝึกรวไม้ดีด ขึ้น - ลง ให้ชัดเจน ทั้งการดีดดำเนินทำนองปกติและทำนองที่ต้องรวไม้ดีดทำให้เสียงทอดยาวไปโดยเน้นการดีดขึ้นลงให้เกิดเสียงชัดเจน การรวไม้ดีดกรณีทำนองที่มีเสียงยาวต้องให้น้ำหนักไม้ดีด ขึ้น - ลง วางน้ำหนักการดีดให้เท่ากันฟังแล้วนุ่มหูไพเราะนุ่มนวล (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงการถ่ายทอดการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึ่งของเจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ ว่า ในการฝึกพื้นฐาน ซึ่ง เจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ จะให้ฝึกการไล่เสียง ฝึกกดนิ้ว ซึ่งใช้เวลาไม่นาน เพราะ มีพื้นฐานจากการดีดจะเข้ ทำนองจะนั่งพับเพียบ

หัดเริ่มต้น ซึ่งลูกสามคล้ายกับจะเข้ ใช้เวลาไม่นาน เป็นวิชาเลือกหนึ่งชั่วโมง เป็นวิชาเลือกที่แทรกอยู่ในวิชาเรียนเครื่องสายไทย เรียนพื้นเมืองด้วย ก่อนที่จะต่อเพลง มีการฝึกพื้นฐานด้วยกันไล่เสียงไล่นิ้ว ฝึกกดนิ้ว ฝึกกดให้เสมอกัน ฝึกไล่เสียง ใช้เวลาฝึกไม่นานเพราะมีพื้นฐานจะเข้ อยู่แล้ว แค่อาจจะเข้มากลับด้านให้มันเอียงลง ก็ใช้ได้ ทำนองในการเล่นจะนั่งพับเพียบ เกือบเท่า เวลาออกงาน ออกทีวีก็นั่งพับเพียบกันหมด (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูกมล ตั้งตัว เล่าถึงการถ่ายทอดการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึ่งของเจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ ว่า ในการฝึกพื้นฐาน ซึ่ง จะให้ฝึกการไล่เสียง การรวไม้ดีด การดีดขึ้นลง ให้ฝึกแบบนี้จนจะชำนาญ ถึงจะต่อเพลง ดังที่ครูกมล ตั้งตัว เล่าไว้ว่า “ตอนที่เริ่มเรียนกับเจ้าลุงเจ้าลุงให้ฝึกพื้นฐานก่อน การไล่เสียง การรวไม้ดีด การดีดขึ้นลง เจ้าลุงให้ฝึกจนคล่องก่อน ฝึกพื้นฐานทั้งหมดเลย กว่าจะได้ต่อเพลง” (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เล่าถึงการถ่ายทอดการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซิงของ
เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ในการฝึกพื้นฐาน ซึ่ง จะต้องฝึกการตีขึ้นลง กดเสียงซิดก๊อบ “เวลาหัดตี
ซิง เจ้าลุงบอกว่า อย่าตีลงอย่างเดียว ตีขึ้นลง เวลากดก๊อบ ห้ามกดตรงกลาง ให้กดซิดก๊อบถึงจะดัง
ไม่บอด ถ้ากดตรงกลาง เสียงจะไม่แน่น เสียงจะลอย แล้วก็เพี้ยนได้ กดใกล้ก๊อบจะชัด” (ปทุมทิพย์
กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ภาพที่ 4.5 การตีซิง

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 4.6 การกดเสียงซิง

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 4.7 ทำนั้งบรรเลงซิ่ง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

จากการศึกษาการถ่ายทอดสละลื้อ ซิ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ด้านการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซิ่ง โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ พบว่า ทำนั้งในการบรรเลงจะนั่งพับเพียบ จากนั้นฝึกการติดขึ้น-ลง ให้ไม้ดีดมีความสม่ำเสมอ แล้วจึงเพิ่มความเร็วถี่ของไม้ดีด จึงจะเป็นลักษณะการรวไม้ดีดที่มีลักษณะเสียงทอดยาวมากขึ้น และการไล่เสียง ฝึกกดนิ้ว ตามตำแหน่งเสียงของก๊อบ ที่ต้องใช้วิธีลงน้ำหนักการกดนิ้วให้เหมือนกัน ให้กดนิ้วชิดก๊อบ จะได้เสียงที่ดังชัดเจน ให้ฝึกหัดพื้นฐานนี้จนกว่าจะชำนาญ ถึงจะต่อเพลง

จะสังเกตได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นำเอาวิธีการบรรเลงของเครื่องสายไทย มาใช้กับซิ่ง เช่น การรวไม้ดีด ความสม่ำเสมอของไม้ดีด จะเห็นว่าจะเริ่มจากการฝึกมือข้างขวาก่อน เนื่องจากเป็นตัวกำหนดความสั้นยาว ของเสียง การกดเสียง ทำนั้งพับเพียบ จึงทำให้การบรรเลงซิ่งมีระเบียบวิธีมากยิ่งขึ้น ซึ่งแตกต่างกับการบรรเลงซิ่งโดยทั่วไป ที่ไม่มีรูปแบบตายตัว เป็นไปตามอิสระของผู้บรรเลงผู้เรียนส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนสาขาเครื่องสายไทยและสาขาปี่พาทย์ ผู้เรียนจึงมีพื้นฐานมา

จากการเรียนดนตรีไทยอยู่แล้ว นำพื้นฐานของดนตรีไทยมาใช้ในการฝึกหัดการบรรเลง จึงส่งผลให้ ผู้เรียนหลายคนมีพัฒนาการในการฝึกหัดพื้นฐานได้อย่างรวดเร็ว

4.1.3 การถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนา

การศึกษาการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยวิธีการสัมภาษณ์ กลุ่มลูกศิษย์ พบข้อมูล ดังนี้

ครูจิรวลย์ หาญพณิชานนท์ เล่าถึงการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เริ่มต่อเพลงล่องแม่ปิง เป็นเพลงแรก ใช้เวลาต่อประมาณ 1 เดือน จากนั้นต่อเพลง ปราสาทไหว ใช้เวลาต่อเร็วขึ้น ใช้เวลาต่อประมาณ 1 สัปดาห์จากนั้นจึงต่อเพลงฤๅษีหลงถ้ำ

หลังจากไล่เสียงท่านก็ให้สีเพลงล่องแม่ปิง เริ่มต่อเพลง สมัยก่อน ยอมรับว่าเราไม่มีพื้นมาก่อนเลย ก็ยากอยู่กว่าจะได้เพลงล่องแม่ปิง ประมาณ 1 เดือน กว่าจะชัด พวกการใช้นิ้ว สะล้อสามสายใช้วิธีการลืมาจาก ซอสามสาย เหมือนกันเลยแต่เป็นเพลงง่าย ๆ จากเพลงล่องแม่ปิงก็ไปต่อ เพลงปราสาทไหว เริ่มต่อไวขึ้นประมาณ 1 อาทิตย์ ท่านก็ให้ซ้อมอยู่นั้น ให้ สีให้ท่านฟังหลาย ๆ เที้ยว เพี้ยนก็เริ่ม ใหม่ จากนั้นก็ต่อฤๅษีหลงถ้ำ ทั้ง เทยมได้แค่ 3 เพลง เพราะว่าเราไม่ค่อยคล่อง ถ้าเป็นชิงอาจจะไปไวกว่านี้ พวกเพื่อน ๆ ที่เล่นซิงก็ต่อกันไว (จิรวลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ผืน เล่าถึงการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะต่อเพลงปราสาทไหวและเพลงล่องแม่ปิง สำหรับหัดพื้นฐาน จากนั้นจึงจะต่อเพลงล่องน่าน เพลงพม่า เพลงซอฮื้อและเพลงชั้นสูง เช่น เพลงตั้งเชียงใหม่ จะปู ละม้าย ซึ่งมีความยากและทำนองที่ เร็วใช้สำหรับประกอบขอ เมื่อถ่ายทอดให้แล้ว ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนเพิ่มเติมนอกเวลา

เพลงแรกที่ท่านต่อให้ จะต่อเพลงปราสาทไหวแล้วก็ต่อล่อง แม่ปิง และเพลงอื่น ๆ เป็นแบบพื้นฐานก่อน ยังไม่มีลูกเล่น พอชำนาญแล้ว เจ้าลุงก็จะต่อลูกเล่นให้ อย่างคนที่เขาหัวไวกว่าเค้าก็ไปไวกว่า อย่างครูก็ไป ตามขั้นตอน เพลงที่ยากกว่านี้ก็จะมิเพลงประกอบขอ เช่น เพลงจะปู

ละม้าย เพลงตั้งเชียงใหม่ ใช้ประกอบการขอ มีทำนองที่เร็ว ต่อเจ้าลุง
เพลงพื้น ๆ มีเพลงที่เป็นแบบคุ่มเจ้าหลวง อย่างเช่น เพลงน้อยใจยา เพลง
ซอพม่า ซออ้อ เพลงต่อแบบเดียว เพราะเพลงสั้น ๆ แต่ต่อจบก็ต้องมาฝึก
เองนอกเวลา (จตุพร วงศ์ฝัน, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูกลม ตั้งตัว เล่าถึงการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า
จะต่อเพลงล่องแม่ปิง เป็นลำดับแรกต่อการฝึกพื้นฐาน ใช้เวลานานในการต่อ เพราะไม่เคยบรรเลง
ดนตรีพื้นเมืองล้านนามาก่อน จากนั้นจะต่อเพลงฤๅษีหลงถ้ำและเพลงปราสาทไหว ตามลำดับ จากนั้น
จะต่อเพลงล่องน่าน เพลงพม่า เพลงซออ้อและเพลงไทใหญ่

เพลงแรกที่ต่อ คือ เพลงล่องแม่ปิง ใช้เวลาดำเนินอยู่ เพราะเรา
ไม่เป็นมาเลย ต่อมาก็ต่อฤๅษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว เพลงพื้นฐานแต่ก็ยาก
เหมือนกันนะ มีหลายเสียง จากนั้นค่อยต่ोन้อยใจยา ประกอบร้อง เพลง
บทธะคร ซอพม่า ซออ้อ เพลงไทใหญ่ ส่วนเพลงตั้งเชียงใหม่ จะปู ละม้าย
ยาก มาหาต่อทีหลังตอนที่เป็นครูแล้ว (กลม ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม
2564)

ครูรักเกียรติ ปัญญาศ เล่าถึงการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
ว่า “เพลงแรกก็ล่องแม่ปิง ปราสาทไหว ฤๅษีหลงถ้ำ ได้ต่อทุกเพลง แต่ตั้งเชียงใหม่ จะปู ละม้าย ได้ต่อ
ตอนที่อยู่ชั้นสูงแล้ว” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่าเริ่ม
ต่อเพลงแรก คือ เพลงล่องแม่ปิง เพลงปราสาทไหวและเพลงฤๅษีหลงถ้ำ เป็นเพลงพื้นฐานการบรรเลง
พอเริ่มชำนาญมากขึ้นจะต่อเพลงประกอบการร้อง เช่น เพลงพม่า เพลงไทใหญ่ จากนั้นจะต่อเพลงชั้น
สูงขึ้น อย่างเพลงตั้งเชียงใหม่ จะปู ละม้าย เพลงพื้นเมืองมีหลายสำนวน เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้อัด
ตามที่ถ่ายทอดให้ ดังที่ปรากฏในหนังสือเอื้องเงิน ที่ระลึกงานบรรจุอัฐิ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

เพลงแรกที่ต่อ ล่องแม่ปิง เพลงปราสาทไหว ฤๅษีหลงถ้ำ เพลง
พื้น ๆ เพลงบรรเลง แล้วก็มา พอเริ่มเป็นเยอะ ๆ แล้วก็เข้าร้อง มี
ไทใหญ่ซอพม่า พอขึ้นสูงจะไปเข้าซอจะปู ละม้าย ตั้งเชียงใหม่ ใช้เรียน ก็
จะเป็นเพลงพื้นฐาน ๆ ง่าย ๆ เจ้าลุงเคยคุยให้ฟังว่า ซึ่งสละ ล้อ รูปแบบ
คล้าย ๆ กับดนตรีไทย พอเอามาเล่นแบบชาวบ้าน เพลงเดียวกันแต่คนละ

สำนวนกัน ก็เลยเอาแบบสำนวนที่ครูสอนนั่นแหละ เอาแบบนี้ ถ้าเธอได้
แล้ว เธอจะไปเปลี่ยน หรือไปหาประสบการณ์จากวงข้างนอก ก็เลือกเอา
แล้วแต่เธอแต่ถ้าเธอมาเล่นกับครู เธอต้องเล่นแบบนี้ ก็ออกมาตามโน้ตที่
อยู่ในหนังสืองานศพเจ้าลุง (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จากการศึกษาการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนา โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ สามารถ
สรุปได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะเริ่มต่อเพลงในกลุ่มเพลงพื้นฐาน ซึ่งเป็นเพลงสำหรับบรรเลง
ทั่วไปก่อน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพลงพื้นเมืองล้านนาและการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนา มี 3
เพลง ได้แก่ 1. ล่องแม่ปิง 2. เพลงปราสาทไหวและ 3. เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เมื่อผู้เรียนมีความชำนาญแล้ว
เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะต่อเพลงในกลุ่มชั้นกลาง ใช้สำหรับการบรรเลงประกอบการแสดงและ
บรรเลงประกอบการขอหรือบรรเลงทั่ว ๆ ไป มี 5 เพลง ได้แก่ 1. เพลงสาวไหม 2. เพลงพม่า
3. เพลงล่องน่าน 4. เพลงซอฮื้อ 5. เพลงไทใหญ่ หลังจากนั้นเมื่อผู้เรียนมีความชำนาญมากยิ่งขึ้น
เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะต่อเพลงในกลุ่มชั้นสูง ใช้สำหรับการบรรเลงประกอบการขอ มีจังหวะ ที่
เร็วและทำนองเพลงที่ซับซ้อน มี 3 เพลง ได้แก่ 1. ตังเชียงใหม่ 2. เพลงจะปู้ 3. เพลงละม้าย

กลุ่มเพลงพื้นฐาน ได้แก่ เพลงล่องแม่ปิง เพลงปราสาทไหว เพลงฤๅษีหลงถ้ำ

เพลงล่องแม่ปิง

- - - ซ	- ซ ซ ซ	ล ช ม ซ	- ล - ด	- - - -	ซ ล ซ ด	ซ ล ซ ด	ม ร ช ม
- - - -	ซ ด ร ม	ร ม ช ม	ร ด - ร	- - - -	ซ ด ร ม	ร ม ช ม	ร ด - ร
- ซ - ล	- ด - ร	ม ร ช ร	ม ร ด ล	- ด ร ม	- ซ - ล	ซ ล ด ล	ช ม - ซ

เพลงปราสาทไหว

- - - ซ	- ซ ซ ซ	ฟ ม ฟ ซ	- ท - ด	- - ร ด	ท ซ ท ด	ซ ฟ ม ด	ม ซ ฟ ม
- ด ม ฟ	ม ด ม ท	ด ช ด ท	ด ช ท ด	- ด ม ฟ	ซ ด ม ฟ	- ท ด ร	- ด - ซ

- - - ร	- ร ร ร	ด ท ด ร	- ฟ - ซ	- - ล ซ	ฟ ร ฟ ซ	ฟ ร ด ร	ฟ ร ด ท
- ซ ท ด	ร ซ ท ฟ	ซ ฟ ร ฟ	- ซ - ท	- ซ ท ด	ร ซ ท ด	- ฟ ซ ล	- ซ - ร

เพลงฤๅษีหลงถ้ำ

- - - ท	- ด ด ด	- ท - ร	ด ด ด ด	ร ม ช ร	ม ร ด ช	- - - ล	ด ร ด ช
- - - ล	ด ร ด ช	- - - ล	ด ร ล ด	- - - ล	ด ล ช ฟ	ช ฟ ร ฟ	ช ล - ช
- - - ฟ	- - ล ช	- ฟ ล ช	- ร - ม	- - - -	ช ด ร ม	ช ล ช ม	- ร - ด

กลุ่มเพลงชั้นกลาง ได้แก่ เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงขออ้อ เพลงไทใหญ่

เพลงสาวไหม

ท่อน 1

- - - -	- - - ช	- - - ล	- ด - ม	- - - ร	ม ร ด ล	ช ม ร ด	- ล - ช
- - - -	- - - ช	- ล - ช	- ม - ร	- ด - ร	- ม - ช	- ล - ช	- ม - ร
- ม ช ร	ม ร ด ล	ช ม ร ด	- ล - ช				

ท่อน 2

- ช - ล	ช ล ช ช	(- - - -	- - - -)	- ด - ล	ด ล ช ด	- ร - ม	- - - -
- ล - ช	(- ล้อ -)	- ม - ร	(- ล้อ -)	- ม ช ร	ม ร ด ล	ช ม ช ล	- ด - ร
- ม ช ร	ม ร ด ล	ช ม ร ด	- ล - ช				

เพลงพม่า

- ล ช ฟ	ช ล ช ด	ช ด ร ด	ท ล ฟ ช	- ล ช ฟ	ช ล ช ด	- ฟ ช ล	- ช - ช
- - - -	ฟ ร ฟ ฟ	ช ล ช ฟ	ร ฟ ด ร	- - - -	ฟ ฟ ฟ ฟ	ช ล ช ฟ	ร ฟ ด ร
ด ร ฟ ช	ฟ ร ท ด	ร ด ท ช	ฟ ร ด ท	ล ช ฟ ช	ล ท ด ร	ฟ ช ฟ ร	ฟ ร ด ท
- ล ช ฟ	ด ฟ ช ล	ช ฟ ช ล	ช ล ท ด	- ล ช ฟ	ด ฟ ช ล	- ช - ด	- ล - ช

เที่ยวกลับเปลี่ยนบรรทัดแรกเป็น

- ล ช ฟ	ช ล ช ด	ช ด ร ด	ท ล ฟ ช	- ช - ล	- ท - ด	ร ด ท ด	ฟ ร ร ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

เพลงล่องน่าน

ซ ม ซ ซ	ซ ล ซ ซ	ล ซ ด ล	ซ ด ร ม	- - - -	ซ ด ร ม	ซ ล ซ ม	ร ด ร ม
ซ ด ร ด	ซ ด ร ม	ร ม ซ ม	ร ด ร ม	ร ด ร ม	ร ด ร ม	ร ด ร ม	- ซ - ล
- - ด ซ	ล ซ ม ซ	- - ร ม	ซ ล ซ ม	- - ร ม	ซ ล ซ ด	- - - ด	- ซ - ล
- - - ด	- - ล ด	- - ร ม	ร ด ล ด	- - - ด	- - ล ด	- - ร ม	ร ด ล ด

ทอດให้ร้อง

ซ ด ล ซ	- ม ร ซ	- - - -	- ม ร ด
---------	---------	---------	---------

เพลงซอฮื้อ

- - - -	- - - ม	- - - ร	- ด - ล	- - - -	- - - ม	- - - ร	- ด - ล
- ด - ร	- ม - ด	- - - ล	- ด - ซ	- - - -	- - - ม	- - - -	- ซ - ล
- ซ - ล	- ม - ซ	- ม - ซ	- ล - ด	- - - -	- - - ร	- - - ล	- - - ร
- ล - ร	- ล - ร	- ล - ร	- ม - ซ	- - - -	- - - ม	- ร - ด	- ร - ม
- ร - ม	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ล	- - - -	- - - ม	- - - ร	- ด - ล
- ด - ร	- ม - ด	- - - ล	- ด - ซ				

เพลงไทใหญ่

- - - -	- - - ร	- - - -	- ฟ - ซ	ล ซ ด ซ	ล ซ ฟ ร	ด ท ด ร	- ฟ - ซ
- - - -	- - - ร	- - ด ฟ	ด ร ฟ ซ	ฟ ซ ท ด	ร ด ท ซ	- ร ฟ ร	ด ท ล ซ
- - - -	- ร ฟ ร	- - ด ฟ	ด ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ซ	ล ซ ฟ ร	- ฟ - ท	- ด - ร
- - - -	- ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ซ	ด ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ซ	ล ซ ฟ ร	- ฟ - ท	- ด - ร
- - - ร	ฟ ร ด ท	- - - ร	- - ท ด	- ร - ซ	- ร - ด	- ร ฟ ร	ด ท ล ซ
- - - -	- - - ร	- - - -	- ฟ - ซ	ล ซ ด ซ	ล ซ ฟ ร	ด ท ด ร	- ฟ - ซ
- - - -	- - - ร	- - ด ฟ	ด ร ฟ ซ	ฟ ซ ท ด	ร ด ท ซ	- ร ฟ ร	ด ท ล ซ
- - - -	- ร ฟ ร	- - ด ฟ	ด ร ฟ ซ	ล ซ ด ซ	ล ซ ฟ ร	- ฟ - ท	- ด - ร
- - - -	- ฟ - ซ	- ท - ด	- ร - ฟ	- ซ ท ด	ร ด ฟ ร	- ซ - ร	ฟ ร ด ท
ล ซ ล ท	ล ซ ล ท	- - - -	- ร ฟ ซ	ล ซ ด ซ	ล ซ ฟ ร	ด ท ด ร	- ฟ - ซ
- ซ ท ด	ร ด ท ซ	- ร ฟ ร	- ด - ท	ล ซ ล ท	ล ซ ล ท	- - - -	- ร ฟ ซ
ล ซ ด ซ	ล ซ ฟ ร	ด ท ด ร	- ฟ - ซ	- ซ ท ด	ร ด ท ซ	- ร ฟ ร	- ด - ท
- - - ด	- ซ ท ซ	- - - ฟ	- ร - ด	- ร ฟ ซ	- ท - ด	- - - ฟ	ด ร ฟ ซ

กลุ่มเพลงชั้นสูง ได้แก่ เพลงตั้งเชียงใหม่ เพลงจะปุ เพลงละม้าย

เพลงตั้งเชียงใหม่

----	--- ช	--- ล	- ร - ฃ	----	--- ฃ	--- ล	--- ร
- ล - ร	- ล - ร	- ล - ร	- ร ม ช	--- ม	ร ม ช ฃ	ด --- ช	--- ฃ
----	--- ช ฃ	ช ---	- ล - ด	--- ช ฃ	ท ล ช ฃ	--- ช ฃ	ท ล ช ม
- ร - ด	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ด	----	--- ท	--- ล ช	--- ด ท
ด ท ล ช	- ฟ ช ฃ	- ด - ช	----	--- ด	--- ท ฃ	--- ท ช	--- ฟ
--- ช ฃ	ช ฟ ช ฃ	ช ม ร ม	----	- ร ม ด	----	--- ร ฟ	----
- ม ร ด	ฟ ด ร ด	ฟ ด ร ฟ	- ม ร ด	ฟ ด ร ด	ฟ ด ร ด	ฟ ด ร ฟ	- ร - ล
ด ล ช ฟ	- ช ---	ฟ ร - ช	----	--- ช	--- ด	--- ม ฟ	ช ฟ ม ด
ช ด ม ฟ	--- ด ร	ฟ ร ด ท	ช ท ด ท	ด ท ล ช	ด ช ล ช	ด ช ล ด	--- ช ด
ช ด ช ฃ	- ช - ฟ	ช ล ฟ ช	----	--- ช	----	- ม - ฟ	ม ฟ ช ฟ
ม ฟ ช ฃ	ช ฟ ม ด	ช ด ม ฟ	ช ฟ ม ร	ด ร ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ม ร ด	- ช ท ด
ท ช ท ฟ	ช ม ฟ ช	ฟ ม ร ด	- ช ท ด	- ด - ล	- ช - ฟ	ช ล ฟ ช	----
- ช ท ด	ท ร ท ด	ร ด ท ช	ท ช ฟ ม	ด ม ฟ ช	- ด - ช	- ช ท ด	----
----	--- ช	----	--- ท ฃ	--- ช	--- ท ฃ	- ช ท ด	ช ด ท ช
ท ช ฟ ม	ด ม ฟ ช	- ด - ช	ด ช ท ด	- ช ท ด	ท ช ท ฟ	ช ม ฟ ช	ฟ ม ร ด
- ช ท ด	- ด - ล	- ช - ฟ	ช ล ฟ ช	----	- ช ท ด	ท ร ด ท	ร ด ท ช
ท ช ฟ ม	ด ม ฟ ช	- ด - ช	- ช ท ด	----	--- ฟ	--- ช	ล ช ฟ ร
----	- ล ด ร	ฟ ร ด ฟ	ด ร ฟ ช	ล ช ฟ ร	ด ร ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ด ร ฟ ด
- ช ท ด	ท ช ท ฟ	ช ม ฟ ช	ฟ ม ร ด	- ช ท ด	- ด - ล	- ช - ฟ	ช ล ฟ ช
----	- ช ท ด	ท ร ด ท	ร ด ท ช	ท ช ฟ ม	ด ม ฟ ช	- ด - ช	- ช ท ด
----	--- ฟ	--- ช	ล ช ฟ ร	----	- ล ด ร	ฟ ร ด ฟ	ด ร ฟ ช
ล ช ฟ ร	ด ร ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ด ร ฟ ด	- ช ท ด	ท ช ท ฟ	ช ม ฟ ช	ฟ ม ร ด
- ช ท ด	- ด - ล	- ช - ฟ	ช ล ฟ ช	----	- ช ท ด	ท ร ด ท	ร ด ท ช
ท ช ฟ ม	ด ม ฟ ช	- ด - ช	- ช ท ด	----	--- ฟ	--- ช	ล ช ฟ ร
----	- ล ด ร	ด ฟ ด ร	ด ร ฟ ช	ล ช ฟ ร	ด ร ฟ ช	ล ช ฟ ร	ฟ ร ด ท
----	--- ฟ	----	--- ท	--- ฟ	--- ท	- ฟ - ท	- ด - ร
----	- ร ฟ ช	ล ช ฟ ช	ล ช ฟ ร	ฟ ร ด ท	ช ท ด ร	- ด - ฟ	ด ร ฟ ช

----	---ช	----	-ม-ฟ	มฟชฟ	มฟชด	ชฟมด	ชดมฟ
ชฟมร	ดรมฟ	ดชทช	ฟมรด	-ชทด	ทชทฟ	ชมฟช	ฟมรด
-ชทด	-ด-ล	-ช-ฟ	ชลฟช	----	-ชทด	ทรดท	รดทช
ทชฟม	ดมฟช	-ด-ช	-ชทด	----	---ร	--มร	----
-ฟ-ช	-ล-ด	---ม	ดรมช	ขึ้นจะปู			

เพลงจะปู

(----	-ล-ช	-ฟ-ล	ดรฟด	----	---ล	-ช-ฟ	ชลฟช)
---ม	-ช-ล	-ช-ด	ชลดช	-ลดร	มรดช	-ลดล	ชลดร
-ร-ม	รมชล	ดชดล	ดลชม	--รม	รมชล	ดลดช	-ล-ด
----	---ล	--ชด	ชลดช	----	-ม-ช	-ม-ช	-ล-ด
(----	-ล-ด	-ล-ด	-ล-ช	----	-ม-ช	-ม-ช	-ล-ด)
----	---ล	--ชด	ชลดช	-ลดร	มรดช	-ลดล	ชลดร
----	--รม	---ด	--มร	มดมร	มดมร	มดมร	มรดล
---ด	---ช	ดชดช	ดชดล	-ช-ม	-ร-ด	---ม	ดรมช
----	---ม	--รด	--รม	-ร-ม	รมชล	-ช-ด	ชลดช
(---ม	-ช-ล	-ช-ด	ชลดช	-ลดร	มรดช	-ลดล	ชลดร)
-ร-ม	รมชล	ดชดล	ดลชม	--รม	รมชล	ดลดช	-ล-ด
----	---ล	-ช-ด	ชลดช	----	-ม-ช	-ม-ช	มชลด
----	-ล-ด	-ล-ด	-ล-ช	----	-ม-ช	-ม-ช	-ล-ด
----	---ล	-ช-ด	ชลดช	----	-ฟ-ร	-ด-ช	--ทด
---ล	---ร	-ล-ร	-ล-ร	---ล	---ร	-ล-ร	--ฟช
----	---ม	--รด	-ร-ม	-ร-ม	-ช-ล	-ช-ด	ชลดร
(---ม	-ช-ล	-ช-ด	ชลดช	-ลดร	มรดช	-ลดล	ชลดร)
-ร-ม	รมชล	ดชดล	ดลชม	--รม	รมชล	ดลดช	-ล-ด
----	---ล	-ช-ด	ชลดช	----	-ฟ-ม	-ด-ช	--ทด

เพลงละม้าย

(- - - ชู	- - - ด	- ชู ท ช	ฟ ช พ ม	ช พ ม ด	ช ด ม พ	ด ช ท ช	พ ม ร ด)
- ชู ท ด	- ชู ท ด	- ชู ท ด	- ด - ช	- - - ด	- - - ช	ด ช ด ช	ด ช ด ท
ช ท ด ท	ช ท ด ช	ร ด ท ช	ฟ ช ท ด	ร ด ท ช	ฟ ช ท ด	ด ร ด ด	ท ช ม พ
ม พ ช พ	ม พ ช ด	ช พ ม ด	ช ด ม พ	ช พ ม ร	ด ร ม พ	ด ช ท ช	ท ม พ ช
(ด ช ท ช	ด ช ท ด	ด ร ด ด	ท ช ม พ	ช พ ม ร	ด ร ม พ	ด ช ท ช	ท ม พ ช)
ด ช ท ช	ด ช ท ด	ด ร ด ด	ท ด พ ช	ฟ ช ท ช	ท ม พ ช	ฟ ช ท ช	พ ช ม พ
ม พ ช พ	ม พ ช ด	ช พ ม ด	ช ด ม พ	ช พ ม ร	ด ร ม พ	ด ช ท ช	พ ม ร ด
- ชู ท ด	- ชู ท ด	- ชู ท ด	- ด - ช	- - - พ	- - - ม ด	- ช - ช	ท ด - ด
(- - - ชู	- - - ด	- ช - ด	- ม - พ	ช พ ม ด	ช ด ม พ	ด ช ท ช	พ ม ร ด)
- ชู ท ด	- ชู ท ด	- ชู ท ด	- ด - ช	- - - ช	ด ช ด ช	ด ช ด ช	ล - ร พ
- - - -	- - - ร	- - - ด พ	ด ร พ ช	ล ช ด ช	ล ช พ ร	พ ท ด ร	พ ร ด ท
ล ช ล ท	ล ช ล ท	ล ช ล ท	- ด - ร	ด ร พ ช	ล ช พ ร	ด ท ด ร	ด ร พ ช
(- - - ด	- - - ช	- ด - ช	ท ช พ ม	พ ม ร ด	พ ด ร ม	พ ร ม พ	ช ม พ ช)
ด ช ท ช	ด ช ท ด	ด ร ด ด	ท ด พ ช	ฟ ช ท ช	ท ม พ ช	ฟ ช ท ช	พ ช ม พ
ม พ ช พ	ม พ ช ด	ช พ ม ด	ช ด ม พ	ช พ ม ร	ด ร ม พ	ด ช ท ช	พ ม ร ด
- ชู ท ด	- ชู ท ด	- ชู ท ด	- ด - ช	- - - พ	- พ ม ด	- - - ช	- ชู ท ด

คัดลอกจากโน้ตลายมือครูประหยัด ศิริมิลินทร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

หนังสือเอื้องเงิน ที่ระลึกงานบรรจจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ เชียงใหม่

4.1.4 วิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง

การศึกษาวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง โดยสาธิตให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตาม สลับกับการนอเสียง

ครูจิรวลย์ หาญพณิชานนท์ เล่าถึงวิธีถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ท่านจะเล่นให้เราฟังก่อนหลาย ๆ เพี้ยว แล้วก็ให้เราสี ต่อกันทีละวรรค แล้วก็ให้ท่วงซ้อมไป เออวรรคเดียวให้ได้ก่อน ใครไม่ได้ให้ฝึกไปเรื่อย ๆ ตอนนั้นไม่มีโน้ต” (จิรวลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงวิธีถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะสาธิตให้ดูสลับกับการนอยเสียง แล้วให้ปฏิบัติตามทีละวรรค จนชำนาญจึงจะสาธิตเป็นประโยค และเมื่อจบเพลงแล้วจะให้ฝึกซ้อมจนกว่าจะชำนาญ จึงจะต่อเพลงต่อไป

เจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ ท่านสอนแบบโบราณ ใช้วิธี นอยปาก สลับกับการปฏิบัติทำนองให้ดูแล้วปฏิบัติตามไปที่ละวรรคตอนให้ปฏิบัติ จนแม่นยำ ชำนาญ เป็นประโยค ๆ ไป เมื่อท่านเห็นว่าจำได้แม่นยำแล้วก็จะต่อเพลงเพิ่มเติมต่อไป จบเพลงแล้วให้ออกฝึกซ้อมโดยท่านก็จะซ้อมไปด้วย (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงวิธีถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ต่อแบบจำนี้ ท่านนอยให้ฟัง แล้วก็สาธิตให้ดู จำทั้งนี้ จำทั้งเสียง เป็นทางง่าย ๆ ไม่มีลูกเล่นอะไร ชำนาญแล้วท่านถึงจะต่อเพลงต่อไป โน้ตเพลงจะให้ทีหลัง ต้องจำให้ได้ก่อน” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูกมล ตั้งตัว เล่าถึงวิธีถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “สอนแบบพื้นบ้าน ตัวต่อตัว ท่านเล่นให้ฟังก่อนแล้วให้เล่นตาม เจ้าลุงสอนพื้นฐานให้” (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงวิธีถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ท่านจะสีให้ฟังก่อน แล้วค่อยสีตาม บางทีก็มีนอย นอย บ้าง” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ช่างบุญมา สะต๋น เล่าถึงวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ท่านก็นอย ๆ เสียง บางทีนั่งทำเครื่องไป ก็นอยไป บางทีไม่ได้ต่อแบบสีสะล้อติดซึงหอรอก ก็นอยเสียงต่อ ๆ กันไป” (บุญมา สะต๋น, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม เล่าถึงวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ท่านจะสีให้ฟังก่อน เราก็สีตาม” (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

จากการศึกษาวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ใช้วิธีการถ่ายทอดเหมือนกันทั้งกลุ่มนักเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่และกลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี โดยใช้วิธีการสาธิตให้ดูแล้วให้

ปฏิบัติตามและใช้การนอยเสียง แล้วให้ปฏิบัติตาม ทีละวรรค จนชำนาญจึงจะสาธิตเป็นประโยคและเมื่อจบเพลงแล้วจะให้ฝึกซ้อมจนกว่าจะชำนาญ จึงจะต่อเพลงต่อไป เพลงที่ถ่ายทอดเป็นทางง่าย ๆ ไม่มีกลวิธีพิเศษ เมื่อชำนาญแล้วท่านถึงจะต่อเพลงต่อไป ในช่วงหลังจะมีโน้ตเพลงให้ แต่ต้องจำให้ได้ก่อน ไม่พบว่ามียุทธวิธีในการถ่ายทอดใด ๆ เนื่องจากเป็นการเรียนในสถาบันการศึกษา ซึ่งวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ มีการประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยประจำทุกปีอยู่แล้ว ส่วนช่างสร้างเครื่องดนตรีเป็นการเรียนในเวลาว่างจากการสร้างเครื่องดนตรี

4.1.5. การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ

การศึกษาการถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์พบว่ามีการใช้กลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อและซึง ดังนี้

4.1.5.1 การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษที่ใช้กับสะล้อ

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดกลวิธีพิเศษที่ใช้กับสะล้อ สามารถแบ่งออกเป็นกลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนาและกลวิธีพิเศษของดนตรีไทย

4.1.5.1.1 การถ่ายทอดกลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนา

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ให้แก่ลูกศิษย์ ที่มีความชำนาญในการบรรเลงสะล้อแล้วเท่านั้น โดยนำกลวิธีพิเศษที่มีมาแต่เดิม ซึ่งใช้กับการบรรเลงสะล้อ ได้แก่ การชอกเสียงและการเข็ดนิ้ว มาถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า มีการใช้คันชัก ที่เรียกว่า สีชอกเสียง เป็นการเพิ่มตัวโน้ตเข้าไป พร้อมกับกระทุ้งจังหวะ “มีสีชอก นี้ใช้ทำให้เพลงสนุก เพิ่มตัวโน้ตเข้าไป ใช้เร่งจังหวะได้” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล อธิบายคำว่า ชอกเสียง ว่า “คือการเพิ่มตัวโน้ตเสียงเดิมเข้าไปในพยางค์ที่ว่าง ทำให้เพลงสนุกสนานขึ้นหรือใช้กระทุ้งจังหวะ การชอก สามารถบ่งบอกถึงสำเนียงล้านนาได้” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย อธิบายคำว่า ชอกเสียง ว่า

คำว่า ซอก เป็นคำภาษาเหนือ หมายความว่า ถ้ามีขี้เลนขี้โคลน จะทำให้ละเท่ว ๆ กัน เขาจะเท้าเดินเหยียบ ๆ ๆ ไปที่ขี้เลนนั้น ให้ละ ให้หมด การเหยียบย่ำ ๆ ๆ ไปที่เดิม คำว่า ซอกเสียง คือ การย่ำเสียงเดิม เพิ่มโน้ตเข้าไป ในช่องว่างให้เต็ม เอามาใช้กับสละก็คือการสืเข้าสือออกให้ สม่่าเสมอไปเรื่อย ๆ ไม่มีคั่นชักรวบ เพิ่มพยางค์เพลงเข้าไป จะไม่มีคั่นชักที่ นุ่มนวล คั่นชักจะไปเรื่อย ๆ ตัวอย่าง เช่น เสียงโดลากเสียงยาวไป 2 ห้อง พอซอกเสียง ก็จะเป็น ดดดด ดดดด การซอกเสียง จะได้เรื่องของลำเนียง แบบโบราณ เป็นการบรรเลงแบบโบราณ ไม่มีการใช้การกรอ พอระยะหลัง มีการนำเพลงไทย ลำเนียงลาวมาบรรเลง การซอกเสียงก็ใช้น้อยลง เปลี่ยน มาใช้การกรอให้มีความอ่อนหวานขึ้น (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 30 สิงหาคม 2564)

จึงกล่าวได้ว่า ซอกเสียง เป็นวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของดนตรีพื้นเมืองล้านนา เป็นการย่ำ เสียงเดิม เพิ่มเข้าไปในพยางค์ที่ว่างให้เต็มห้องของเพลง สามารถทำให้ทำนองเพลงมีความสุข สนุกสนาน ขึ้นหรือใช้ในการกระทุ้งจังหวะได้ สามารถใช้ได้ทั้งสละและซิง สำหรับสละจะใช้คั่นชักสืเข้าออก อย่างสม่ำเสมอ ไม่มีการรวบคั่นชัก

ตัวอย่างการใช้ ซอกเสียง ในเพลงล่องแม่ปิง สำหรับบรรเลงด้วยสละเล็ก

ประโยคที่ 1

สายเอก	ซ ซ ซ ซ	ซ ซ ซ ซ	ล ซ - ซ	ซ ล ล ด	ด ด ด ด	ซ ล ซ ด	ซ ล ซ -	- - ซ -
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - ม -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด	ม ร - ม

ประโยคที่ 2

สายเอก	- - - -	ซ - - -	- - ซ -	- - - -	- - - -	ซ - - -	- - ซ -	- - - -
สายทุ้ม	ม ม ม ม	- ด ร ม	ร ม - ม	ร ม ด ร	ร ร ร ร	- ด ร ม	ร ม - ม	ร ม ด ร

ประโยคที่ 3

สายเอก	ร ซ ล ล	ล ด ด ร	ร - - -	- - - ล	ซ - - -	- - ซ ล	ซ ล ด ล	ซ - - ซ
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- ม ม ร	ร ด ด -	- ด ร ม	ร ม - -	- - - -	- ม ม -

ส่วนการเช็ดนิ้ว เจียดนิ้วหรือเจ็ดนิ้ว เป็นวิธีการบรรเลงของสละ โดยวิธีการใช้นิ้วกดเสียง ในลักษณะของการรูดเสียงขึ้นหรือลง จากตำแหน่งตรงกลางของเสียงหนึ่งไปหาตำแหน่งของเสียงหนึ่ง คือจากครึ่งเสียงไปหาเสียงเต็มและปล่อยนิ้วให้ซาลง มักใช้กับการกดเสียงด้วยนิ้วกลาง นิ้วนางและ นิ้วก้อย โดยวิธีการเช็ดนิ้วนั้นจะเป็นลักษณะการใช้เฉพาะของแต่ละบุคคล ดังที่ ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่า ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สอนว่าเวลาบรรเลงสละ จะต้องเช็ดนิ้ว ต้องเช็ดนิ้วให้ถูกวิธี ถูกจังหวะที่ ควรทำ “การสีสละต้องมีการเช็ด การเช็ดนิ้ว จะได้สำเนียงของเนื้อ เวลากดแล้วก็เช็ดให้เพี้ยน ๆ หน่อย เจ้าลุงจะสอนว่า ต้องเช็ดนิ้วให้ถูกวิธี ถูกจังหวะว่าเวลาไหนควรจะทำให้เป็นเนื้อ จะได้ แตกต่าง แต่บางทีเราก็กะลอปะเลาะไปเช็ดกับซอ โดยเฉพาะนิ้วก้อยจะเช็ดบ่อย รูดขึ้นมาก็จะเพราะดี ” และ ครูบัณฑิต ศรีบัว อธิบายคำว่าเช็ดนิ้ว ว่า “เป็นวิธีการใช้นิ้วกดเสียงของสละ โดยการรูดนิ้วขึ้นจาก ตำแหน่งของเสียงในนิ้วถัดไปมายังตำแหน่งของเสียงที่ต้องการ เช่น จะเช็ดนิ้ว เสียงมี จะรูดนิ้วกลาง จากตำแหน่งตรงกลางระหว่างเสียงฟากับเสียงมี มาหาตำแหน่งของเสียงมี มักจะใช้กับนิ้วกลาง นิ้วนาง นิ้วก้อย ” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ส่วนครูรักเกียรติ ปัญญาศ ได้อธิบายคำว่า เช็ดนิ้ว ว่า “เช็ดนิ้ว หรือเจียดนิ้วหรือเจ็ดนิ้ว คือ การสีรูดนิ้วไปนิด ๆ สีเดียว ๆ ไป แทนที่เราจะกดนิ้วปล่อยแบบรวดเร็วก็ให้ซาลงนิดนึง ส่วนใหญ่จะใช้ กับนิ้ว 2 นิ้ว 3 การใช้ก็มีบ้างนิด ๆ หน่อย ๆ แล้วแต่รูปแบบของใครของมัน ส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยใช้ ” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ตัวอย่างการใช้ เช็ดนิ้ว ในเพลงปราสาทไหว สำหรับบรรเลงด้วยสละเล็ก

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - ซ	- ซ ซ ซ	- - - ซ	๓- ด	- ๓ด	ท ซ ท ด	ซ - - -	- ซ - -
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	ฟ ม ฟ -	- - - -	- - - -	- - - -	- ฟ ม ด	ม - ฟ ม

ประโยคที่ 2

สายเอก	- - - -	- - - ท	๓- ด ซ ท	ด ซ ทด	- - - -	ซ - - -	- ท ด ร	๓- ด- ซ
สายทุ้ม	- ด ม ฟ	ม ด ม -	- - - -	- - - -	- ด ม ฟ	- ด ม ฟ	- - - -	- - - -

4.1.5.1.2 การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษของดนตรีไทย

เจ้าสุนทร ฦ เชียงใหม่ ได้นำเอากลวิธีพิเศษของดนตรีไทยเข้ามาใช้กับการบรรเลงสะล้อ ได้แก่ การพรม การสะบัด การสะบัดคั่นชักและการแปรทำนอง ถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ที่มีความชำนาญในการบรรเลงสะล้อ

ครูรักเกียรติ ปัญญาศ เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ฦ เชียงใหม่ ว่า “มี ถ้า มีความชำนาญมากขึ้นนะ ท่านก็จะ ลองเล่นแบบนี้สิ เดิมเม็ด ท่านจะเรียกว่าเดิมเม็ด กลเม็ด เด็ดพรายนั่นแหละ ท่านก็สีให้ฟังก่อน แล้วให้ลองเอาไปเล่นดู” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ฦ เชียงใหม่ ว่า จะสาธิตให้ดูแล้วปฏิบัติตามและให้สังเกตจากศิลปินพื้นบ้านล้านนาท่านอื่น ๆ มีการกลวิธีพิเศษ เช่น การสะบัด การพรมและการสะบัดคั่นชัก

กลวิธีการบรรเลงเพลงพื้นเมืองของเจ้าสุนทร ฦ เชียงใหม่ ในการใช้กลวิธีในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองของท่านนั้น พบว่ามีการกลวิธีพิเศษในการปฏิบัติทั้งกลวิธีพิเศษเฉพาะเครื่องดนตรีแต่ละประเภท อาทิ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี เช่น สะล้อ เจ้าสุนทร ฦ เชียงใหม่ จะมีการใช้กลวิธีพิเศษโดยการ “พรมนิ้ว” ให้ท่านเองเกิดการสะกดสะเทือน พลั้วไหว การใช้ “คั่นชักสะบัด” และ “นิ้วสะบัด” ให้สอดรับกันตาม ทำนองเพลง เจ้าสุนทร ฦ เชียงใหม่ ท่านจะต่อให้และให้สังเกตจาก ศิลปินท่านอื่น ๆ บ้าง ท่านยังได้ประดิษฐ์ทางบรรเลงทำนอง ซึ่งเล็ก ในเพลงพม่าแล้วถ่ายทอดให้ครูสำหรับบรรเลงในวงพื้นเมืองซึ่ง สะล้อ (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ฦ เชียงใหม่ ว่ากลวิธีพิเศษไม่ได้ต่อให้แต่ให้ใช้การสังเกต เช่น ให้สังเกตครูวิเทพ กันธิมา แล้วนำมาใช้ บรรเลง มีการแปรทำนองบ้าง ใช้การยกเยื้อง ฝากลูกตกไปยังห้องต่อไป มีการใช้ การพรมยาว ๆ บ้าง

พวกลีลานะ เจ้าลุงไม่ได้ต่อให้ เจ้าลุงบอกว่าให้สังเกต สังเกต ครูวิเทพบ้าง เพราะท่านเก่ง ตอนนั้นครูวิเทพเข้ามาเป็นครูพิเศษ สอน

ดนตรีพื้นเมืองนะ ครูก็ดูแล้วก็เอามาใช้ เวลาซ้อมถ้าเจ้าลุงเฉย ๆ คือ เอามาใช้ได้ จะมี แบบลูกเท่า หลาย ๆ รอบก็ไม่เล่นแล้วเอามาแปรทำนอง ใส่ลูกเล่นยกเอียงไปบ้าง ฝากลูกตกไปห้องข้างหน้าบ้าง พรมยาว ๆ ก็มี (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

จากการศึกษาเรื่องกลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ว่า การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. ถ่ายทอดให้โดยตรง สาธิตให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตาม 2. ให้สังเกตจากผู้ที่มีความชำนาญในการบรรเลง เช่น ครูวิเทพ กันธิมา แล้วนำมาปฏิบัติเอง เพราะต้องใช้ในการฝึกฝนเฉพาะตัว กลวิธีพิเศษของดนตรีไทยที่นำมาใช้กับการบรรเลงสะล้อ ได้แก่ การพรม, การสะบัด, การสะบัดคั่นชัก, และการแปรทำนอง

กล่าวได้ว่าเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รักษากลวิธีการบรรเลงแบบเดิมไว้และพัฒนาโดยการนำเอากลวิธีพิเศษของดนตรีไทยมาใช้ ส่งผลให้การบรรเลงสะล้อ เกิดการพัฒนาวิธีการบรรเลงและทำให้งานเพลงมีความไพเราะ

ตัวอย่างการใช้ การพรม ในเพลงสาวไหม ท่อน 1 สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อเล็ก

ประโยคที่ 1

สายเอก	----	--- ซ	-- (ล)	- ด -	----	--- ล	ซ ---	- ล - (ซ)
สายทุ้ม	----	----	----	-- (ม)	--- ร	ม ร ด -	- ม ร ด	----

ประโยคที่ 2

สายเอก	----	--- ซ	(ล) - ซ	----	----	--- ซ	(ล) - ซ	----
สายทุ้ม	----	----	----	- ม (ร)	- ด (ร)	- ม --	----	- ม (ร)

ประโยคที่ 3

สายเอก	-- ซ -	--- ล	ซ ---	(ล) (ซ)
สายทุ้ม	- ม - ร	ม ร ด -	- ม ร ด	----

ตัวอย่างการใช้ สะกด ในเพลงล่องแม่ปิง สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อเล็ก

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - ซ	- ซ ซ ซ	ล ซ - ซ	- ล - ด	- - - -	ซ ทัลด	ซ ทัลด	- - ซ -
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - ม -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด	ม ร - ม

ตัวอย่างการใช้ สะกดคั่นชัก ในเพลงฤๅษีหลงถ้ำ สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อเล็ก

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - ท	- ด ทัลด	- ท - ร	ด ด ด ด	- - ซ -	- - - ซ	- - - ล	ด ร ด ซ
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	ร ม - ร	ม ร ด -	- - - -	- - - -

ตัวอย่างการแปรทำนองในเพลงปราสาทไหว สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อเล็ก

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - -	- - - -	- - - -	ซ - - ท	- ท ด ซ	- ซ ด ท	- ฟ - ซ	- ซ ท -
สายทุ้ม	- - ฟ ม	- - ฟ ด	- ด ม ฟ	- ด ม -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

ประโยคที่ 2

สายเอก	- - - -	- - - ซ	- - - -	- - - -	- - - ซ	- ท - ด	- ร - ด	ซ ด ท ซ
สายทุ้ม	- - ม ด	ม ด ม -	- - - -	- ม - ฟ	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ตัวอย่างการแปรทำนองในเพลงปราสาทไหว สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อใหญ่

โดย ครูบัณฑิต ศรีบัว

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - ซ	- ซ ซ ซ	- - - ซ	- ซ ท ด	- - - ซ	- ซ ท ด	- - - ซ	ท ซ - -
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- ม ฟ -	ฟ - - -	- - - -	ฟ - - -	- ม ฟ -	- - ฟ ม

ประโยคที่ 2

สายเอก	----	----	- ท ด	ร ช ท ด	---ช	----	-ท ด ร	- ด ท ช
สายทุ้ม	----	- ร ฟ ด	----	----	----	-- ม ฟ	----	----

4.1.5.2 การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษที่ใช้กับซิ่ง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดกลวิธีพิเศษที่ใช้กับซิ่ง สามารถแบ่งออกเป็นกลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนาและกลวิธีพิเศษของดนตรีไทย

4.1.5.2.1 การถ่ายทอดกลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนา

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ให้แก่ลูกศิษย์ ที่มีความชำนาญในการบรรเลงซิ่งแล้วเท่านั้น โดยนำกลวิธีพิเศษที่มีมาแต่เดิม ซึ่งใช้กับการบรรเลงซิ่ง ได้แก่ การชอกเสียง มาถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ การใช้ไม้ตีตึง ตีตื้นลงอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีการรวบไม้ตีแต่อย่างใด

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซิ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ชอกเสียง ใช้ได้ทั้งสละและซิ่ง ถ้าใช้กับซิ่ง คือการใช้ไม้ตีตื้นลงสม่ำเสมอ ไม่มีการตีรวบใด ๆ ทั้งสิ้น มือขวาตีตื้นลงสม่ำเสมอ มือซ้ายก็เดินทำนองไปตามก๊อบ ตามทำนองของเพลงนั้น” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 30 สิงหาคม 2564)

ตัวอย่างการใช้ ชอกเสียง ในเพลงฤๅษีหลงถ้ำ สำหรับบรรเลงด้วยซิ่งเล็ก

ประโยคที่ 1

สายเอก	-- ด ท	ด ด ด ด	ด ท ดร	ด ด ด ด	ร ม ช ร	ม ร ด ช	ช ช ช ล	ด ร ด ช
สายทุ้ม	----	----	----	----	----	----	----	----

ประโยคที่ 2

สายเอก	ช ช ช ล	ด ร ด ช	ช ช ช ล	ด ร ล ด	ด ด ด ล	ด ล ช ฟ	ช ฟ ร ฟ	ช ล ล ช
สายทุ้ม	----	----	----	----	----	----	----	----

ประโยคที่ 3

สายเอก	ช ช ช -	-- ล ช	ช - ล ช	----	----	----	ช ล ช ม	----
สายทุ้ม	--- ฟ	ฟ ฟ --	- ฟ --	ช ร ร ม	ม ม ม ม	ม ด ร ม	----	ม ม ร ด

4.1.5.2.2 การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษของดนตรีไทย

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รักษาและถ่ายทอดกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซึ่งที่มีมาแต่เดิมแล้วยังได้นำเอากลวิธีพิเศษของดนตรีไทยเข้ามาใช้กับการบรรเลงซึ่ง ได้แก่ การรวบไม้ดีด, การสะบัด และการแปรทำนอง ถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ที่มีความชำนาญในการบรรเลงซึ่งแล้ว

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซึ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะสาธิตกลวิธีพิเศษให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตาม จะมีการใช้กลวิธีพิเศษ เช่น การสะบัด เป็นต้น “ส่วนลูกเล่นเจ้าลุงจะเล่นให้ฟัง จะมีสะบัด แบบจะเข้ ใส่ลีลาอารมณ์ เจ้าลุงจะเล่นให้ฟัง แล้วก็ต่อ ต่อให้เราเล่นตาม เจ้าลุงก็คือเอาพื้นฐานของดนตรีไทยมาใช้” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซึ่ง ว่า จะให้สังเกตจากนักดนตรีที่เก่ง ๆ เช่น ครูวิเทพ กันธิมา แล้วนำมาฝึกซ้อมเอง เพราะต้องใช้สามารถเฉพาะตัว “ท่านบอกว่าให้สังเกตคนที่เขาเล่นเก่ง ๆ คอยดูเขาว่าเขาเล่นอย่างไร อย่างซึ่งก็สังเกตจากครูวิเทพบ้าง ท่านดีดซึ่งเก่ง บางทีท่านใช้นิ้วโป้งกดด้วย เราก็เอามาลองทำดู ท่านว่าเพราะบางอย่างครูก็สอนไม่ได้ ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัว ถ้าเธอชอบอันไหน เธอก็เก็บไว้ ท่านให้แปรทำนองได้ ถ้าชำนาญแล้ว ” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูกมล ตั้งตัว เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซึ่ง ว่า จะต้องใช้การสังเกต โดยสังเกตจากครูวิเทพ กันธิมาและฝึกฝนเพิ่มเติม “พวกนี้เราต้องหาเอง พอเราเรียนพื้นฐานแล้ว พวกเทคนิคครูมาฝึกทีหลัง ดูจากครูวิเทพ กันธิมา ฝึกฝนเพิ่มเติม” (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

จากการศึกษาการถ่ายทอดกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซึ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ว่า การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. ถ่ายทอดให้โดยตรง คือ สาธิตให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตาม 2. ให้สังเกตผู้ที่มีความชำนาญในการบรรเลง เช่นครูวิเทพ กันธิมา แล้วนำมาปฏิบัติเอง เพราะต้องใช้การฝึกฝนเฉพาะตัว กลวิธีพิเศษของดนตรีไทยที่นำมาใช้กับการบรรเลงซึ่ง ได้แก่ การสะบัด การรวบไม้ดีดและการแปรทำนอง

กล่าวได้ว่าเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นนักดนตรีพื้นเมืองล้านนา ที่ได้ศึกษาดนตรีไทย และมีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบวิธีของดนตรีไทย จึงได้นำกลวิธีพิเศษต่าง ๆ เข้ามาใช้กับดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้แก่ การพรมและการรวบไม้ดีด แต่ได้รักษาวิธีการบรรเลงแบบเดิมไว้ ทำให้กลวิธีการบรรเลงซึ่ง เกิดการพัฒนาและทำให้ทำนองเพลงมีความไพเราะ

ตัวอย่างการใช้ รั่วไม้ดีด ในเพลงสาวไหม ท่อน 2 สำหรับบรรเลงด้วยซึงกลาง

ประโยคที่ 1

สายเอก	(- - - -	- - - -)	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - (ด)	- (ร) (ม)
สายทุ้ม	(- - - -	- - - -)	- (ช) - ล	ช ล ช (ช)	- - - -	- (ด) - ล	ด ล ช -	- - - -

ประโยคที่ 2

สายเอก	(- ล้อ -)	- - - -	(- ล้อ -)	- (ม) (ร)	- ม - ร	ม ร ด -	- ม - -	- (ด) (ร)
สายทุ้ม	(- ล้อ -)	- (ล) (ช)	(- ล้อ -)	- - - -	- - ช -	- - - ล	ช - ช (ล)	- - - -

ประโยคที่ 3

สายเอก	- ม - ร	ม ร ด -	ด ม ร (ด)	- - - -
สายทุ้ม	- - ช -	- - - ล	- - - -	- (ล) (ช)

ตัวอย่างการใช้ สะบัด ในเพลงพม่า สำหรับบรรเลงด้วยซึงเล็ก โดย ครูบุญถึง พระยาชัย

ได้รับถ่ายทอดจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - ฟ ฟ	- - ช ช	- - ล ล	- - ช ช	- - ฟ ฟ	- - ช ช	- - ล ล	- - ช ช
สายทุ้ม	- ฟ - -	- ช - -	- ล - -	- ช - -	- ฟ - -	- ช - -	- ล - -	- ช - -

ประโยคที่ 2

สายเอก	- - - -	ช ล ช ฟ	ช ฟ ล ช	ช ล ด ร	ร ช ร ร	ช ล ช ฟ	ช ฟ ล ช	ช ล ด ร
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ประโยคที่ 3

สายเอก	ด ร ฟ ช	ฟ ร ฟ ด	ท ด ช ล	ท ร ด ท	ช ช ช ช ช ช	ช ร ร ร ร	ช ด ด ด ด	ช ท ท ท ท
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ประโยคที่ 4

สายเอก	- ล ช -	- - ช ล	ช - ช ล	ช ล ท ด	- ล ช -	- - ช ล	ท ด ท ร	ด ท ล ช
สายทุ้ม	ฟ - - ฟ	ด ฟ - -	- ฟ - -	- - - -	ฟ - - ฟ	ด ฟ - -	- - - -	- - - -

ตัวอย่างการแปรทำนองในเพลงปราสาทไหว สำหรับบรรเลงด้วยซิ่งเล็ก โดยครูบัณฑิต ศรีบัว

ประโยคที่ 1

สายเอก	----	ซ ด ท ซ	ท ด ท ซ	- -ซท ด	----	ร ซ ทด	- -ซซซ	ท ซ - -
สายทุ้ม	----	----	----	มฟซ ฟ -	----	----	----	- - ฟ ม

ประโยคที่ 2

สายเอก	----	- - - ท	ด ซ ด ท	ด ซ ท ด	- - - ซ	----	ร ท ด ร	ซ ด ท ซ
สายทุ้ม	- ฟ ด ฟ	ม ร ด -	----	----	----	- - ม ฟ	----	----

ตัวอย่างการแปรทำนองในเพลงปราสาทไหว สำหรับบรรเลงด้วยซิ่งหลวง โดยครูบัณฑิต ศรีบัว

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - ซ	- ซ ซ ซ	- - - ซ	- ท - ด	----	- ซ ท ด	- - ท ซ	ท ซ - -
สายทุ้ม	----	----	- ม ฟ -	- - - -	----	----	----	- - ฟ ม

ประโยคที่ 2

สายเอก	----	----	- - ซ ท	ด ซ ท ด	- - - ซ	----	----	- - ท ซ
สายทุ้ม	- - - ฟ	- ม ร ด	----	----	----	- - ม ฟ	- - ด ร	- ด - -

4.1.6. การถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง

การศึกษาการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เรื่องการบรรเลงรวมวง โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ มีข้อมูล ดังนี้

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ให้แก่ลูกศิษย์ โดยให้ความสำคัญกับความพร้อมเพียงของคันชักและไม่ติดซิ่ง ความกลมกลืนของเสียงและความไพเราะ

ครูจิรวลย์ หาญพนนิขานนท์ เล่าถึงการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะเน้นในเรื่องของความพร้อมเพียง เรื่องคุณภาพของเสียงเครื่องดนตรี “ปรับตามความเหมาะสม ท่านอยากให้ลูกศิษย์ได้บรรเลงทุกคน เวลาซ้อมท่านจะดู

เรื่องเสียงเพี้ยน เช่น เธอกรีดนิ้วกว้าง ๆ หน่อย ส่วนบางคนนิ้วยาว ก็บอกว่า เธอหดนิ้วเยอะ ๆ เน้น ความพร้อมเพียง สวยงาม เพลงพื้นเมืองไม่มีมาก เล่นวน ๆ เวียน ๆ ไป วนมาก 6 รอบ เล่นไปอย่าง นั้น บรรเลงไปเรื่อย ๆ” (จิรวลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมือง ล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะเน้นความพร้อมเพียง คั่นซึกของสละล้อเข้าออกเหมือนกัน ไม่ติดขึ้นลงของซึงเหมือนกัน ให้บรรเลงเหมือน ๆ กัน ไม่มีกลวิธีพิเศษ เพราะใช้บรรเลงขับกล่อม ให้เสียงกลมกลืนกัน

วงสละล้อซึงการปรับวงแบบขั้นสูง ไม่มี จะเป็นลักษณะต่อเพลง เสร็จก็มาประสมวง เพลงส่วนใหญ่เป็นเพลงขับกล่อม ไม่ได้โชว์อะไร บรรเลงผสมผสานกันไป ตามความสามารถของเด็ก แต่เน้นเรื่อง สละล้อให้ คั่นซึกเหมือนกัน พยายามไม่ให้สวนทางกัน ซึง ไม่ติดขึ้น ไม่ติดลงต้อง เหมือนกัน เล่นเหมือนกัน ไม่มีสละบัด ทำนองเพลงพื้น ๆ เย็น ๆ เน้น ความพร้อมเพียง ทางกายภาพ เน้นทางเสียง ฟังแล้วกลมกลืน รื่นหู (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมือง ล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่าจะต้องกำหนดว่าจะบรรเลงกี่เที่ยว บรรเลงอย่างที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ได้ถ่ายทอดให้ การบรรเลงเพลงที่มีการขับร้อง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะให้บรรเลงรับ ร้อง บางครั้งก็บรรเลงลำลอง เช่น เพลงพม่า เพลงไทใหญ่

เพลงพื้นเมืองเป็นเพลงสั้น ๆ ทำนองสั้น ๆ อย่างเช่น ฤๅษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว เวลาเล่นก็จะนัดกัน ว่า 6 เที่ยว 8 เที่ยว แล้วเวลาเล่นได้ 4 เที่ยวแล้ว คนที่เล่นด้วยกัน เริ่มจะเล่นออกกลายแล้ว ไปอย่างงั้นก็ได้ ไป อย่างนี้ก็ได้ ถ้าแอบเล่น เจ้าลุงเห็น มาบังเอิญเห็น ก็จะว่า ท่านจะว่า เอ้า อย่าฟังเก่งเลย เล่นเป็นวงก่อน การบรรเลงวงพื้นเมืองท่านจะทำคล้าย ๆ กับวงเครื่องสาย มีการขับร้อง แทนที่จะเป็นซอ บรรเลงไปด้วยซอไปด้วย ท่านก็พยายามทำเป็นแบบขับร้อง เช่น เพลงขอพม่า ขอไทใหญ่ จะออกไป ในรูปนั้น บางทีก็ใช้ลำลอง บางทีก็รับร้อง (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เล่าถึงการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะมุ่งไปในเรื่องความกลมกลืน จังหวะจะต้องมีอยู่ในใจ เพลงที่มีจังหวะเร็วก็บรรเลงเร็วขึ้น เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะเลือกผู้บรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาแต่ละชนิดตามความถนัดของแต่ละคน แต่จะเน้นความไพเราะ ตามที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พึงพอใจ

วิธีการปรับวงของท่านจะใช้หลักของความกลมกลืนมากกว่า ทำให้มีความเป็นล้านนา อย่าเล่นให้ออกเป็นภาคกลางเท่านั้นเอง เรื่องจังหวะ จังหวะในพื้นที่เมืองไม่ได้มีอะไรมาก มีจังหวะเดียว ดนตรีพื้นเมืองคุณจังหวะยาก เมืองจริง ๆ ไม่ใช่ฉิ่ง จังหวะอยู่ในใจ ไขกลองก็มีลูกเล่นนิดหนึ่ง ไม่ได้มีหน้าทับหลากหลาย เพลงที่เร็วก็เล่นให้เร็วขึ้น แค่นั้นเอง เวลาต่อเพลงไม่แยกคน แต่ถ้าซ้อมงานแยก แต่ละงานท่านให้เลือกเอง ดูว่าถนัดด้านไหนก็จับมา คือท่านจะดู สังเกต ใครที่มีฝีมือด้านไหนท่านก็ใช้คนนั้น ใครเก่งด้านไหนก็ไปเล่นอันนั้น แต่ในยุคครู เล่นได้หมด วนกันอยู่ ครูสี่สาลี่ ส่วนใหญ่ครูจะเป็นเครื่องสี่มากกว่า ดิดซิ่งนี่เล่น ๆ พอไปเล่นวงจริง ๆ ครูก็จับสาลี่ เพราะครูต้องเป็นคนขึ้นเพลงก่อน เล่นประจำเลยคือสาวไหม สาวไหมนี่เล่นจนจำท่าได้ พออยากเล่นซิ่งบ้างก็ไม่มีใครกล้าขึ้น ครูก็มีลักษณะผู้นำตั้งแต่เล่นสาลี่ วงพื้นเมืองและเราเรียนซอด้วง เจ้าลุงก็อ้าว ต้อยขึ้น อย่างนี้ไม่มีปรับวง เจ้าลุงนี่เอา ไพเราะ เล่นจนพอใจ ความพอใจของท่าน เช่น ยัง ยังไม่ถึง แต่ไม่บอกนะ ว่ายังงี้เรียกว่าถึง ยังเพี้ยนอยู่ บ่ม่วน ๆ เอาใหม่เอาใหม่อะรอบนี้ หายรอบ 10 รอบก็ต้องเล่น 10 รอบนะ ถ้าเล่น 10 รอบยังไม่ได้ ให้หยุดก่อน พอเริ่มจะรวนแล้ว พักก่อน พักกินน้ำ พักสักกำแล้วมาใหม่ เริ่มใหม่ จนกว่าจะพอใจเล่นซ้ำ ๆ (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ครูรักเกียรติ ปัญญาศ เล่าถึงการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่าจะต้องเทียบเสียงเครื่องดนตรี โดยใช้ขลุ่ย มีการฝึกการขึ้นเพลง การนัดแนะจำนวนเที่ยวของเพลง ทั้งการบรรเลงทั่วไป บรรเลงประกอบการขับชอและการบรรเลงประกอบการแสดง โดยสละล้อเล็ก จะเป็นผู้นำวง

เรื่องระบบเสียง การเทียบเสียง คู่สี่กับคู่ห้า เอาขลุ่ยเป็นตัวตั้ง
เพลงพื้นบ้านล้น ๆ ง่าย ๆ เรียบง่าย ฟังแล้วเข้าใจ คล้อยตามทันที โดย
ทำนองพื้นฐาน เหมือนกับว่า เข้าได้ง่ายเปิดโอกาสให้ฟังแล้ว เสพง่าย เรื่อง
การซ้อม นาฏศิลป์ปรการซ้อมเป็นเรื่องปกติ พอเป็นวงแล้ว ก็ต้องฝึกการ
ขึ้นนำ เล่นก็เที่ยว ต้องนัดกัน ลงยังไ้ ถ้าเอามาประกอบการแสดง ต้องมี
การนับเที่ยว คนนำ สะล้อเล็ก ต้องเป็นผู้หักเลี้ยวทุกจุด การบรรเลงก็มีทั้ง
บรรเลงทั่วไป บรรเลงกับขับร้อง ขับซอกก็มี (รักเกียรติ ปัญญาศ,
สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

จากการศึกษาการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนาของ
เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ สามารถสรุปได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
จะเน้นในเรื่องของความพร้อมเพียง เรื่องคุณภาพของเสียงเครื่องดนตรี การเทียบเสียงเครื่องดนตรี
ใช้ขลุ่ยเมืองหรือขลุ่ยเพียงออ เป่าเสียงโดและเสียงซอล มีการฝึกการขึ้นเพลง เพลงพื้นเมืองล้านนา
ส่วนใหญ่จะเป็นเพลงสั้น ๆ จึงมีการนัดแนะจำนวนเที่ยวของเพลง ทั้งการบรรเลงทั่วไปและการ
บรรเลงประกอบการแสดง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และโอกาสในการบรรเลง กำหนดให้สะล้อเล็ก
เป็นผู้นำวง ในการบรรเลงผู้บรรเลงทุกคนจะต้องมีจังหวะอยู่ในใจ ถ้าต้องการจังหวะเร็วก็บรรเลง
ให้เร็วขึ้น เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะเลือกผู้บรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาแต่ละชนิดตามความ
ถนัดและความสามารถของแต่ละคน จะสังเกตได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยนาระเบียบวิธีของ
ดนตรีไทยเข้ามาใช้ในการถ่ายทอดการบรรเลงรวมวง ได้แก่ ความพร้อมเพียงของคันชักสะล้อและ
ไม้ดีดของซึง การขึ้นเพลงโดยใช้สะล้อเล็ก เนื่องจากเป็นผู้นำวง การบรรเลงรับร้องและการบรรเลง
ลำลอง ทำให้การบรรเลงรวมวงของวงสะล้อ ซึ่ง เกิดการพัฒนาขึ้นจากเดิมและเป็นแบบอย่างของการ
บรรเลงวงสะล้อ ซึ่งอีกด้วย

4.1.7 จิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

การศึกษา สัมภาษณ์ข้อมูล เรื่องจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า
เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีจิตวิญญาณความเป็นครูอยู่ในตัว ประกอบด้วย มีความเมตตา ให้โอกาสและ
ส่งเสริมลูกศิษย์ ดังนี้

ครูกลม ตั้งตัว เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เป็นครูที่ใจดี
นิสัยดี เป็นคนดีมาก เลี้ยงดูลูกศิษย์เป็นอย่างดี มีลูกศิษย์หลายคน เช่น ครูบุญถึง พระยาชัย,

ครูรักเกียรติ ปัญญาศ “เป็นคนใจดี นิสัยดี เป็นคนดีมาก รักลูกศิษย์ ไปบ้านเสาร์อาทิตย์ ก็เลี้ยงข้าวเลี้ยงทุกอย่างเลย คนที่เป็นลูกศิษย์แกเยอะ อย่างครูรักเกียรติ รุ่น 3 ครูบรรเลง รุ่น 2” (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ให้ความอนุเคราะห์ ช่วยเหลือ โดยให้เก็บของใช้ที่จำเป็นแล้วย้ายเข้ามาอาศัยที่บ้านบริเวณหลังวัดพันตอง ถนนลอยเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ครูบุญถึง พระยาชัยก็ได้ช่วยแบ่งเบาภาระเรื่องงานบ้านและงานครัว ตลอดระยะเวลาที่ได้อยู่ใกล้ชิด เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะอบรมสั่งสอนในเรื่องการใช้ชีวิต การวางตัวในวงการดนตรี ตลอดจนถ่ายทอดความรู้ทั้งด้านดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองอย่างต่อเนื่อง

ครูเป็นเด็กบ้านนอกภูมิลาเนาอยู่ ตำบลหางดง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านอยู่ห่างจากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ประมาณ 12 กิโลเมตร เมื่อเริ่มเข้าเรียนภาคเรียนที่ 1 และ ภาคเรียนที่ 2 เดินทางมาเรียนโดยรถประจำ ต่อมาภาคเรียนที่ 3 ช่วงปี 16 ครูขอให้พ่อซื้อจักรยานให้และปั่นไปเรียนทุกวันก็ตากฝนบ้าง แดดบ้าง ปั่นจักรยานได้ประมาณเดือนเศษ ๆ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ท่านก็ได้ให้ความเมตตาเอ็นดู ให้เก็บเสื้อผ้าข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นในการเรียนมาอยู่ด้วยกันที่บ้านซึ่งขณะนั้นอยู่บริเวณหลังวัดพันตอง ถนนลอยเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ประมาณ 3 กิโลเมตร ตั้งแต่นั้นมาก็อยู่บ้านเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มาโดยตลอด ช่วยหยิบจับงานบ้านงานครัว เมื่อเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ย้ายบ้านก็จะติดสอยห้อยตามไปทุกแห่ง ทุกคนในบ้านท่านก็ให้ความเมตตาเอ็นดูตั้งลูกหลานคนหนึ่ง ตลอดระยะเวลาที่ได้ได้อยู่ได้สัมผัสกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ท่านได้อบรมสั่งสอนทั้งการใช้ชีวิตทั่วไปและการวางตัวในวงการดนตรี ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้ทางด้านดนตรีทั้งดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองอย่างต่อเนื่อง (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ท่านทั้งสี่เน้นให้โอกาสและส่งเสริมในด้านดนตรี เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความพยายามและทุ่มเทที่จะสั่งสอนลูกศิษย์ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นคนเรียบง่าย ๆ สามารถปรึกษา พูดคุยกับท่านได้เสมอ

ท่านพยายามสอน เราไม่ค่อยมีความเข้าใจ เข้าใจยาก พอเริ่มเป็นแล้วเจ้าลุงก็ชี้แนะให้ เจ้าลุงรู้จักคนเยอะ เจ้าลุงก็พาไปรู้จัก ไปเล่นดนตรีกับลุงแถมลุงอินทร์หล่อ บ้านบนดอย ท่านส่งเสริมพอสมควร จากที่ไม่เป็นอะไรเลย ยืนมองเขานั่งมองเขา แต่กลายมาเป็นตัวสำคัญ คนที่เขาเลือก เจ้าลุงเป็นคนง่าย ๆ มีอะไรก็พูดตรง ๆ ก็รักท่าน (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าเพิ่มเติมอีกว่า เมื่อปี พ.ศ. 2518 ครูบัณฑิต ศรีบัว มีความคิดที่จะลาออกจากการเรียน เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงได้ช่วยเหลือและแนะนำ ให้ไปซ่อมดนตรีที่บ้าน ใกล้ ๆ กับวัดนันทาราม ช่วงเช้าให้ซ่อมซอฮู้ ช่วงบ่ายซ่อมซึงและสะล้อ และช่วยทำงานให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถ้าช่วยบ่อยครั้งจะโดนตักเตือน เนื่องจากท่านต้องการให้ซ่อมดนตรีเป็นหลัก โดยมากจะไปซ่อมดนตรีและอยู่ที่บ้านของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในวันเสาร์และวันอาทิตย์

ตอนที่เริ่มไปอยู่บ้านเจ้าลุงประมาณปี 18 ครูเรียนไม่ค่อยไหว แล้วก็ออก เจ้าลุงก็บอกว่า เดียวก็ไหว เดียวก็ตัวเอง เอาอย่างนี้ ถ้าเรียนไม่ไหว ลองไปอยู่บ้านครูก่อน ครูจะดู ว่าเป็นยังไงถึงไม่ไหว ก็เลยไปอยู่บ้านครูแถว ๆ วัดนันทาราม ไปก็เริ่มต้นที่ตอนเช้าสี่ซอฮู้ ตื่นเพลงฉิ่ง สี่ซอฮู้ 10 20 รอบ สี่ไปแบบไม่ผิด พอบ่าย ๆ ก็เอาซึงสะล้อมาเล่น พอเบื่อก็วางซึงสะล้อไปช่วยเขาทำงาน ครูก็ไม่ว่าอะไร ไปช่วยยกนุ่นขนนี้ พอช่วยบ่อย ๆ เข้า ครูก็จะดู ว่าอ้าว ทำแต่งงาน ซอไม่เอาซึงสะล้อไม่เอา ตอนไปอยู่ที่บ้าน โดยมากจะไปอยู่เสาร์ อาทิตย์ (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ใช้คำว่า ล้นหลาม เป็นทั้งครูและเป็นพ่อที่ใจดี มีน้ำใจและเป็นทีเคารพนับถือมาก ท่านมักจะเรียกลูกศิษย์ว่า ลูก หลาน ลูกศิษย์คนไหนมีความสามารถที่จะรับถ่ายทอด ท่านก็จะถ่ายทอดให้ทั้งหมด ไม่หวงวิชา

ทุกครั้งเมื่อไปซ่อมดนตรีที่บ้าน เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ หลังจากที่ซ่อมดนตรีเสร็จสิ้น ท่านก็จะเลี้ยงอาหารกับลูกศิษย์เสมอ

ความรู้สึกกับเจ้าลุง ใช้คำว่าล้นหลาม ไม่รู้จะเอาอะไรมาเปรียบ ตอนเราไปอยู่ตรงนั้น เป็นทั้งพ่อ เป็นอาจารย์ เป็นบุคคลที่เราเคารพนับถือมาก ท่านมีน้ำใจมากเลย เรียกลูกเรียกหลาน ใครรับถ่ายทอดได้แค่ไหน ก็ให้หมด ไม่ถึงขั้นไปอยู่ในบ้าน แต่ก็ไปซ่อมที่บ้านบ้าง นอกจากที่ได้เรียนในชั่วโมงเรียน เป็นผู้หญิงแล้วที่บ้านไกล แต่ถ้ามีงานก็ไม่ได้กลับ สมัยนั้นเราเป็นคนบ้านนอก ไม่รู้อะไรเลย ไปเรียนดนตรี เริ่มตั้งแต่ไม่รู้จักอะไรเลย ท่านถ่ายทอดอย่างไม่หวงวิชา ใครรับได้แค่ไหน มีปัญหารับก็รับไป ทั้งเพลงทั้งการทำเครื่องดนตรี ไปที่บ้านท่านก็ได้กินทุกครั้ง ท่านเลี้ยงข้าว ได้กินตลอดเลี้ยงข้าว ซ่อมเสร็จก็เลี้ยง เลี้ยงเป็นประจำ (จตุพร วงศ์ฝัน, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2563)

ครูรักเกียรติ ปัญญาศ เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เป็นทั้งครูเป็นทั้งพ่อ ที่เคารพบูชา เป็นผู้ให้คำแนะนำโดยไม่ปิดบัง ให้โอกาสและประสบการณ์ในการบรรเลงดนตรีกับลูกศิษย์

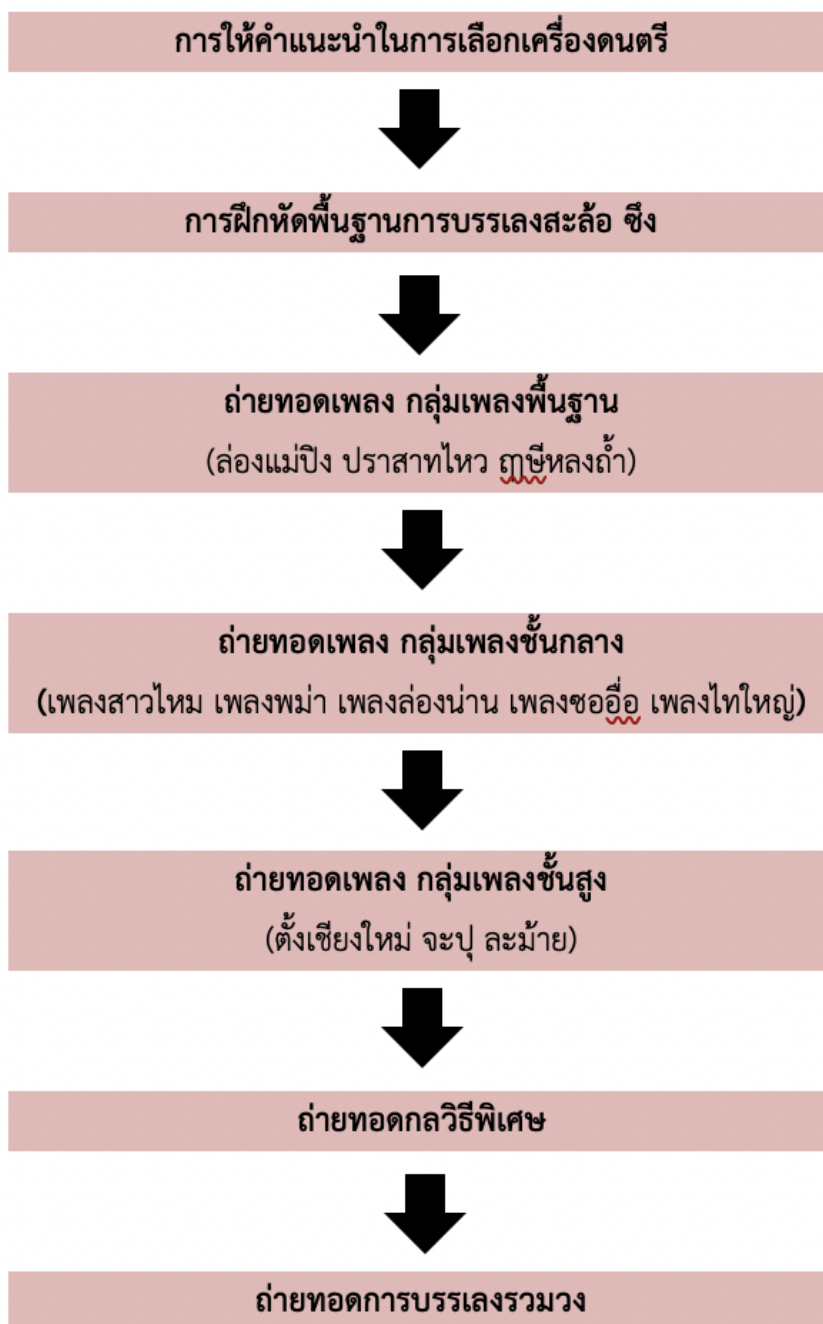
ท่านเป็นทั้งครูและทั้งพ่อ จิตใจกว้างขวางมาก ไม่เคยเอาเปรียบลูกศิษย์ เป็นผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่มาก ลูกศิษย์ทุกคนที่ได้สัมผัสกับเจ้าลุงสุนทร จะรักเคารพเจ้าลุงมาก แต่ส่วนตัวคือ เคารพบูชาท่านนะ ท่านไม่เคยปิดบังแนะนำได้ ท่านก็แนะนำหมด สมัยก่อนจะมีครูดนตรีไทย ที่มาอยู่ภาคเหนือ มีครูแถม ครูโสภณ ชื่อด่อชาติและอีกหลายคน เจ้าลุงท่านก็กว้างขวาง ทุกคนก็รู้จักเจ้าลุง เจ้าลุงก็เอาบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลาย ไปทำความรู้จักกับคุณตาคุณลุง คุณป้าสมัยนั้น มีงานอะไรเยอะแยะไปหมด เจ้าลุงก็พาไป ให้ลูกศิษย์มีประสบการณ์มากมาย (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ช่างบุญมา สะตุน เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เจ้าลุงท่านนิสัยดี อะไร ๆ ท่านก็แนะนำให้หมด ไม่หวงวิชา อะไรดีท่านก็บอกให้หมด” (บุญมา สะตุน, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

จากการศึกษา สัมภาษณ์ข้อมูล เรื่องจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่าเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความรักและเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลลูกศิษย์เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการอนุเคราะห์ที่พักอาศัย การเลี้ยงอาหาร การให้กำลังใจ เป็นผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่ ให้ทั้งความรู้และโอกาสกับลูกศิษย์ ในด้านการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอด เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์อย่างเต็มกำลังความสามารถ อีกทั้งยังได้แนะนำ ส่งเสริม ให้โอกาส เปิดประสบการณ์และให้สติปัญญาแก่ลูกศิษย์อย่างไม่ปิดบังอำพราง นอกจากนั้น ยังอุทิศตนในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์อย่างไม่มีวันหยุด ไม่เอาเปรียบลูกศิษย์ และไม่เรียกร้องค่าตอบแทนใด ๆ เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการวางตัว การใช้ชีวิต และเป็นครูผู้ถ่ายทอดได้อย่างสมบูรณ์

ขั้นตอนการถ่ายทอดสละและ ชิง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

แผนภาพที่ 4.1 ขั้นตอนการถ่ายทอดสละและ ชิง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
โดย ผู้วิจัย

การถ่ายทอดสละลื้อ ซึ่ง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้กับนักเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เป็นหลัก เนื่องจากเป็นครูผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา โดยถ่ายทอดสละลื้อและซิง เป็นหลัก เนื่องจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความชำนาญในเครื่องดนตรี 2 ชนิดนี้มากที่สุด

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นครูที่มีความตั้งใจและทุ่มเทกับการสอน ใส่ใจผู้เรียน โดยถ่ายทอดเพลงตามพัฒนาการของผู้เรียน หากมีความสนใจเป็นพิเศษ จะแนะนำให้มาเรียนเพิ่มเติมกับท่านที่บ้าน ด้านการให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรี สามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะคือ 1. เลือกตามความสมัครใจของผู้เรียน 2. เลือกตามที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่แนะนำ จะแนะนำให้เรียนตามพื้นฐานของการเรียนดนตรีไทย มากกว่า ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของการฝึกหัดพื้นฐานของการบรรเลง ทำให้มีพัฒนาการที่รวดเร็วขึ้น การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสละลื้อสามสายและสองสาย จะให้เริ่มจาก ทำนองการจับคันสละลื้อ การใช้คันชักต่าง ๆ การกดนิ้ว ส่วนการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซิง เริ่มจากทำนองในการบรรเลงจะนั่ง การฝึกไม้ดีดขึ้นลง การรวไม้ดีด การกดนิ้ว วิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสละลื้อและซิงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะใช้วิธีการสาธิตให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตามและใช้นอยเสียง การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. ถ่ายทอดให้โดยตรง 2. ให้สังเกตจากครู ศิลปินที่มีความชำนาญในการบรรเลง แล้วนำมาปฏิบัติเอง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้นำกลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนา ที่ใช้กับการบรรเลงสละลื้อและซิง ได้แก่ การชอกเสียงและการเช็ดนิ้วมาถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ส่วนกลวิธีพิเศษของดนตรีไทยที่นำมาใช้กับการบรรเลงสละลื้อซิง ได้แก่ การพรม การสะบัด การสะบัดคันชัก การรวไม้ดีดและการแปรทำนอง การถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวงในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนา จะเน้นในเรื่องของความพร้อมเพียง เรื่องคุณภาพของเสียงเครื่องดนตรี การเทียบเสียงเครื่องดนตรี ความพร้อมเพียงของคันชักสละลื้อและไม้ดีดของซิง การบรรเลงรับร้องและการบรรเลงลำลอง แบบของดนตรีไทย ทำให้การบรรเลงรวมวงของวงสละลื้อ ซึ่ง เกิดการพัฒนาขึ้นจากเดิมและเป็นแบบอย่างของการบรรเลงวงสละลื้อ ซิง

ด้านจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นครูมีความรักและเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลลูกศิษย์เป็นอย่างมาก ในด้านการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอด ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์อย่างเต็มกำลังความสามารถ อีกทั้งยังได้แนะนำ ส่งเสริม ให้โอกาส เปิดประสบการณ์และให้สติปัญญาแก่ลูกศิษย์ อุทิศตนและเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการวางตัว การใช้ชีวิต

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นนักดนตรีพื้นเมืองล้านนา ที่ได้ศึกษาดนตรีไทย และมีความรู้ความเข้าใจในระเบียบวิธีของดนตรีไทย จึงได้นำเอาระเบียบวิธีการบรรเลงของดนตรีไทยมาใช้ส่งผลต่อการรักษาและพัฒนาให้ดนตรีพื้นเมืองล้านนามีความเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้นทั้งเครื่องดนตรีคุณภาพของเสียงและระเบียบวิธีการบรรเลง นับว่าเป็นผู้ริเริ่มและพัฒนา รวมถึงสร้างมาตรฐานการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ใช้เป็นมาตรฐานสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

4.2 สายการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

จากการศึกษาสายการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่
2. กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี ที่ได้รับการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา
3. กลุ่มลูกศิษย์ทั่วไป

4.2.1 กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

เนื่องจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รับเชิญได้รับเชิญจากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง ถ่ายทอดทักษะความรู้ให้แก่นักเรียน จึงมีผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นลูกศิษย์ที่ได้เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ อย่างไรก็ตามลูกศิษย์ที่มีบทบาทในการสืบทอด โดยการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ต่อมา ได้แก่ 1.ครูกมล ตั้งตัว 2. ครูบุญถึง พระยาชัย 3. ครูบัณฑิต ศรีบัว 4. ครูจตุพร วงศ์ผืน 5. ครูจิรวัลย์ หาญพณิชานนท์ 6. ครูรักเกียรติ ปัญญายศ และ 7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

1. ครูกลม ตั้งตัว

ภาพที่ 4.8 ครูกลม ตั้งตัว

ที่มาภาพ : ครูกลม ตั้งตัว บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 10 มีนาคม 2564

ครูกลม ตั้งตัว เกิดวันที่ 30 ธันวาคม 2499 อายุ 65 ปี ประวัติการศึกษา ปี พ.ศ.2514 เข้าศึกษาระดับนาฏศิลป์ขั้นต้นและระดับนาฏศิลป์ชั้นกลาง ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ จากนั้นศึกษาต่อในระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรุงเทพมหานคร บรรจุเข้ารับราชการ ครู ที่โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2522 - 2560 ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ

ประวัติการเรียนดนตรี

เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2514 รุ่นที่ 1 เรียนสาขาปี่พาทย์ เครื่องมือเอกฆ้องวงใหญ่ โดยได้เรียนกับครูบุญช่วย โสวัตร ครูสิริชัยชาญ พักจำรูญ ครูธงชัย ถาวร และได้เรียนดนตรีพื้นเมืองกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2514 โดยเริ่มเรียนซึง นอกจากนั้นยังได้เรียนสะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย ซึงเล็ก ซึงกลางและซึงหลวง เพิ่มเติม ที่บ้านของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในวันเสาร์และวันอาทิตย์

เข้าเรียนที่โรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ รุ่น 1 ปี 14 เอกปีพาทย์
ฆ้องวงใหญ่ ชั้นต้น 4 5 6 ชั้นกลาง 1 2 3 ส่วนชั้นสูงไปเรียนที่นาฏศิลป์
กรุงเทพ ได้เรียนกับอ. สิริชัยชาญ อ. ธงชัย ส่วน อ. บุญช่วย โสวัตร มาสอน
ปีเดียว ตอนชั้นต้น 4 เริ่มเรียนดนตรีพื้นเมืองกับเจ้าลุงตั้งแต่ ต้น 4 ปี 14
เขาจ้างเจ้าลุงเป็น ครูพิเศษ เรียนซึ่ง ผู้หญิงเรียนสะล้อ ผู้ชายเรียนซึ่ง
กับเจ้าลุงได้เรียนเพลงพื้นเมืองอย่างเดียว เสาร์อาทิตย์ ก็ไปเรียนที่บ้านเจ้า
ลุง ได้เรียนซึ่ง สะล้อ เล็กกลางใหญ่ สะล้อสามสาย (กมล ตั้งตัว,
สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ครูกลม ตั้งตัว เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า
“ก็ได้ต่อ ล่องแม่ปิง ฤๅษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว เพลงพื้นฐานนะ แล้วก็เพลงที่ประกอบบทร้อง
ประกอบการแสดง น้อยใจยา ซออี๋ สาวไหม พม่า เจี้ยว ส่วนเพลงตั้งเชียงใหม่ จะปู ละม้าย มั่นยาก
มาต่อที่หลังตอนที่เป็นครูแล้ว ต่อกับครูคนอื่น” (กลม ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ต่อให้กับนักเรียนโรงเรียนวัฒนโทัย พายัพ จังหวัด
เชียงใหม่ “ได้ต่อให้กับนักเรียน” (กลม ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

2. ครูบุญถึง พระยาชัย

ภาพที่ 4.9 ครูบุญถึง พระยาชัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 7 ธันวาคม 2562

ครูบุญถึง พระยาชัย เกิดวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2502 อายุ 62 ปี ประวัติการศึกษา ปี พ.ศ. 2515 เข้าศึกษา ระดับนาฏศิลป์ชั้นต้น - ระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ระดับปริญญาตรีจากคณะนาฏศิลป์และดนตรี (คณะสมทบในมหาวิทยาลัยนาฏศิลป์) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ระดับปริญญาโท สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การทำงาน เริ่มจากเป็นครูอัตราจ้างที่วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย เมื่อปีพ.ศ. 2523 ต่อมาบรรจุเข้ารับราชการ ครู ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย เมื่อปีพ.ศ. 2524 - 2550 จากนั้นได้โอนย้ายไปยังวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ เมื่อปีพ.ศ. 2550 - 2561 ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญและอาจารย์พิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี

ประวัติการเรียนดนตรี

เริ่มเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2515 สาขาเครื่องสายไทย ชลุ่มเพียงออ กับครูจิรพล เพชรสมและได้เรียนเพิ่มเติมกับครูเซวงศักดิ์

โพธิสมบัตติ ครูประเวช กุมุท เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในเครื่องดนตรีอื่น ๆ ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จะเข้ ซึงและสะล้อ

เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมปีที่ 7 ครูก็เข้าสอบคัดเลือกเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ระดับนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 1 สาขาวิชาเครื่องสายไทย พ.ศ.2515 เนื่องจากเครื่องดนตรีประเภทซอด้วง ซออู้ ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ครูจึงพลเพรสม จึงให้เรียนขลุ่ยเป็นเครื่องมือเอกประจำ ส่วนเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายอื่น ๆ ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จะเข้ ซึง สะล้อ ได้เรียนเพิ่มเติมกับครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัตติ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ครูประเวช กุมุท (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดทั้งเพลงไทยและเครื่องดนตรีไทยเพลง นอกจากนี้ยังได้ถ่ายทอดเพลงและเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยหลีบ สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงหลวง ขลุ่ยเมือง ปี่จุม ปี่แนเล็ก ปี่แนใหญ่ ตะโloodโป๊ต กลองแอวและกลองป่งป่ง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้เมตตาถ่ายทอดความรู้ให้ครูก็มีทั้งเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ ประกอบด้วย ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ซอสามสาย ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยหลีบ สะล้อ ซึง ทุกขนาด ปี่จุม ปี่แนเล็ก ปี่แนใหญ่ ตะโloodโป๊ต กลองแอว กลองป่งป่ง ส่วนเวลาท่านจะซ้อมเพลง ต่อเพลง จะเป็นพวกเพลงที่ไม่อยู่ในหลักสูตร ท่านก็จะต่อ เพลงไทย พวกไ้ค้ล้ง บังใบ ต่อที่บ้าน ไม่ได้ต่อที่โรงเรียน ฝึกซ้อมดนตรีไทย ดนตรีพื้นเมือง และรับถ่ายทอดเพลงไทย เพลงพื้นเมือง อย่างสม่ำเสมอ (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เพลงพื้นเมืองภาคเหนือ อาทิ เพลงปราสาทไหว เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงสาวไหม เพลงล่องน่าน (น้อยใจยา นางแว่นแก้ว) เพลงพม่า เพลงไทใหญ่ (เงี้ยว) เพลงอื้อ เพลงจะปู เพลงละม้าย เพลงเชียงใหม่”(บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดให้กับนักเรียนในชมรมดนตรีพื้นเมืองและนักเรียนของวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัยสำหรับบรรเลงประกอบการแสดง และได้ถ่ายทอดให้กับนายทศพร จันทรเลิศ (ผู้วิจัย) “ได้ถ่ายทอดในรายวิชาดนตรีพื้นเมือง ที่สุโขทัยมีเครื่องดนตรีพื้นเมืองก็ได้เอามาใช้สอน นอกจากนั้นก็จะถ่ายทอดให้กับนักเรียนสำหรับบรรเลงประกอบการแสดงต่าง ๆ ของวิทยาลัย ส่วนที่จันทบุรี ไม่ได้ถ่ายทอด ก็จะมีครูท่านอื่น ๆ เขายกถ่ายทอดกัน ได้แต่ไปช่วยติดซิ่งบ้างตามงานต่าง ๆ แต่มีงานน้อยมาก แล้วก็ได้ออให้ฉัน ทศพร ” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

3. ครูบัณฑิต ศรีบัว

ภาพที่ 4.10 ครูบัณฑิต ศรีบัว

ที่มาภาพ : ครูบัณฑิต ศรีบัว บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 20 มีนาคม 2564

ครูบัณฑิต ศรีบัวเกิดวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 อายุ 62 ปี ประวัติการศึกษา ปี พ.ศ. 2515 เข้าศึกษาในระดับนาฏศิลป์ขั้นต้น - ระดับนาฏศิลป์ขั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ระดับ

ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาภาษาไทยและระดับปริญญาโท วิทยาการจัดการ
ดนตรีและนาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยนเรศวร บรรจุเข้ารับราชการ ครูที่โรงเรียนอุดรดิตถ์ดรุณี จังหวัด
อุดรดิตถ์ เมื่อปีพ.ศ. 2523 จากนั้นได้โอนไปยังวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย ตำแหน่งสูงสุด
รองผู้อำนวยการ เมื่อปีพ.ศ. 2524 - 2561 ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญและอาจารย์พิเศษ
วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย

ประวัติการเรียนดนตรี

เริ่มเข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2515 โดยมีมูลเหตุจูงใจ 2 อย่าง คือ
1. ได้ฟังคุณลุงข้างบ้าน ตีตี่ซึง แล้วจึงเกิดความชอบ 2. ค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนของวิทยาลัย
นาฏศิลป์เชียงใหม่ราคาถูก ซึ่งครูบัณฑิต ศรีบัวไม่มีพื้นฐานการเรียนดนตรีมาก่อน จึงเลือกเรียน
เครื่องสายไทย ซอฮู้ ได้เรียนกับครูจิริพล เพชรสม จากนั้นได้ฝึกหัดตีโทน-รำมะนา ต่อมาได้เรียน
ซอด้วงและซอสามสายกับครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนา กับเจ้าสุนทร
ณ เชียงใหม่ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2515

ตอนแรกเรียนเครื่องสาย ยังไม่รู้จักเลยว่าเครื่องสายคืออะไร
มูลเหตุจูงใจ ข้างบ้านมีลุงคนหนึ่ง เวลาเขาเมาเหล้าแล้วชอบตีตี่ซึง
เพลงกฤษณาสอนน้อง เขาดูทุกวัน เราก็ฟัง เพราะดี อย่างนี้แล้ว อีกอย่างคือ
นาฏศิลป์ค่าเรียนถูก ค่าเล่าเรียนปีละ 80 บาท ครูเป็นคนที่ไม่มีความรู้
ก็เลยมาเข้าเรียนที่นาฏศิลป์เชียงใหม่ ปี 15 เริ่มเรียนซอฮู้กับครูจิริพลก่อน
แล้วครูก็ให้ตีโทน-รำมะนา ก็กลายเป็นตีเครื่องหนึ่งไป ต่อมาเพื่อนที่
เรียนซอด้วงออกไป ไม่มีคน ครูป๊อก (ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ) ก็ให้มาเรียน
ซอด้วง เราก็เรียนได้ ทั้งซอฮู้และซอด้วง แล้วก็ได้เรียนซอสามสายกับ
ครูป๊อก เรียนแบบพอเป็น เล่นได้ทั้งวง แล้วก็เรียนดนตรีพื้นเมืองกับเจ้าลุง
เรียนตั้งแต่เข้านาฏศิลป์ (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าว่า “สละก็ก็ได้เรียนทั้งหมด ทั้ง 3 อย่าง ซึ่งก็เรียนทั้งหมด เพราะท่าน
อนุญาตให้เล่นได้ ให้หยิบไปเครื่องอื่น ๆ อย่าง เธอเรียนสละแล้ว เธอไปตีตี่ซึงบ้าง ท่านบอกว่า
พยายามทำให้ได้ทั้งวง เวลาบอกเขาจะได้บอกได้ ท่านจะไม่ว่า ปังปังก็ต่อ ชลู่ก็ได้ต่อนะ แต่เวลาขึ้น
เสียงสูงไม่ค่อยได้ กำลังลมไม่ดี” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว ได้เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ได้เรียนทุกเพลงนะ แรก ๆ ก็ล่องแม่ปิง ปราสาทไหว ฤทธิหลงคำ ต่อมาก็เพลงมีร้อง ประกอบการ แสดง น้อยใจยา สาวไหม อื้อ เจี้ยวหรือไทใหญ่ พม่า ส่วนจะปู ละม้าย ตั้งเชียงใหม่ต่อตอนเรียนชั้นสูง ต่อตอนที่ใช้งาน ไม่ได้กำหนดเป็นหลักสูตร แล้วแต่ที่ท่านจะใช้งานท่านก็จะเรียกไปต่อ” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดให้นักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ สุโขทัย “พอมายู่ที่สุโขทัยไม่ได้ใช้ แคสอนเพลงพื้นฐาน ให้เด็ก ๆ ที่วิทยาลัย เด็กที่เรียนไม่ใช่เด็กถิ่น ทางเหนือ สำเนียงไม่ค่อยไป” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

4. ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

ภาพที่ 4.11 ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เกิดวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 อายุ 63 ปี ประวัติการศึกษา ปี พ.ศ. 2515 เข้าศึกษาในระดับนาฏศิลป์ชั้น - ระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี สาขาประณวีย มหาวชิราวุธราชวิทยาลัยเชียงใหม่ บรรจุเข้ารับราชการ ครู วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2523 - 2526 จากนั้นโอนย้ายไปยังโรงเรียนสวนบุญญูปถัมภ์ จังหวัดลำพูน เมื่อปี พ.ศ. 2526 - 2561 ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ

ประวัติการเรียนดนตรี

เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2515 สาขาเครื่องสายไทย เครื่องมือเอกจะเข้ โดยได้เริ่มเรียนจะเข้กับครูจิริพล เพชรสม ต่อมาได้เรียนกับครูมาลี หนูจ้อย, ครูกรรทอง โพธิ์ยารมย์ และได้ฝึกซ้อมเพิ่มเติมกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ “เข้าเรียนเมื่อปี 2515 โรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ เรียนเอกจะเข้ เริ่มต้นเรียนจะเข้กับครูจิริพล เพชรสม แล้วก็เรียนกับครูมาลี หนูจ้อย กับครูกรรทอง โพธิ์ยารมย์ เรียนแล้วต่อเพลง ส่วนเจ้าลุงได้ซ้อม มีต่อเพลงด้วย แต่เป็นเวลาพิเศษ เป็นเวลาที่ปิดเทอมหรือเสาร์อาทิตย์ เพิ่มเติมนอกเวลา” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เริ่มเรียนซึงกลาง โดยคำแนะนำของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2515 การเรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นวิชาที่แทรกอยู่กับวิชาเรียนปฏิบัติเครื่องสายไทย เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นครูที่ใจดี เวลาสอนมักจะพูดคุยไปด้วย แต่เมื่อถึงเวลาซ้อมจะซ้อมอย่างเอาจริงเอาจัง นอกจากนั้นได้ไปฝึกซ้อม ทบพวน ดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่บ้านของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ใกล้กับวัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในวันเสาร์อาทิตย์ ร่วมกับครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจิริวัลย์ หาญพนิชานนท์ จนมีความชำนาญมากยิ่งขึ้น

ตอนนั้นเจ้าลุงสอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เรียนดนตรีพื้นเมืองกับเจ้าลุงตั้งแต่แรก ปี 15 เป็นวิชาเลือกหนึ่งชั่วโมง เป็นวิชาเลือกที่แทรกอยู่ในวิชาเรียนเครื่องสายไทย เรียนพื้นเมืองด้วย เรียนซึงลูกสาม ท่านบอกเหมือนจะเข้ ท่านเป็นผู้ใหญ่ใจดี สอนไปด้วย คุยไปด้วย พอถึงเวลาซ้อมก็เอาจริงเอาจัง ไปเรียนที่บ้านเจ้าลุงด้วย ไปซ้อมดนตรีเสาร์อาทิตย์ ซ้อมพื้นเมืองบ้าง ซ้อมเพลงไทยบ้าง ไปทบพวนที่ท่าน จากไม่เป็นอะไรเลยท่านก็สอนจนเราชำนาญ ตอนนั้นอยู่ที่นันทาราม มีครู มีครู

บรรเลง ครุบัณฑิต ครุณัย มีหลายคน เสาร์อาทิตย์ ก็ไปซ้อมเพลง (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2563)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เรียนเครื่องแรกก็ซึงลูกสาม แล้วก็เรียนสะล้อลูกสาม ลูกสี่ สะล้อสามสายก็ได้เรียนจากเจ้าลุงนะ ซึงลูกสี่ ซึงใหญ่ ได้เรียนหมดทุกเครื่อง” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ได้ต่อครบทุกเพลง ล่องแม่ปิง ฤทธิหลงคำ ปราสาทไหว น้อยใจยา พม่า สาวไหม เพลงอื้อ เพลงเงี้ยว ตั้งเชียงใหม่ จะปู ละม้าย” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ด้านการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าว่า มีงานบรรเลงเป็นจำนวนมาก ซึ่งมักจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องในด้านประเพณี วัฒนธรรม ต่าง ๆ เช่น ประเพณีปีใหม่เมือง (สงกรานต์), งานทำบุญบ้านและงานวันเกิดของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่, คຸ່ມของพลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ตะวัน ณ เชียงใหม่), คຸ່ມของเจ้าอินทนนท์ ณ เชียงใหม่, งานผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่และบางครั้งไปบรรเลงตามจังหวัดใกล้เคียง ส่วนในช่วงฤดูหนาวจะไปบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา ที่พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศ จังหวัดเชียงใหม่

ปิดเทอมก็ไม่ได้กลับบ้าน มีไปงาน สมัยก่อนงานเยอะ พื้นเมืองจะเป็นงานประเพณี อย่าง สงกรานต์ งานขึ้นบ้านเจ้าวงศ์ งานวันเกิดที่บ้านเจ้าวงศ์ หน้าหนาวก็ไปเล่นที่พระราชฐาน ขึ้นไปเล่นที่ภูพิงค์ นอกนั้นก็ไปบ้านพวกเจ้า คຸ່ມเจ้าวงศ์ตะวัน เจ้าอินทนนท์ บ้านผู้ว่าราชการจังหวัดไปทางลำปางก็มี ชีวิตก็คลุกคลีกับท่าน (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2563)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้มอบไม้ดีดจะเข้ ทำจากงาช้าง จำนวน 2 อันให้แก่ครูจตุพร วงศ์ฝั้น และได้มอบต่อให้แก่ลูกศิษย์ 1 อัน นอกจากนั้นยังมีจะเข้ ซึง สะล้อครบชุด เป็นฝีมือการสร้างเครื่องดนตรีของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เมื่อตอนที่ครูจตุพร วงศ์ฝั้น โอนย้ายไปเป็นครูที่โรงเรียนสวนบุญ โอบุณย์ จังหวัดลำพูน เมื่อปีพ.ศ.2526 อีกด้วย ปัจจุบันครูจตุพร วงศ์ฝั้น ได้เก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี “มีไม้ดีด เป็นงา ที่เจ้าลุงให้ไว้ มีสองอัน ครูให้ลูกศิษย์ไปอันนึง มีแต่เครื่องดนตรี มีซึง สะล้อ จะเข้ เป็นฝีมือของเจ้าลุงทำให้ ครูย้ายมาที่โรงเรียนสวนบุญ ลำพูน ก็ให้เจ้าลุงทำให้ สะล้อ ซึงก็อยู่บ้าน จะเข้ก็อยู่ที่บ้าน” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2563)

ภาพที่ 4.12 ไม้ดีดจะเข้ ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 4.13 ภาพจะเข้ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดแก่นักเรียน โรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ จังหวัดลำพูน “สอนวิชาดนตรี บางปีก็สอนนาฏศิลป์ด้วย ดนตรีพื้นเมืองก็ได้ถ่ายทอดให้กับนักเรียน” (จดุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2563)

5. ครูจิรวลย์ หาญพณิชานนท์

ภาพที่ 4.14 ครูจิรวลย์ หาญพณิชานนท์
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 20 มีนาคม 2564
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ครูจิรวลย์ หาญพณิชานนท์ เกิดเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2501 อายุ 63 ปี ประวัติการศึกษาเข้าศึกษาในระดับนาฏศิลป์ชั้น - ระดับนาฏศิลป์ชั้นกลาง วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่และบรรจุเข้ารับราชการ ครู ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2523 - 2555 เกษียณก่อนกำหนด ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ

ประวัติการเรียนรู้ดนตรี

เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2515 รุ่นที่ 2 โดยเริ่มเรียนสาขาเครื่องสายไทย เครื่องมือเอกจะแซ่ เริ่มต้นเรียนจะแซ่กับครูจิรพล เพชรสม ต่อมาได้เรียนกับครูมาลี หนูจ้อย ครูกรองทอง โพธิ์อารมย์และเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ “เข้าเรียนรุ่น 2 ปี 15 เริ่มต้นครูเรียนจะแซ่ เรียนกับครูจิรพล เพชรสมแล้วได้เรียนกับครูมาลี หนูจ้อย ครูกรองทอง โพธิ์อารมย์ แล้วก็เรียนกับเจ้าลุง” (จิรวัลย์ หาญพนนิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

การเรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนา เริ่มเรียนกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2515 โดยเลือกเรียนสะล้อสามสาย ตามที่ได้รับคำแนะนำ การเรียนดนตรีพื้นเมืองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของชั่วโมงเรียนวิชาเอกเครื่องสายไทย สัปดาห์ละ 1 วัน ถ้าสนใจเรียนรู้เพิ่มเติมเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะให้ไปเรียนที่บ้านของท่านในวันเสาร์และวันอาทิตย์ หลังจากเรียนจบระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ 3 แล้วบรรจุเข้ารับราชการครู ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ครูจิรวัลย์ หาญพนนิชานนท์ ก็การเล่นดนตรีพื้นเมืองล้านนาก็ลดน้อยลง

ดนตรีพื้นเมือง เพลงพื้นเมืองก็มาเริ่มเรียนกับเจ้าลุง เริ่มเรียนกับเจ้าลุงสุนทร ตอนนั้นปี 15 เรียนสะล้อสามสาย เจ้าลุงแนะนำให้เรียน เราไม่ได้มีพื้นมาก่อน การเรียนเครื่องพื้นเมืองจะอยู่ในช่วงของวิชาเอกอาทิตย์หนึ่ง 1 วัน ถ้าใครสนใจ อยากเรียนรู้เพิ่มเติมก็ไปที่บ้าน วันเสาร์ วันอาทิตย์ท่านก็จะสอนให้ วันหยุดให้ไปเรียนที่บ้าน ระหว่างเรียนท่านก็จะทำเครื่องดนตรีของท่านไปด้วย คนที่มาที่บ้านส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนที่เคยร่วมวงกับเจ้าลุง พวกผู้ใหญ่ ท่านเหล่านั้นก็เสียไปหมดแล้ว ตอนที่มา ก็มาซ้อมดนตรีกัน ส่วนเด็ก ๆ ก็ซ้อมไป ท่านก็ทำเครื่องดนตรีไป ตรงไหนติดขัดท่านก็บอกทันที ว่าไปแบบไหน สีแบบไหน หลังจากนั้นครูเป็นครูที่วิทยาลัยแล้ว จบกลาง 3 ครูก็สอบบรรจุ ก็ไม่ค่อยได้เล่นดนตรีพื้นเมือง สอนแต่จะแซ่ (จิรวัลย์ หาญพนนิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจิรวัลย์ หาญพนนิชานนท์ เล่าถึงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เรียนสะล้อสามสาย สมัยนั้นเขาไม่ให้หยิบหลายเครื่องมือให้เลือกเครื่องมือเดียว ครูก็เรียนสะล้อสามสาย” (จิรวัลย์ หาญพนนิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจิรวลย์ หาญพนนิชานนท์ เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เริ่มแรกก็เพลงล่องแม่ปิง ฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว กว่าจะได้ก็ใช้เวลา จากนั้นก็ได้ต่อ สาวไหม น้อยใจยา ซอพม่า เจี้ยว”(จิรวลย์ หาญพนนิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้มอบของที่ระลึกให้แก่ครูจิรวลย์ หาญพนนิชานนท์ 3 อย่าง ได้แก่ ไม้ดีดจะเข้ กำไลข้อมือ ทำจากงาช้างและจะเข้ ล้วนแต่เป็นฝีมือของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ไม้ดีดจะเข้ และกำไล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่เหลือจากที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สร้างเครื่องดนตรีต่าง ๆ ไม้ดีดจะเข้ฝีมือเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะมีลักษณะพิเศษ คือ มีการประดับอัญมณีในส่วนของหัวไม้ดีด นอกจากนั้นยังมีในลักษณะอื่น ๆ เช่น ไม้ดีดแบบหัวตัด ไม้ดีดแบบหัวเป็นดอกบัวตูม

ท่านให้ไม้ดีดจะเข้ เป็นงาไว้ แล้วก็มีกำไลงา มี 2 ชั้น มอบให้ก่อนที่ท่านจะไม่ได้มาสอนแล้ว ให้ไว้เป็นที่ระลึก มีจะเข้ฝีมือเจ้าลุง 1 ตัว ไม้ดีดงาได้กันเยอะ มีครู มีครูบานเย็น ครูผ่อง ครูยังเก็บไว้อย่างดี เวลาที่ท่านทำกระบอกขอ ส่วนหนึ่งที่เหลือเป็นวงท่านก็เจียรเป็นกำไล แจกลูกศิษย์ เมื่อก่อนราคาไม้ดีดถูกมาก เมื่อก่อนให้มากที่สุดก็ 100 ถือว่าแพงแล้ว และไม้ดีดของเจ้าลุง จะพิเศษท่านจะประดับด้วยพลอยที่หัวไม้ดีด สวยมาก หัวตัดก็มี บางอันเป็นดอกบัวแหลม ไม่สูงมาก ไม่รู้ใครได้ไป ส่วนจะเข้ครูได้ให้ลูกศิษย์ไว้ใช้ต่อ (จิรวลย์ หาญพนนิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ไม่ได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ใด เนื่องจากบรรจุเจ้ารับราชการครูที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เป็นผู้สอนวิชาเอกเครื่องสายไทย จะเข้ จึงไม่มีโอกาสได้ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา “พอจบกลาง 3 ก็สอบเป็นครูที่นั่นเลย สอนจะเข้ อย่างเดียว พวกพื้นเมืองก็ไม่ได้สอน เพราะมีครูที่สอนพื้นเมืองแยกกันต่างหาก ก็เลยไม่ได้ต่อพวกพื้นเมืองให้ใคร” (จิรวลย์ หาญพนนิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 4.15 ไม้ดีดจะเข้ ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้
ที่มาภาพ : จีรวลย์ หาญพนิชานนท์ บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2564

6. ครูรักเกียรติ ปัญญายศ

ภาพที่ 4.16 ครูรักเกียรติ ปัญญายศ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 15 พฤษภาคม 2562

ครูรักเกียรติ ปัญญาศ เกิดวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2502 อายุ 62 ปี ประวัติการศึกษา ปี พ.ศ. 2516 เข้าศึกษาในระดับนาฏศิลป์ขั้นต้น - ระดับนาฏศิลป์ขั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ บรรจุเข้ารับราชการ ครู วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2524 - 2562 ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่และเป็นที่ปรึกษาชมรมนาฏศิลป์-ดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประวัติการเรียนดนตรี

ครูรักเกียรติ ปัญญาศ เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2516 โดยเริ่มเรียนซอด้วง กับครูจีรพล เพชรสม ต่อมาได้เรียนกับครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติและครูประเวช กุมท จากนั้นได้เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนากับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เริ่มเรียนตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2516 ซึ่งการเรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนาในช่วงนั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนวิชาเอก โดย 1 สัปดาห์ จะได้เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนา 1 วัน จากนั้นในปี พ.ศ. 2517 ได้เรียนเพิ่มเติมกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ที่บ้านใกล้กับวัดพวงหงส์ ได้เรียนพื้นเมืองเมืองล้านนาและเพลงไทย

ครูเป็นคนที่ไม่เป็นคนตรีนมาก่อนนะ จบป.7 ก็มาเข้าที่นาฏศิลป์ ปี 2516 เริ่มเรียนซอด้วงกับครูจีรพล เพชรสม เป็นผู้ปูพื้นฐานให้ แล้วก็เรียนกับเรียนกับเจ้าลุง ครูเชวงศักดิ์ แล้วก็ครูประเวช ด้วย เรียนกับเจ้าลุง ตั้งแต่เข้าเรียนหลังจากที่จบป.7 ดนตรีพื้นเมืองเป็นส่วนหนึ่งของดนตรีไทย อาทิตย์หนึ่งจะให้เรียนวันหนึ่ง จากนั้นเจ้าลุงท่านชวนไปเรียนเพิ่มเติมที่บ้าน ครูค่อนข้างต่อเพลงเร็ว เจ้าลุงท่านก็ชอบ พอต่อเพลงพื้นเมืองจนหมดแล้วก็ไปต่อเพลงไทย ต่อเพลงทยอยนอก เขมรราชบุรี เจ้าลุงต่อให้ ไปตอนอยู่ประมาณปี 17 บ้านที่พวงหงส์ แล้วก็บ้านตรงวัดนันทาราม (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ครูรักเกียรติ ปัญญาศ เล่าถึงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ครูเรียนสะล้อเป็นเครื่องแรก สะล้อเล็กคู่ห้า แล้วก็เรียนซิง ก็เป็นหมด เรียนทั้งหมดเลย ทุกเครื่อง สะล้อสามสายได้เรียนด้วย เวลาประกอบบรรำบาชอ ก็ไปสี่สะล้อสามสายบ้าง” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ครูรักเกียรติ ปัญญาศ เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ต่อทุกเพลง แต่ตั้งเชียงใหม่ จะปู่ ละม้าย ได้ต่อตอนที่อยู่ชั้นสูงแล้วนะ” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดให้แก่ นักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่ “ต่อให้กับนักเรียนทุกคน พื้นเมืองเราก็ดอกันหมดลูกศิษย์ในวิทยาลัย” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

ภาพที่ 4.17 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล
ที่มาภาพ : นายรณฤทธิ์ ไหมทอง บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 20 ตุลาคม 2564

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เกิดเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2508 อายุ 56 ปี ประวัติการศึกษา ปีพ.ศ. 2519 เข้าศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 7 และระดับนาฏศิลป์ ขั้นต้น-ระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ระดับปริญญาตรีจากคณะนาฏศิลป์และดนตรี (คณะสมทบในความดูแลของวิทยาลัยนาฏศิลป์) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ระดับปริญญาโท

จากสาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บรรจุเข้ารับราชการ ครู ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี เมื่อปีพ.ศ. 2531 - 2559 จากนั้นได้โอนย้ายไปยังวิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2559 - ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิจัยและงบประมาณ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

ประวัติการเรียนดนตรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2519 รุ่นที่ 8 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สาขาเครื่องสายไทย เครื่องมือเอก ซอด้วง ได้เริ่มเรียนซอด้วงกับ ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติและक्रमณฑา ศิลปะระยะ จากนั้นได้เรียนกับครูเบญจรงค์ ธนโกเศศ และร้อยตรีรัตนโชติ เมืองแก้ว เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนา กับ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ “ครูเข้าเรียน ป.5 ตอนนั้นที่นาฏศิลป์เขาเปิดชั้น ป.5 ปี 2519 รุ่น 8 เจ้าลุงแนะนำให้มาเรียน ครูก็มาได้เรียนซอด้วงกับครูเชวงศักดิ์ क्रमณฑา ตอนหลังแล้วก็มาเรียนกับครูเดิม เบญจรงค์ ส่วนตอนปอโทนี่ เรียนกับครูเฉียว ร้อยตรีรัตนโชติ เมืองแก้ว กับเจ้าลุงเรียนดนตรีพื้นเมือง” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

เริ่มเรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนา กับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เมื่อศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากเห็นบิดาสร้างเครื่องดนตรีและเล่นสละล้อกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงอยากเรียนบ้าง โดยเริ่มเรียนสละล้อเป็นเครื่องแรก ฝึกหัดสี่คันทักเข้าออก 1 เดือน จึงได้ต่อเพลง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นครูที่ใจดีและเข้าถึงง่าย ในช่วงเช้าของทุก ๆ วันเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะซ้อมเพลงภายในห้องเรียนเครื่องสายไทย สีซอสามสาย สีซอดังหรือสีสละล้อ ดัดซิง เมื่อมีนักเรียนเข้าไปในห้องเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ก็จะช่วยดูและฝึกซ้อมให้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีหน้าที่การสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นหลัก และเมื่อไปซ้อมดนตรีที่บ้านของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะพบลูกศิษย์ท่านอื่น ๆ อย่างเช่น ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูรักเกียรติ ปัญญาศ ที่พักอาศัยอยู่กับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ที่บ้าน และจะมีการเลี้ยงอาหารกับลูกศิษย์ที่ไปที่บ้านเสมอ

เรียนกับท่าน ตอนนั้นน่าจะ ป.4 ครูก็ไปหาพ่อที่บ้านเจ้าลุง
เมื่อก่อนอยู่ตรงนั้นธาราม บ้านครูก็อยู่ใกล้ ๆ ก็เดินไปอยู่บ้านเจ้าลุง ไป
เห็นพ่อทำเครื่องดนตรี แล้วก็สีสละล้อ ครูก็เลยไปเรียนสละล้อกับเจ้าลุงที่
บ้านครูเรียนกับท่าน สี่คันทักเข้าออก 1 เดือนเต็ม ๆ อย่างนี้ อดทน เอา

พื้นฐาน ถึงจะต่อเพลง ท่านก็ใจดี เข้าถึงง่าย ท่านชอบสอน ชอบซ้อมเพลง อยู่ในห้องเครื่องสาย ครูมาตอนเช้าก็จะแวะเข้าไปที่ห้องท่านก็จะซ้อมดนตรีให้ มาแต่เช้าท่านมานั่งอยู่ในห้อง สีซอสามสายบ้าง สีซอดังบ้าง บางวันก็สีสลับ ดัดซิง แต่หลักๆ ท่านสอนดนตรีพื้นเมือง สลับซิง ตอนไปซ้อมดนตรีบ้านเจ้าลุง ท่านจะเป็นคนที่ใจดีมากและใจกว้าง เลี้ยงคน เยอะแยะไปหมด พวกลูกศิษย์รุ่นครูบรรเลง ครูรักเกียรติ เขาก็จะไปกินไปนอนบ้านเจ้าลุง เจ้าลุงท่านก็เลี้ยงหมด ไม่มีข้าวกินก็ไปบ้านท่าน (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ได้เล่าถึงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เจ้าลุงต่อสลับซิง สลับสามสาย สลับได้หมด ลูกสาม ลูกสี่ ซิงลูกสี่” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ได้เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เรียนครบทุกเพลง ตั้งเชียงใหม่ จะปู้ ละม้าย น้อยใจยา เพลงอื้อ ซอพม่า เจี้ยว สาวไหมนี่เล่นประจำ ล่องแม่ปิง ฤๅษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดให้แก่ นักเรียน นักศึกษาในชมรมดนตรีพื้นเมือง วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี และได้ถ่ายทอดให้กับนายทศพร จันทรเลิศ (ผู้วิจัย) “พอทำงานครูก็ไม่ได้เล่น สอนก็มีแค่ชมรมตอนสอนที่จันทร์ ส่วนสำเนียงครูไม่ได้ถ่ายทอดให้ใครเลย เพราะมันยากยากที่จะถ่ายทอดสำเนียงเหนือให้คนภาคกลาง นอกจากไปจำทำนองเอาเอง แล้วก็นี่ไง ต่อให้อันด้วย” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

4.2.2 กลุ่มช่างทำเครื่องดนตรี

กลุ่มช่างทำเครื่องดนตรี ที่ได้รับการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ล้วนเป็นช่างที่ทำงานที่โรงงานสร้างเครื่องดนตรีของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ 1. ช่างบุญมา สะตุ๋่น 2. ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม และ 3. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์

1. ช่างบุญมา สะตุ๋่น

ภาพที่ 4.18 ช่างบุญมา สะตุ๋่น

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 11 ตุลาคม 2562

ช่างบุญมา สะตุ๋่น เกิดเมื่อปีพ.ศ. 2476 อายุ 88 ปี อาชีพ ช่างผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 24/1 หมู่ที่ 11 น้ำบ่อเย็น ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา

อาชีพนเดิมเป็นชาวนาและสร้างเครื่องดนตรีเป็นงานอดิเรก ต่อมาได้รู้จักกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่และได้ชักชวนให้ช่างบุญมา สะตุน มาสร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีล้านนาด้วยกันที่บ้าน ช่างบุญมา สะตุน ได้ตกลงที่จะไปเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรี เมื่ออายุประมาณ 30 กว่าปี ได้ค่าตอบแทนวัน 40 บาท อยู่หลายปี หลังจากนั้นก็เพิ่มค่าตอบแทนให้เรื่อย ๆ ต่อมาก็มีช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ เข้ามาทำงานสร้างเครื่องดนตรีอยู่ด้วยกัน ช่างบุญมา สะตุน เดินทางไปกลับทุกวัน โดยรถจักรยาน จากบ้านน้ำบ่อเย็น ตำบลป่าแดด ไปยังบ้านเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ซึ่งบริเวณใกล้กับวัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง ต่อมาเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ย้ายบ้านไปยังบ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช่างเผือก ตำบลช่างเผือก อำเภอเมือง

พ่อทำนามาก่อน ทำเครื่องดนตรีเป็นงานอดิเรก แล้วไปเจอกับเจ้าลุงได้รู้จักพูดคุยกัน แล้วท่านก็ชวนพ่อให้มาทำเครื่องดนตรีที่บ้าน พ่อก็ตกลงไปทำเริ่มทำงานกับเจ้าลุง อายุประมาณ 30 กว่า ๆ ตอนนั้นท่านให้วันละ 40 บาท บ่นรถจักรยานไปจากที่นี่ บ้านน้ำบ่อเย็น ไปที่นั่นทา แล้วก็ย้ายไปหลังวิทยาลัยครู จากนั้นทา สมัยก่อนรถมันไม่เยอะ ไปกลับ ไม่ได้ค้ำ ได้ค่าจ้าง 40 บาทอยู่หลายปี ตอนหลังก็เพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ รู้ใจท่านท่านก็เพิ่มให้ พ่อไปก่อนช่างรัตน์ไม่นาน ช่างรัตน์ก็มา (บุญมา สะตุน, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ช่างบุญมา สะตุน ได้สร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนา เช่น สร้างซอสามสาย, ซอด้วงและซออู้ ให้กับนายภาวาส บุญนาค รองราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง และยังได้ออกแบบหัวพญานาคประดับกลองสะบัดชัยอีกด้วย “พ่อได้ทำซอสามสาย ทำให้อาจารย์ภาวาส ต่อมาท่านก็เอาเครื่องดนตรีมาให้ช่วยทำ ก็อย่างซออู้ก็เอามาให้ขึ้นหนัง มีซอด้วง อีกอย่างที่ทำ ก็คือท่านให้พ่อออกแบบหัวพญานาคกลองสะบัดชัยให้ท่าน ก็ไม่ได้แกะ” (บุญมา สะตุน, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

หลังจากที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถึงแก่กรรม ช่างบุญมา สะตุน จึงออกมาอยู่บ้าน แต่ยังคงทำงานสร้างเครื่องดนตรีให้กับโรงงานเชียงใหม่การดนตรีอยู่เรื่อย ๆ ปัจจุบัน ช่างบุญมา สะตุน ในวัย 88 ปี ยังคงสร้างเครื่องดนตรีอยู่ แต่จะเป็นส่วนเล็ก ๆ ที่พ่อทำไหว เช่น การขึ้นคันชักของสะล้อ โดยเจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ จะส่งอุปกรณ์มาให้ทำงานที่บ้าน “พอเจ้าลุงตายพ่อก็ออกมาอยู่บ้าน ปีนี้

อายุ 86 เกิดปี 2476 ทำเครื่องดนตรี ตอนนี้อย่างคงทำเครื่องดนตรีอยู่ที่บ้าน ยังทำงานให้กับเจ้าผู้ต เขา ก็จะส่งของมาให้ช่วยทำ อย่างขึ้นคันชักสะล้อ” (บุญมา สะตุน, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ประวัติเรียนดนตรี

ช่างบุญมา สะตุน ทำงานสร้างเครื่องดนตรีและเล่นดนตรีไปด้วย ได้ต่อเพลงจากเจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ และได้ไปบรรเลงตามงานต่าง ๆ โดยจะบรรเลงซึงกลาง “ทำเครื่องดนตรีด้วยเล่นดนตรี ไปด้วยไปเล่นดนตรีไม่ได้สตาบ่้าง เพลงก็ต่อจากเจ้าลุง เล่นทั่วไป งานอะไร ๆ ท่านก็ชวนไป เจ้าลุง เคยพาไปอัดเทปที่กรุงเทพ อัดที่ไรต้า พ่อเล่นซึงลูกสี่ เพลงปราสาทไหว” (บุญมา สะตุน, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ช่างบุญมา สะตุน ได้เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ฌ เชียงใหม่ ว่า “เพลงก็ต่อจากเจ้าลุง ก็มีปราสาทไหว ฤๅษีหลงถ้ำ ล่องแม่ปิง เพลงพื้นเมืองทั้งหมด ฟ้อนสาวไหม เจี้ยว น้อยใจยา ซอพม่า” (บุญมา สะตุน, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ไม่ได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ใด “ทำเครื่องดนตรีกับเล่นอย่าง เดียว ไม่ได้ต่อให้ใคร” (บุญมา สะตุน, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

2. ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม

ภาพที่ 4.19 ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 15 พฤษภาคม 2562

ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม บิดาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เกิดเมื่อปีพ.ศ. 2481 อายุ 83 ปี อดีตหัวหน้าวงปาดก้อง คณะห้วยฝายสามัคคี ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 140/3 ถนนสุขสำญจร 19 ตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการเรียนรู้ดนตรี

ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม เดิมมีอาชีพเป็นช่างไม้ จากนั้นผันตัวเป็นพ่อค้า เปิดร้านอาหารที่ตลาดเมืองใหม่ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม มีความชื่นชอบในดนตรีพื้นเมือง จึงได้หัดเล่นใช้วิธีการครูพักลักจำ แล้วนำมาฝึกหัดเองแต่ยังขาดความเข้าใจในการกดนิ้ว ในเรื่องของจังหวะและเพลงพื้นเมืองล้านนา ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2519 ได้รู้จักกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงมาช่วยงานการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองและดนตรีไทย ที่บ้านบริเวณ

วัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และได้เรียนรู้เพิ่มเติมในเรื่องการบรรเลงสะล้อกลางกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

เดิมพ่อเป็นช่างไม้ ผันตัวมาเป็นพ่อค้า เปิดร้านอาหารที่ภาคเมืองใหม่แล้วก็ชอบดนตรี เล่นดนตรีด้วย พอรู้จักกับเจ้าลุง ก็มาช่วยท่านทำเครื่องดนตรี ช่วงปี 2519 พ่อเล่นสะล้อลูกสี่ สมัยพ่อไม่ได้เรียนนะ ลักจำ สมัยก่อนไม่มีที่จะเรียน อยากจะหัดจะเรียน ดูเขา มาฝึกหัด เดี๋ยวนี้มีคนสอน เห็นเขาเล่นเพลง ก็เอามาหัดกันเอง ไม่เข้าใจเรื่องการวางนิ้ว นับได้เป็นใช้ได้ จังหวะกลองหน้าทับ ไม่ค่อยรู้ ต่อมาได้เจ้าลุงปรับให้ช่วยดูเข้า ก็ปรับให้ ปรับเสียง หน้าทับ เสียง ลูกเล่น เรียนแต่สะล้อ ตอนที่ท่านอยู่นันทาราม (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ต่อมาช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม ได้ตั้งวงปาดก๊อง คณะหัวฝายสามัคคี ขึ้น เพลงที่ใช้บรรเลงส่วนใหญ่จะได้รับถ่ายทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะเป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับการฟ้อนผึ่มผีเม็ง งานปอยหลวง งานศพและอื่น ๆ และยังแนะนำให้ใช้บรรเลงให้เหมาะสมกับงาน เช่น งานมงคล งานอวมงคล เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับถ่ายทอดเพลงไทย อัตราจังหวะสองชั้น เช่น เพลงสีนวล เพลงมอญรำดาบ เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เพลงเขมรโพธิสัตย์ สำหรับนำมาบรรเลงในวงปาดก๊อง

พ่อกำลังสะสมเครื่องเป่าพาทย์ เครื่องพ่นเมือง ทำวงปาดเมือง วงปาดก๊อง ได้เพลงต่อเพลงจากท่าน เพลงส่วนมากเป็นเพลงพ่นเมืองสั้น ๆ ที่เกี่ยวกับฟ้อนผึ่มผีเม็ง เพลงเกี่ยวกับงานศพ ปอยหลวง ท่านสอนคล้ายว่านะเพลงให้ อันนี้เพลงเกี่ยวกับปาดหลวง ปาดก๊อง ก็ให้เอาไปเล่น ส่วนเพลงมงคลเราอย่าเอาไปเล่น งานศพ เพลงศพไม่ดีเอามาเล่นงานมงคล เจ้าลุงต่อเพลงแล้วเอาไปปรับวงปาดก๊อง ก็เป็นเพลงไทย อย่างเพลงสีนวล เพลงมอญรำดาบ แขกมอญบางขุนพรหม เขมรโพธิสัตย์ สองชั้น ก็เอามาจากเจ้าลุง (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม เล่าถึงเพลงพ่นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เล่นมาก่อนแล้ว พอมาช่วยงานทำเครื่องดนตรี ก็ได้ต่อเพลงด้วยท่านก็แนะนำให้

ก็มีเพลงล่องแม่ปิง ปราสาทไหว ฤๅชีหลงถ้า สาวไหม น้อยใจยา ขอพม่า ขอเงี้ยว” (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

เมื่อเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถึงแก่กรรม ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม ถือว่าท่านเป็นครูของตน จึงได้นำวงปาดก้องมาบรรเลงทุกวัน ตลอดการจัดงานศพของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ “สุดท้ายยังได้เอา ปาดเมืองมาแห่ มาเล่นในงานศพ ไว้ 3 วัน 4 วัน ก็เล่นทุกวัน คล้ายว่าท่านเป็นครูเรา” (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ไม่ได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ใด “สะล้อ ซึง เพลงไม่ได้ต่อให้ใคร เพราะพ่อทำวงปาด หลัง ๆ มานี้เล่นแต่วงปาด” (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

3. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์

ภาพที่ 4.20 ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 14 ตุลาคม 2562

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ เกิดเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 อายุ 66 ปี การศึกษา จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนหอพระ จังหวัดเชียงใหม่ อาชีพช่างผลิตเครื่องดนตรีไทยและพื้นเมืองล้านนา, ครูช่างศิลปหัตถกรรม ปี 2558 ประเภทเครื่องไม้ (เครื่องดนตรีไทย) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเสียงไทย เลขที่ 189/10 ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนา

อาชีพเดิม ทำงานอยู่ในโรงกลึง และเกิดสนใจในการแกะสลักกลวงลายบนกะลามะพร้าว สำหรับการสร้างซอู้ จึงเริ่มฝึกหัดกับลุงบุญมา อินตา ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2522 ต่อมาเพื่อนของภรรยาได้ แนะนำช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ กับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่ามีความสามารถแกะสลักกะลา ท่านจึง สนใจและให้มาหัดสร้างเครื่องดนตรีที่บ้านในบริเวณใกล้กับวัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ทำงานอยู่โรงกลึง โรงเจีย โรงซ่อมรถ แล้วก็มีเพื่อนที่ทำงานที่เดียวกันเขาไปหัดแกะกะลาซอู้ เป็นงานอดิเรก พอก็สนใจ ก็เลยไปหัดแกะกะลา กับลุงบุญมา อินตา ประมาณ พ.ศ.2522 แล้วเพื่อนของภรรยา รู้จักเจ้าสุนทร เขาไปบอกว่าคนนี้ คนที่แกะกะลาอยู่ที่บ้าน แล้วเจ้าสุนทรบอกว่า ให้ไปเอาตัวมาทำเครื่องดนตรี ก็ไปที่บ้านเจ้าสุนทร ซอยนันทาราม (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ มีความสนใจงานช่าง จึงได้ไปฝึกหัดการสร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ผลงานออกมาเป็นที่พอใจเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงการสร้างเครื่องดนตรีเป็นงานอดิเรก ในวันหยุด โดยได้ค่าตอบแทนตามชิ้นงาน ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ เล่าว่า

พ่อก็ไปฝึกงาน อยากจะทำสละล้อทำซิง ทำซอู้ซอด้าง เพราะทำงานกลึงมาก่อน ก็เลยไปหัดกลึง แล้วก็ถูกใจท่านทุกอย่าง ตอนนั้นก็ทำเป็นงานอดิเรกยังไม่ได้ออกจากโรงกลึง ทำงานอดิเรกเฉพาะวันอาทิตย์ วันหยุด ค่าแรงทำสละล้อคันนี้ หักหมดทั้งคัน กะลา คันซึก ประกอบเรียบร้อยเป็นคัน ได้คันละ 50 บาท ให้ค่าแรงเป็นชิ้น ไม่ได้รายวัน ผลงานออกมาดี ถูกใจ มาทำงานกับเจ้าลุง เฉพาะวันอาทิตย์ก็ได้วันหนึ่ง 200 บาท (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ต่อมา เจ้าสุนทร ฦ เชียงใหม่ ได้นำนายภาวาส บุนนาค รองราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง ให้รู้จักกับช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ว่าเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีที่มีฝีมือดี และในปี พ.ศ. 2525 นายภาวาส บุนนาค ได้มาถ่ายทอดการสร้างเครื่องดนตรีไทยให้ เช่น ซอด้วง ซออู้ ซอสาม สาย จะเข้ โทน-รำมะนา เป็นต้น และได้ขอตัวช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ไปซ่อมบำรุงเครื่องดนตรีไทย ที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร เจ้าสุนทร ฦ เชียงใหม่จึงอนุญาต ให้ไป เพื่อจะศึกษาเรียนรู้ในเครื่องดนตรีไทย

มีอยู่วันหนึ่งเจ้าสุนทร ได้ขึ้นไปเล่นดนตรีที่พระตำหนักภูพิงค์ แล้วก็ไปเจอกับอาจารย์ภาวาส บุนนาค ท่านเป็นรองราชเลขา เจ้าสุนทร ท่านก็แนะนำว่ามีช่างอยู่คนหนึ่ง เป็นช่างกลึงที่บ้าน ฝีมือดี อาจารย์ภาวาส ก็ตามมาดู ประมาณปี 25 ก็มาถ่ายทอดวิชา ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จะเข้ โทน-รำมะนา ทุกอย่างที่เป็นเครื่องดนตรีไทย ถ่ายทอดให้ทุกอย่าง แล้วท่านก็ติดใจฝีมือ ตอนนั้นก็ยังทำงานอยู่โรงกลึงอยู่ก็ไป ๆ มา ๆ แล้ว ท่านก็ขอตัวจากเจ้าลุงสุนทร ไปซ่อมเครื่องดนตรีในวังสวนจิตรฯ เจ้าลุงก็ ให้ไป ไปเรียนรู้ดนตรีไทย ดนตรีพื้นเมืองก็รู้จากเจ้าสุนทร ดนตรีไทยจาก อาจารย์ภาวาส บุนนาค (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ต่อมาเมื่อกลับมาจากซ่อมบำรุงเครื่องดนตรีไทย ในพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวัง ดุสิต กรุงเทพมหานคร ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ได้ตัดสินใจลาออกจากโรงกลึงและมาทำงานสร้าง เครื่องดนตรีกับเจ้าสุนทร ฦ เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2526 ที่บ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช่างเผือก ตำบล ช่างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จนเจ้าสุนทร ฦ เชียงใหม่ ถึงแก่กรรมในปีพ.ศ. 2529 จึงได้ ตัดสินใจแยกออกมาสร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีล้านนา

จากนั้นมาก็ตัดสินใจลาออกจากโรงกลึง มาทำกับเจ้าลุงสุนทร ปี 2526 หลังกลับจากในวังมาแล้ว ก็มาอยู่กับเจ้าลุงสุนทร ตั้งหน้าตั้งตาทำ เครื่องดนตรีอย่างเดียว ทำเครื่องพื้นเมือง สะล้อ ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ทำ ตลอด อยู่กับเจ้าลุงที่พัฒนาช่างเผือก ตอนที่เจ้าลุงเสียชีวิตออกมาทำคนเดียว (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ประวัติการเรียนรู้ดนตรี

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ได้เล่าถึงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ได้เรียนสะล้อเล็ก, สะล้อกลาง, ซอด้วง, จะเข้และต่อเพลงกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ และเรียนจะเข้เพิ่มเติมกับเจ้าโสภณ เพ็งพุ่ม

เพลงได้ต่อกับเจ้าลุงสมัยไปออกทีวีช่อง 8 แล้วเพลงโบราณ
ทั้งเพลงไทยเพลงเมือง ต่อสะล้อเล็ก, สะล้อกลาง, ซอด้วง จะเข้ก็ยังพอได้
จากเจ้าลุงกับเจ้าโสภณ ตั้งแต่องานค่ายกาวิละ งานสายใจไทย โหมโรงเอื้อง
เงิน ไม่ได้ไปคลุกคลีแล้วแต่ทำเครื่อง พวกเขาก็เล่นกัน เราก็ก๊อปปี้
(บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์จะไปช่วยบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะเป็นบางงาน เช่น งานบรรเลงดนตรี ที่วิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง โดยมีผู้บรรเลง คือ เจ้าโสภณ เพ็งพุ่ม, ครูอัษฎัน ปิ่นทอง (อักษร ทับ), ครูจิรวลย์ หาญพณิชานนท์ เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนมากนั้น ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ จะสร้างเครื่องดนตรี “งานบรรเลงสมัยนั้นมีตลอด พอไม่ได้ไปตลอด ไปเฉพาะงานผู้สูงอายุ เราไปเป็นมือฉิ่ง มือฉาบ ไปออกทีวีสมัยนั้นเป็นชาวดำ ช่อง 8 ต้องไปถ่ายที่ลำปาง ตอนนั้นก็มีเจ้าโสภณ ผู้สูงอายุทั่วเชียงใหม่ ป้าอัษฎัน ครูน้อย ส่วนใหญ่อยู่ทำเครื่องดนตรีตลอด” (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ได้เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เพลงได้ต่อกับเจ้าลุง เพลงโบราณ ทั้งเพลงไทยเพลงเมือง เพลงเมืองก็มี ปราสาทไหว ฤๅษีหลงถ้า ล่องแม่ปิง เพลงเงี้ยว ตอนนี้อยู่หมดแล้ว” (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดให้กับนายณัฐวรรธน์ ทิพย์รัตน์ (หลาน) “เพลงพ่อก็อต่อให้หลาน ๆ ไปบ้าง ณัฐวรรธน์ ทิพย์รัตน์ คนเล็กต่อสะล้อ ด้านทำเครื่องดนตรีหลาน ๆ ก็ไม่เอาจะเล่นอย่างเดียว” (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

4.2.3 กลุ่มลูกศิษย์ทั่วไป

เป็นกลุ่มลูกศิษย์ที่มีความสนใจในดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ศึกษาเรียนรู้วิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีและเพลงพื้นเมืองล้านนากับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นครั้งคราวตามแต่โอกาส ซึ่งเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ได้แนะนำวิธีการบรรเลงสะล้อและซึง หรือได้การถ่ายทอดเป็นบางเพลง เพื่อนำไปใช้ต่อยอดและพัฒนาด้วยตนเองต่อไป เช่น รองศาสตราจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พนพิศ อมาตยกุล เป็นต้น ซึ่งลูกศิษย์ในกลุ่มนี้น่าจะมีจำนวนไม่น้อย ที่เคยได้เรียนรู้หรือการแนะนำวิธีการบรรเลงสะล้อ ซึง และได้รับการถ่ายทอดจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังต้องมีการศึกษาในเชิงลึกต่อไป

ตารางสรุปการสืบทอดเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปผู้สืบทอดได้ ดังนี้

กลุ่มลูกศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่			
รายชื่อ	เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา		อื่น ๆ
1. ครูกมล ตั้งตัว	ซึงกลาง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่	-
2. ครูบุญถึง พระยาชัย	ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงหลวง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย	ขลุ่ยเมือง กลองป่งปึง ปี่จุม ปี่แนเล็ก ปี่แนใหญ่ ตะโกล่งโป๊ด กลองแหว
3. ครูบัณฑิต ศรีบัว	ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงหลวง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย	ขลุ่ยเมือง กลองป่งปึง

รายชื่อ	เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา		อื่น ๆ
4. ครูจิรวลย์ หาญพณิชานนท์	-	สะล้อสามสาย	-
5. ครูจตุพร วงศ์ฝั้น	ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงหลวง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย	-
6. ครูรักเกียรติ ปัญญายศ	ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงหลวง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย	กลองป่งป้ง
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล	ซึงกลาง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย	-
กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี			
1. ช่างบุญมา สะต๋น	ซึงกลาง	-	-
2. ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม	-	สะล้อกลาง	-
3. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์	-	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง	-

ตารางที่ 4.1 ตารางสรุปการสืบทอดเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ตารางสรุป เพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้รับถ่ายทอดจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปผู้สืบทอดได้ ดังนี้

กลุ่มลูกศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่			
รายชื่อ	กลุ่มเพลงพื้นฐาน	กลุ่มเพลงชั้นกลาง	กลุ่มเพลงชั้นสูง
1. ครูกมล ตั้งตัว	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซอฮื้อ เพลงไทใหญ่	-
2. ครูบุญถึง พระยาชัย	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซอฮื้อ เพลงไทใหญ่	เพลงตั้ง เชียงใหม่ เพลงจะปู เพลงละม้าย
3. ครูบัณฑิต ศรีบัว	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซอฮื้อ เพลงไทใหญ่	เพลงตั้ง เชียงใหม่ เพลงจะปู เพลงละม้าย
4. ครูจิรวัลย์ หาญพณิชานนท์	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงไทใหญ่	-
5. ครูจตุพร วงศ์ฝั้น	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซอฮื้อ เพลงไทใหญ่	เพลงตั้ง เชียงใหม่ เพลงจะปู เพลงละม้าย

รายชื่อ	กลุ่มเพลงพื้นฐาน	กลุ่มเพลงชั้นกลาง	กลุ่มเพลงชั้นสูง
6. ครูรักเกียรติ ปัญญายศ	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซอฮื้อ เพลงไทใหญ่	เพลงตั้ง เชียงใหม่ เพลงจะปู้ เพลงละม้าย
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซอฮื้อ เพลงไทใหญ่	เพลงตั้ง เชียงใหม่ เพลงจะปู้ เพลงละม้าย
กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี			
1. ช่างบุญมา สะตุ๋่น	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงไทใหญ่	-
2. ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงไทใหญ่	-
3. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงไทใหญ่	-

ตารางที่ 4.2 ตารางสรุปเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้รับถ่ายทอดจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

การถ่ายทอดการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ดังนี้

ซึ่งเล็ก มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 4 คน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น และครูรักเกียรติ ปัญญาศ

ซึ่งกลาง มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 7 คน คือ ครูกมล ตั้งตัว, ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญาศ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิลและช่างบุญมา สะดุ่น

ซึ่งหลวง มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 4 คน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้นและครูรักเกียรติ ปัญญาศ

สละเล็ก มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 7 คน คือ ครูกมล ตั้งตัว, ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญาศ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิลและช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์

สละกลาง มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 8 คน คือ ครูกมล ตั้งตัว, ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญาศ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล, ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรมและช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์

สละใหญ่ มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 6 คน คือ ครูกมล ตั้งตัว, ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญาศและผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

สละสามสาย มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 6 คน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจิรวัลย์ หาญพนิชานนท์, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญาศและผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

นอกจากนี้ยังมีผู้ได้รับถ่ายทอด กลองป่งป่ง จำนวน 3 คน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูรักเกียรติ ปัญญาศ และได้รับสืบทอดขลุ่ยเมือง จำนวน 2 คน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย และครูบัณฑิต ศรีบัว

ในจำนวนลูกศิษย์ทั้ง 10 คน พบว่ามีลูกศิษย์ จำนวน 4 คน ที่ได้รับการถ่ายทอดเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาครบทุกเครื่องมือ คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้นและครูรักเกียรติ ปัญญาศ

เพลงพื้นเมืองล้านนาที่ลูกศิษย์ทุกท่านได้รับถ่ายทอด คือ เพลงล่องแม่ปิง, เพลงปราสาทไหว เพลงฤๅษีหลงถ้ำ, เพลงสาวไหม, เพลงล่องน่าน, เพลงพม่าและเพลงไทใหญ่ ส่วนเพลงขออื้อ มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 6 คน คือ ครูกลม ตั้งตัว, ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญาศและผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ส่วนเพลงที่จัดอยู่ในกลุ่มเพลงชั้นสูง คือ เพลงตั้งเชียงใหม่, เพลงจะปู, เพลงละม้าย, มีผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด จำนวน 5 ท่าน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญาศและผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

จากการศึกษาการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี ที่ได้รับการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา และกลุ่มลูกศิษย์ทั่วไป ดังนี้

กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้แก่ ครูกลม ตั้งตัว ถ่ายทอดให้กับนักเรียน โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่, ครูบุญถึง พระยาชัย ถ่ายทอดให้นักเรียน วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัยและถ่ายทอดให้กับนายทศพร จันทรเลิศ (ผู้วิจัย), ครูบัณฑิต ศรีบัว ได้ถ่ายทอดให้กับนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย, ครูจิรวัลย์ หาญพณิชานนท์ ไม่ได้ถ่ายทอดให้กับผู้ใด, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น ถ่ายทอดให้กับนักเรียน โรงเรียนสวนบุญโญภิรักษ์ จังหวัดลำพูน ครูรักเกียรติ ปัญญาศ ถ่ายทอดให้กับนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ถ่ายทอดให้กับ นักเรียนในชมรมดนตรีพื้นเมือง วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี และถ่ายทอดให้กับผู้วิจัย

กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย ที่ได้รับการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา เป็นกลุ่มของช่างสร้างเครื่องดนตรีที่ทำงานกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ ช่างบุญมา สะตุน และช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม ไม่ได้ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้แก่ผู้ใด ส่วนช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้กับนายณัฐวรรณ ทิพย์รัตน์ (หลาน)

กลุ่มลูกศิษย์ทั่วไป เป็นกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้เรียนกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นครั้งคราวตามแต่โอกาส ซึ่งได้เรียนรู้ แนะนำ รับการถ่ายทอดเป็นบางเพลง นำไปต่อยอด ฝึกฝนด้วยตนเองต่อไป

กล่าวได้ว่าผู้ที่สืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้ที่สืบทอดส่วนใหญ่จะเป็นลูกศิษย์ในกลุ่มของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ซึ่งต่อมาได้ประกอบวิชาชีพครู ทั้งครูสอนดนตรีในวิทยาลัยนาฏศิลป์ และโรงเรียนในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ทำให้การสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ คงมีการสืบทอดอยู่ในระบบการศึกษา

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

งานวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ศึกษาชีวประวัติและผลงาน การพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนา การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาและการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จากการศึกษาชีวประวัติและผลงานพบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เกิดและเติบโตในตระกูลเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ จึงมีโอกาสศึกษาดนตรีไทยตั้งแต่ในช่วงแรกที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมี โปรดฯ ให้นำดนตรีมาเผยแพร่ เมื่อถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี จึงโปรดฯ ให้เรียนดนตรีไทยในคุ้มหลวง โดยเรียนเครื่องสายไทย กับครูช่อ สุนทรวาทิน ครูรอด อักษรทับ ครูชั้น อักษรทับ อีกทั้งยังได้เรียนดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนากับบิดาจึงซึมซับดนตรีพื้นเมืองล้านนามาตั้งแต่วัยเด็ก จนเป็นผู้มีความสามารถโดดเด่นในการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา นอกจากนั้นยังมีฝีมือในการสร้างเครื่องดนตรี ซึ่งเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนาการสร้างเครื่องดนตรีสะล้อและซิง ให้มีขนาดและระดับเสียงต่าง ๆ กัน อีกทั้งยังสร้างสะล้อสามสายและนำลูกบิดกีตาร์มาใช้กับซิง เพื่อแก้ไขปัญหาระดับของเสียงที่ลดลงระหว่างการบรรเลง และนำกลวิธีการบรรเลงของดนตรีไทยมาพัฒนาวิธีการบรรเลง และการประสมวงสะล้อ ซิง จนมีมาตรฐาน เป็นแบบแผนที่ได้รับยอมรับและแพร่หลายในวงกว้าง นอกจากนั้นยังริเริ่มการบรรเลงเพลงไทยสำเนียงลาว ด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ริเริ่มวงสะล้อซิงผสมซิมและซิมเหล็ก รวมทั้งยังประพันธ์เพลงโหมโรงเอื้องเงินและเพลงสาวไหม เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รับรางวัล ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ ประจำปี 2528

ด้านการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีจิตวิญญาณความเป็นครูให้ความรัก ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลลูกศิษย์ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์อย่างเต็มกำลังความสามารถ อีกทั้งยัง อุทิศตนและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ เครื่องดนตรีที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถ่ายทอดเป็นหลักคือ สะล้อและซิง เนื่องจากการถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่เป็นการถ่ายทอดให้กับนักเรียนวิชาเอกดนตรีไทย จึงให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสมัครใจ และแนะนำให้เลือกเรียนตามพื้นฐานการเรียนดนตรีไทย เช่น เรียนจะเข้ ให้เรียนซิง เรียนซอด้วง ซอฮู้ให้เรียนสะล้อ เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในการฝึกหัดพื้นฐานได้อย่างรวดเร็ว ส่วนลูกศิษย์ที่ไม่ได้มีพื้นฐานดนตรีไทย ฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อและซิงไปตามขั้นตอน

การถ่ายทอดจะเริ่มจากการต่อเพลงโดยเริ่มต่อเพลงในกลุ่มเพลงพื้นฐานก่อน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการบรรเลง จากนั้นจะต่อเพลงในกลุ่มชั้นกลางและเพลงในกลุ่มชั้นสูง วิธีการถ่ายทอดละเอียดและซึ่ง ใช้วิธีการสาธิตให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตามและใช้การนอยเสียง และให้สังเกตจากศิลปินที่มีความชำนาญในการบรรเลง แล้วนำมาปฏิบัติเอง เพราะต้องใช้การฝึกฝนเฉพาะตัว

ส่วนการถ่ายทอดการบรรเลงรวมวง จะเน้นความพร้อมเพียงของคันชักสะล้อและไม้ดีดของซึ่ง มีการบรรเลงรับร้องและการบรรเลงลำลอง อย่างดนตรีไทย นอกจากนั้นยังถ่ายทอดกลวิธีพิเศษเพื่อนำมาใช้กับการบรรเลงสะล้อและซึ่ง คือ กลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนา ได้แก่ ซอกเสียงและเช็ดนิ้ว และกลวิธีพิเศษของดนตรีไทย ได้แก่ การพรม, การสะบัด, การสะบัดคันชัก, การแปรทำนองและการรวไม้ดีด

การสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เป็นลูกศิษย์ที่สืบทอดเป็นหลัก เนื่องจากลูกศิษย์กลุ่มนี้ประกอบอาชีพครูดนตรีไทย สอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์และโรงเรียนเขตพื้นที่ภาคเหนือ จึงได้ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในหลักสูตร เช่น ครูกมล ตั้งตัว ถ่ายทอดให้กับนักเรียนโรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่, ครูบุญถึง พระยาชัยและครูบัณฑิต ศรีบัวถ่ายทอดให้กับนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย, ครูจุฑพร วงศ์ผั่น ถ่ายทอดให้กับนักเรียนโรงเรียนสวนบุญโญบลัมภ์ จังหวัดลำพูน, ครูรักเกียรติ ปัญญาศ ถ่ายทอดให้กับนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ถ่ายทอดให้กับนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี เป็นต้น ส่วนการสืบทอดในลูกศิษย์กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี และลูกศิษย์กลุ่มนักดนตรีและผู้สนใจ ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีผู้สืบทอด นอกจากช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ถ่ายทอดให้กับนายณัฐวรรธน์ ทิพย์รัตน์ (หลาน)

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้วิจัยพบข้อมูลที่เห็นสมควรทำวิจัยต่อไป ได้แก่ การถ่ายทอดการขับร้องพื้นเมืองของราชสำนักเชียงใหม่ และกรรมวิธีการสร้างสะล้อสามสายของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

บรรณานุกรม

- กมล ตั้งตัว. สัมภาษณ์. 8 ตุลาคม 2564.
- จตุพร วงศ์ฝั้น. สัมภาษณ์. 5 ตุลาคม 2564.
- จตุพร วงศ์ฝั้น. สัมภาษณ์. 7 ธันวาคม 2562.
- จิรวลย์ หาญพณิชานนท์. สัมภาษณ์. 20 มีนาคม 2564.
- เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่. สัมภาษณ์. 11 ตุลาคม 2562.
- เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่. สัมภาษณ์. 8 ตุลาคม 2564.
- เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่. สัมภาษณ์. 11 พฤษภาคม 2562.
- เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่. สัมภาษณ์. 11 ตุลาคม 2562.
- ณัฐพงษ์ จิตรอารีวงศ์. (2563). *กรรมวิธีการสร้างซึ่งหลวงของครูจิรศักดิ์ ธนมาศ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ ยวงศรี. (2540). *การดนตรี การขับ การพ้องลั่นนา*. เชียงใหม่: สุริวงศ์บุ๊คเซนเตอร์.
- บัณฑิต ศรีบัว. สัมภาษณ์. 20 มีนาคม 2564.
- บุญถึง พระยาชัย. สัมภาษณ์. 20 มีนาคม 2564.
- บุญถึง พระยาชัย. สัมภาษณ์. 30 สิงหาคม 2564.
- บุญถึง พระยาชัย. สัมภาษณ์. 8 ตุลาคม 2564.
- บุญมา สะตุน. สัมภาษณ์. 11 ตุลาคม 2562.
- บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์. สัมภาษณ์. 14 สิงหาคม 2562.
- บุรณพันธุ์ ไจหล้า. (2561). *ภูมิปัญญาเครื่องดนตรีล้านนาเพื่อสืบทอดการสร้างเครื่องดนตรีพื้นบ้านและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม*. รายงานทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ปรกรณ์ รอดช้างเผื่อน. สัมภาษณ์. 3 ธันวาคม 2564.
- ปทุมทิพย์ กาวิล. สัมภาษณ์. 14 พฤษภาคม 2562.
- ปทุมทิพย์ กาวิล. สัมภาษณ์. 16 กุมภาพันธ์ 2564.
- ปรเมศวร์ สรรพศรี. (2555). *เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ การสืบทอดภูมิปัญญาการสร้างสล้อและซึง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. วัฒนธรรมและการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเสริฐศรี ชื่นพลี. (2560). *หลักการแปลทำนองจะเข้เพลงจีนแสดเรื่องเล็กของรองศาสตราจารย์ปรกรณ์ รอดช้างเผื่อน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสิทธิ์ โกกระธรรม. สัมภาษณ์. 15 พฤษภาคม 2562.

ผ่องพรรณ วัชรเสถียร. สัมภาษณ์. 14 พฤษภาคม 2562.

พูนพิศ อมาตยกุล, สัมภาษณ์. 19 มกราคม 2564.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2530). *เอื้องเงิน ที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่*. กรุงเทพมหานคร: รัชศิลป์

รักเกียรติ ปัญญาศ. สัมภาษณ์. 15 พฤษภาคม 2562.

รักเกียรติ ปัญญาศ. สัมภาษณ์. 16 สิงหาคม 2564.

รักเกียรติ ปัญญาศ. สัมภาษณ์. 8 ตุลาคม 2564.

รัชดา ชัดดีสะ. (2561). *การสืบทอดดนตรีไทยของเจ้าโสมฯ เฟื่องพุ่ม (ณ เชียงใหม่)*. วิทยานิพนธ์

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วงสักร์ ณ เชียงใหม่และคณะ. (2539). *เจ้าหลวงเชียงใหม่*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่. (2534). 20 ปี วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่. เชียงใหม่: เชียงใหม่การพิมพ์.

วิมล วิโรจน์พันธุ์และคณะ. (2551). *มรดกทางวัฒนธรรม ภาคเหนือ*. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก โฉนดเพลงและเนื้อร้อง

เพลงโหมโรงเอื้องเงิน

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ประพันธ์

ท่อน 1

----	--- ช	--- ล	ช ล ร ม	----	ช ม ร ม	ช ม ร ม	ช ล ช ช
-- ล ด	ร ด ช ล	ม ช ล ด	- ร - ม	----	ช ม ร ด	ร ม ช ด	- ร - ม
-- ร ม	ช ม ร ด	ร ด ล ช	ม ช ล ด	----	- ล ด ช	ล ช ม ช	- ล - ด
-- ร ม	ช ม ร ด	ม ด ร ม	ช ร - ม	----	ช ด ร ม	ช ม ร ม	ช ล ช ช
-- ช ล	ด ล ช ด	-- ช ล	ด ล ช ม	-- ช ล	ด ล ช ม	ช ล ช ม	- ร - ด
----	- ล ด ช	ล ช ด ล	ช ด ร ม	-- ร ม	ช ม ร ด	ร ด ล ช	ม ช ล ด
(----	ช ด ร ม	ช ล ช ม	ร ด ร ม)	(----	ช ด ร ม	ช ม ร ม	ช ล ช ช)
ล ด --	ช ล --	ม ช --	ร ม --	----	- ด ร ม	ช ล ช ม	- ร - ด

ท่อน 2

--- ล	ช ล ด ช	ล ช ม ช	- ล - ด	-- ร ม	ร ด ล ด	ล ด ร ม	ช ร - ม
----	- ร - ช	- - ล ช	ม ช ร ม	----	- ร - ม	ช ม ร ม	ช ม ร ด
--- ช	- ช ช ช	ล ช ม ช	- ล - ด	-- ร ม	ร ด ล ด	ล ด ร ม	ช ร - ม
(- ร - ม)	(----)	(- ร - ม)	(----)	- ร - ม	ร ม ช ล	ช ล ช ช	----
(-- ล ด	-- ล ช	ม ช ล ด	ร ด ล ช)	(-- ล ด	-- ล ช	ม ช ล ด	- ร - ม)
(- ร - ม)	(----)	(- ร - ม)	(----)	- ร - ม	ช ม ร ม	ช ม ร ด	----
----	- ล ด ช	ล ช ม ช	- ล - ด	- ด ร ม	ร ด ล ด	ร ด ช ด	- ร - ม
----	ช ม ร ด	ร ม ช ด	- ร - ม	-- ร ม	ช ม ร ด	ร ด ล ช	ม ช ล ด

ท่อน 3

- - - ช	- ช ช ช	ฟ ม ฟ ช	- ท - ด	- - ม ด	ท ช ท ด	- ม - ฟ	ม ช ฟ ม
- - - -	ด ม ฟ ช	ท ด ท ช	- ฟ - ม	ด ม ฟ ช	ท ช ฟ ม	ฟ ม ด ม	- ฟ - ช
(- - - -	ท ช ฟ ช	ท ช ฟ ช	ท ด ท ท)	(ท ช ฟ ช	ท ด ท ท	ด ท ด ม	- ฟ - ช)
(- - - -	ด ม ฟ ช	ฟ ช ท ช	ฟ ม ฟ ช)	(- - - -	ด ม ฟ ช	ท ช ฟ ช	ท ด ท ท)
ด ม - -	ท ด - -	ช ท - -	ฟ ช - -	ช ท ด ท	ฟ ช ท ช	ฟ ช ท ช	ฟ ม - -
- - - -	- ด ม ท	ด ท ช ท	- ด - ม	ด ม ฟ ช	ท ช ฟ ม	ฟ ม ด ม	ฟ ช - ฟ
- - - -	ช ม ฟ ช	- - ม ฟ	ช ฟ ม ด	- - ม ด	ท ช ท ด	ท ช ท ด	- ม - ฟ
- - - -	ท ด ม ฟ	ช ฟ ช ม	- ฟ - ช	- - - -	ท ด ม ฟ	ช ฟ ม ด	ม ช ฟ ม

ท่อน 4

- - - -	- ช - ด	ท ช ฟ ม	ฟ ช ม ฟ	- ท ด ร	ด ร ม ฟ	ด ฟ ด ร	ม ฟ - ด
- - - -	ฟ ช ท ด	ร ด ท ช	ฟ ม ฟ ช	- - ด ม	- - ฟ ช	ท ด ท ช	- ฟ - ม
- ร ด ท	- - ด ร	ด ท ด ร	- ม - ฟ	- ร ด ท	- ด - ร	ด ร ม ช	ฟ ม ร ด
(- - - -	ท ท ท ท	ด ร ด ท	- ช - ฟ	ท ช ฟ ช	ท ม ฟ ช	ท ด ท ช	- ฟ - ม)
(- - - -	ท ท ท ท	ด ร ด ท	ด ร ด ม	- - ฟ ช	ท ด - ม	ด ม ฟ ช	ท ฟ - ช)
(- - - -	- ฟ - ช	ฟ ม ฟ ช	- ท - ด)	(- - - -	ฟ ช ท ด	ร ด ท ม	- ฟ - ช)
(- - - -	ท ม ฟ ช	ฟ ช ท ช	ท ม ฟ ช)	(- - - -	ท ม ฟ ช	ท ด ท ช	- ฟ - ม)
- ฟ - ฟ	- ด - ร	ด ท ด ร	- ม - ฟ	- - - ฟ	- - ด ร	ด ท ด ร	- ด - ด

ลูกหมัด

- ร ด ท	ด ร ด ด	- ร ด ท	ด ร ด ด	- ช - ฟ	ม ร ด ด	- ช - ฟ	ม ร ด ด
- ท - ด	ม ฟ ม ช	- ท - ด	ม ฟ ม ช	- ช - ฟ	- ม ม ม	- ช - ฟ	- ม ม ม
ด ด ด ด	- ท - ท	ช ช ช ช	- ฟ - ฟ	ม ฟ ช ฟ	ม ฟ ด ร	ด ร ม ช	ฟ ม ร ด

ลงจบ

- ร ด ท	ด ร ด ด	- ร ด ท	ด ร ด ด	- ท - ท	- - - ช	- - - ฟ	- - - ด
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ระบำซอ

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ทรงนิพนธ์คำร้องระบำซอ และทรงให้ครูละครในคุ้มหลวงร่วมกัน ประดิษฐ์ท่ารำ ประกอบทำนองเพลงโยนก ทำนองซอฮั่น และซอจ้อยเชียงแสน นำออกแสดงครั้งแรก ในการรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เมื่อคราวเสด็จประพาสสมณทลพายัพ เมื่อปี พ.ศ. 2469 และเมื่อคราวสมโภช พระเศวตคชเดชน์ดิลก ช้างเผือกในรัชกาลที่ 7

ทำนอง โยนก

สรวมชีพข้าไท	อภิวาทไหว้เหนือเกศี
ดิลกรัษฎนฤบดี	แทบธูลีละอองบาทเจ้า
พระเดชพระคุณพระปกเกล้า	ไพร่ฟ้าอยู่ชุ่มสุขเย็น
ทำนองซอฮั่น	
सान้อมเกล้า	ข้าพระพุทธเจ้ากราบทูลฉลอง
บวรรัตน์พระยุคลทอง	ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
บรมนาถพระปกเกล้า	ทั้งพระแม่เจ้าบรมราชินี
ทรงบุญฤทธิ์พระบารมี	เป็นที่ยินดีทุกคนน้อยใหญ่
จังหวัดเชียงใหม่ไพร่ฟ้าข้าเฝ้า	ทั้งหนุ่มทั้งเฒ่าทั่วทิศทั้งผอง
ได้ปึงเป้งปะพระร่มโพธิ์ทอง	เป็นฉัตรเรืองรองปกบังกัณฑ์
พอรู้ข่าวสารจะเสด็จประเวศ	อินทร์ทิพย์เทพก็โมทนา
หื้อสายเมฆะฟ้าฝนธารา	ไหลหลั่งลงมาทั่วพื้นแผ่นดิน
ธัญญาหารพุกษาเข้าเกล้า	ของปลูกปลูกไม้ก็บริบูรณ์
เพราะเพื่อเจ้าฟ้ามหาตระกูล	ท่านทรงบุญคุณมีเป็นอนันต์
อารักขเจนเมืองอันเรืองฤทธิ์เดช	ทั้งเทเวศเจ้าก็สร้างแบ่งปัน
หื้อกุญชรเศวตเรืองพรรณ	เกิดมาเต็มต้นสมภารพระบาท
พระปรมินทร์ประชาธิปกโลกนาถ	ปียมหาราชหน่อพุทธังกูร
กันบ่ไจ้เจื้อเจ้าต้นทรงบุญ	ฉันทันต์ตระกูลไปท่อนมาเกิด

วันนี้หน้าเป็นวันลำเลิศ
ได้ทำมั่งคละเบิกบายวายชี
ศรีสวัสดิพิพัฒน์ผ่องแผ้ว
หื้อมาเป็นช่างที่นั้งมงคล
จงสุขสำราญแต่นี้ไปหน้า
เป็นพาหนะคู่พระบารมี

เป็นวันประเสริฐฤกษ์งามยามดี
ตามประเพณีสมโภชข้างแก้ว
เชิญขวัญข้างแก้วจงบริบจรดล
โดยพระจอมพลเจ้าต้นเลิศหล้า
หื้อเจ้าอยู่ม่วนกินดี
เฉลิมเกียรติคุณตลอดเต้ากุ่มเฒ่า

ขอจ้อยเชียงแสน

ยอพนมบังคมกายเกล้า
ขอหื้อทรงเดชฤทธิ์ทั่วถ้วนแสนโขงไปหน้า
อย่าได้กาไถเนนข้าหื้อจอมนรินทร์

เท้านี้กราบทูลองค์
ทรงคะนิงใด
ป็นฟ้าอยู่เสวยราชย์ยืนเอน

โน้ตเพลง ระบายขอ

ลาวจ้อย (ซอเย็น)

- - - ด	ร ม - ร	- - - -	- ม - ร	- - - ด	ร ม - ร	ม ร ด ร	- ม - ซ
- - - ม	ซ ล - ซ	- - - ม	ร ด ร ม	- - ซ ล	- ด - ร	ม ร ด ล	- ด - ซ
- - - -	- - - -	- ซ - ล	ด ร ม ล	- - - -	- ซ - ล	- - ซ ล	ด ร ม ซ
- - - -	- - - -	ซ ม ร ด	- ร - ม	- - - -	- ด - ร	ม ร ด ล	- ด - ซ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ลาวเดินดง

ท่อน 1

- ซ ซ ซ	- ล - ซ	- ม - ร	- ด - ล	- - ด ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร	ด ม ร ร
- - - -	ซ ล ด ร	ม ร ม ด	- ร - ม	- ร ร ร	- ด - ร	ม ร ซ ม	- ร - ด
- ซ ซ ซ	- ล - ซ	- ม - ร	- ด - ล	- - ด ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร	ด ม ร ร
- - - -	ซ ล ด ร	ม ร ม ด	- ร - ม	- ร ร ร	- ด - ร	ม ร ซ ม	- ร - ด
- ด - ล	(ล้อ)	- ด - ร	(ล้อ)	ม ร ด ล	(ล้อ)	ซ ล ด ร	(ล้อ)
ม ร ด ล	ซ ล ด ร	ด - ล ด	- ด ด ด	- ด - ล	(ล้อ)	- ด - ร	(ล้อ)
ม ร ด ล	(ล้อ)	ซ ล ด ร	(ล้อ)	ม ร ด ล	ซ ล ด ร	ด - ล ด	- ด ด ด

ท่อน 2

ซ ซ ล ซ	ม ซ ล ซ	(- - - -	- - - -)	ม ม ซ ม	ร ม ซ ม	(- - - -	- - - -)
ร ร ม ร	ด ร ม ร	(- - - -	- - - -)	ด ด ร ด	ล ด ร ด	(- - - -	- - - -)

ท่อน 3

- - - -	ซ ล ด ร	- - - -	ซ ม ร ด	- - - -	ซ ล ด ร	- ม - ล	- - - - ด
- - - - ล	- ม ร ด	- ล - ด	- - - -	- - - -	ซ ล ด ร	- - - -	ซ ม ร ด
ล ล ด ล	ซ ล ด ล	(- - - -	- - - -)	ล ล ด ล	ซ ล ด ล	(- - - -	- - - -)
- ม ซ ล	ซ ด ซ ล	ซ ม ซ ล	ซ ล ด ร	ม ร ด ล	ซ ล ด ร	ด - ล ด	- ด ด ด

ลาวระแต่เล็ก

ท่อน 1

- ม ร ด	- ม ร ด	- ม ร ด	- ล - ซ	- ด ด ด	- ซ - ล	- ซ - ร	ด ด ด ด
- - - - ล	- - - - ด ซ	- ม ซ ล	ซ ล ด ซ	- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร
- - - -	- ซ - ล	- ด - ร	- - - -	- - - - ล	- - - - ซ	- - - - ม	- - - - ร
ซ ม ร ด	- ร - ม	ซ ล ซ ม	- ร - ด	- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ด ด ด
- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ซ ซ ซ				

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ท่อน 2

- ม ร ร	- ม ร ร	- ม ร ร	- ม ร ร	- - - - ซ	- - - - ล	- - - - ด	- - - - ร
- - - -	- ซ - ล	- ด - ร	- - - -	- ซ - -	ม ซ - ม	- - ร ด	- - ร ด
- ซ - -	ม ซ - ม	- - ร ด	- - ร ม	- ซ - -	ม ซ - ม	- - ร ด	- - ร ด
- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ด ด ด	- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ซ ซ ซ

ท่อน 3

ร ม ช ล	ด ช ล ด	(ร ม ช ล	ด ช ล ด)	ม ร ด ล	- ด - ร	(ม ร ด ล	- ด - ร)
ม ร ม ด	- ร - ม	(ม ร ม ด	- ร - ม)	- - - -	ด ร ม ช	- ล - ช	- ม - ร
ช ม ร ด	- ร - ม	ช ล ช ม	- ร - ด	- ม ร ด	- ช - ล	ช ม ช ล	- ด ด ด
- ม ร ด	- ช - ล	ช ม ช ล	- ช ช ช				

ลาวดวงดอกไม้

ท่อน 1

- - - -	- - - ม	ร ด ร ม	- ช - ล	- ช ด ล	- ช - ม	ช ม ร ด	- ล ด ร
- - - -	- - - ม	ร ด ร ม	- ช - ล	- ช ด ล	- ช - ม	ช ม ร ด	- ล ด ร
- - - -	- - - ช	- - - ช	- - - ช	- - - -	ล ด - ล	- ช - ม	ร ด - ร
- - - -	- - - ช	- - - ช	- - - ช	- - - -	ล ด - ล	- ช - ม	ร ด - ร
- ม ช ร	ม ร ด ล	ช ม ช ล	- ด - ร	- ม ช ร	ม ร ด ล	ด ม ร ด	- ล - ช

(ฉบับบันทึกเสียงไม่มีบรรเลง ท่อน 2 - ผู้วิจัย)

ท่อน 3

- - - ด	- - ม ช	- ช - ล	ช ช ช ช	- ด - ม	ช ช ช ช	- ม - ล	ช ช ช ช
- - - ด	- - ม ช	- ช - ล	ช ช ช ช	- ด - ม	ช ช ช ช	- ม - ล	ช ช ช ช
- - ด ร	ม ร ด ร	- - ด ร	ม ร ด ร	- - ด ร	ม ร ด ร	ม ร ด ร	ม ร ด ล
- - ล ด	ล ด ร ด	- - ล ด	ล ด ช ล	- ม - ร	- ด - ล	- ม ร ด	- ล - ช

(ฉบับบันทึกเสียงไม่มีบรรเลง ท่อน 4 - ผู้วิจัย)

ลาวกระแซ

ท่อน 1

- - - ช	- ช ช ช	- - - ร	- ร ร ร	- - - ช	- ช ช ช	- ร ร ร	- ม ร ด
- ร ด ล	- ด - ร	- ม ร ด	ร ม - ร	- - - ม	- ช - -	- ด - ร	ม ร ด ล
- - - -	ช ล ด ร	ม ร ด ล	ด ช - ล				

พ่อน 2

- - - ซุ	- ซุ ซุ ซุ	- ซุ - ม	ม ม ม ม	- - - -	ซ ล ด ร	ม ร ด ล	- ซุ - ม
- ร ร ร	- ม - ร	- ซุ - ม	ม ม ม ม	- - - -	ซ ล ด ร	ม ร ด ล	- ซุ - ม
- ร ร ร	- ม - ร	- ด ด ด	- ซุ - ล	- ด - ร	- ม - ล	- ร - ด	- - - -
- - - -	ร ม ซ ล	ซ ล ด ล	- ซุ ซุ ซุ	- - - -	ร ม ซ ล	ซ ล ด ล	- ซุ ซุ ซุ
- ด ร ม	- ซุ - ล	- ม ร ด	- ล - ซุ				

ถอดทำนองจากการบันทึกเสียง ระบุคำขอสมโภชช้าง บรรเลงโดยคณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

พ่อนน้อยใจยา

น้อยใจยา - แว่นแก้ว เป็นบทละครที่ท้าวสุนทรพจนกิจ (ใหม่ บุญมา) กวีประจำราชสำนักของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ประพันธ์ขึ้นถวายพระราชชายาเจ้าดารารัศมี และประทานอนุญาตแสดงในโอกาสคล้ายวันประสูติ (ครบ 60 พรรษา แสดงที่วัดสวนดอก) ซึ่งพระราชชายาเจ้าดารารัศมีทรงแก้ไขบทบางตอนให้เหมาะสม พร้อมกับทรงประพันธ์คำร้องประกอบทำนองเพลง พื้นเมืองเดิมของล้านนา ได้แก่ ขอทำนองล่องน่าน ขอทำนองเงี้ยวลา ละครจัดแบ่งเป็นฉาก ๆ คือ ฉากห้วยแก้ว ฉากบ้านท้าวไชยลังกาและฉากบนศาล

เจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่ (ศิลปินแห่งชาติ) ได้รับถ่ายทอดจากพระราชชายาเจ้าดารารัศมีและได้นำมาถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

ฉากห้วยแก้ว

ทำนองล่องน่าน

น้อยใจยา

ปวงดอกไม้แบ่งบานสลอน

ดอกพิกุลของป้านไ้

ฮู้แนซัดเข้าสู่สองหู

หม่อมมรภูมิ่งสอดไซ้

ลมพัดไม้ไปสูบ้านตุ๋

ว่าสีจัมปูกักบั้นเกล้า

(รับ)

แก้มันตายปายมันแข็ง
ดอกพิกุลก็คือดอกแก้ว

ล่ำกึ่งนี้เงี้ยวกันตวยแนว
เป็นของเป็น แล้วเหออ

แวนแก้ว

แป้มเก้านึงฮากมันบ่ถอน
ตำก่าลมตีปี่ดอกเข้า
กึ่งมันแต่บ่แซะเหลือน

บ่ไหวเพื่อนคอนเตี้ยมันแต่เล่า
มีแต่เก้าไหวห้วนคอนเพื่อน
บ่เหมือนลมเจยล่ำพัยก่จะนั้น

(รับ)

ใจน้องญึงยังหนีมเตี้ยมัน
ยังเป็นกระจกแวนแก้วเงาใส

บ่เป็นของเป็นคนใด
บ่ไหวคลอนเงียงจ้ายเหออ

น้อยใจยา

ตัวบ่น้อยจักขอลาม
ว่านายมีจู้บ้านวังสิงห์คำ
บ้านวังสิงห์คำ

ตำก่าลมเป็นมาเล่าอู้
ฝ่ายตางปุ่นเป็นมาใส่ผะจำ
เป็นมาหมั่นกัไว้แล้ว

(รับ)

ฝ่ายเป็นตัว น้องนางแวนแก้ว
เป็นจะกินแขกแต่งกำนวิวาท

ก่ตกลงแล้วบ่ใจกาหา
เมื่อใดจาบ่มีใครกัอยู่เก้า

(รับ)

ตัวไยยาบ่สมเปิงเจ้า
ฝ่ายตางนายลวดบ่หมายเจตข้อง

ซ้ำเซียมข้าวของเงินทอง
มาละหมองตำกั้อยเห็นอ

แวนแก้ว

ตัวน้องนี้บ่ละไหลหลง
จึงได้เจิญตัวปี่มาห้วยแก้ว
จึงเจิญน้อยปี่มาเปึกษา

กำนตกลงกัยังบ่แล้ว
ก่เพราะใครรู้กำฟูกำจำ
จะว่าใดจาตัวน้องกัใครอู้

(รับ)

ก่านตี้มากยังฟู้อ
หรือจะลบล้างลื้มลายหายเสีย

จะเอาเป็นจู้กว่าเอาเป็นเมีย
จะเอาเป็นเมียกว่าละกะเหี้ยไว้แล้ว

(รับ)

หรือจักเอาเป็นเมียนางจ้างแก้ว
ขอบอกนายหื้อแนใจจริง

อยู่เป็นคู่ข้างเดียวมคิง
อย่าอำพรางนาถน้องเหนือ

น้อยใจยา

บจู้หรอกน้อง
ปล่อลวงพรางแม่ร้างฮ้างแก้ว
บหื้อก้าดแก้วเรื่องกำสืนห์
लगสมคะเน

หื้อหม่นหมองหมาง
บ้หมายเอาเป็นเมียนางจ้างแก้ว
หลอนแก้วน้องใจยังบ่เหว
เหมือนตีก็ดเล่า

(รับ)

หลอนว่าบ้จู้หรือยังล่ายเจ้า
ลูกแม่ญิงอู้เล่นก่บ่ตาย

ขอหื้อฟ้าผ่าหัวแม่เมียตาย
ลูกบ้อจายฟูแต่บ่ฟิง

(รับ)

กอนว่าน้องตายไปเป็นไก่อตั้ง
อู้บ่ถูก วันฟูก่อยมาขึ้น

บ้น้อยขอตายเป็นคิน
อู้กั้นเมื่อคิน ก่อยมาขึ้นก่เมื่อเจ้า

(รับ)

ก่านฮักกันปีกับตึงเจ้า
ปากก่าไต่ปีก็ยังไฟอ้าง

เปียบเหมือนเหล้ากับปาง
บ้ใจจางจากน้องเหนือ

แวนแก้ว

หลอนว่าแต่เหมือนดั่งกำจำ
บ่ขอฮักไฟชักเต้าเก็งก้อย
คนอื่นนบ่ร้อยตึงบ่แลกบ่เหลียว

น้องขอสญญากับตัวบ้หน้อย
ขอฮักบ้หน้อยไยยานี้ก่คนเดียว
จะขอฮักเดียวจายเดียวก่เต้านี้

(รับ)

หลอนว่าน้องจูหรือสัปปะรี
ลูกแม่ญิงบ่ไจว่าก่บ่ตาย

ขอหื้อฟ้าผ่าหัวแม่พ่อผัวตาย
ลูกบ่จ่ายซี้จู้ก่แต่ ะ

(รับ)

กินผิดก่ยังต้องแก้
บะเชื่อแจ๋ย่ำใส่เตา
ก็ยินดีจิมแต่เหนอ

สะเรียมย่ำใส่แย้
กอนน้อยไจยายยังฮักข้าเจ้า

น้อยไจยา

ฮักเหลือม้อก
หื้อบ่พญาไปขอน้องไ้
เพราะข้าบ่ไ้ยากไร้อ้าวของ

จะไปบอกปิต้า
แต่ปิ่นี้กัว่าจักบ่ได้
บ่มีเงินทองเหมือนนันทาเงี้ยว

(รับ)

หลอนว่าเป็นตัดสลัดเปียงเบี้ยว
จะขอถามตัวน้องนายอย่างนี้

บ่จักเยี้ยะสันใดดี
ก้อหื้อเป็นตีแล้วเหนอ

แวนแก้ว

ก่านเรื่องนี่ยบ่บ่เป็นสัง
จะหลอนปีตาน้องนายบ่เอื้อ
พุ่จำโดยดีตึงบ่มีก่ฟ่งแล้ว

ถ้าใจเฮายังลางได้ฟักเพื่อ
บ่บ่บ่บ่บ่บ่บ่บ่บ่บ่บ่

(รับ)

ฝ่ายบ่บ่บ่บ่บ่บ่บ่
กอนว่ากำจ่ายฮักข้าแ่งข้า

จักหนิตวยบ่บ่บ่
จะไปเมินเนิ่นจ้าเหนอ

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

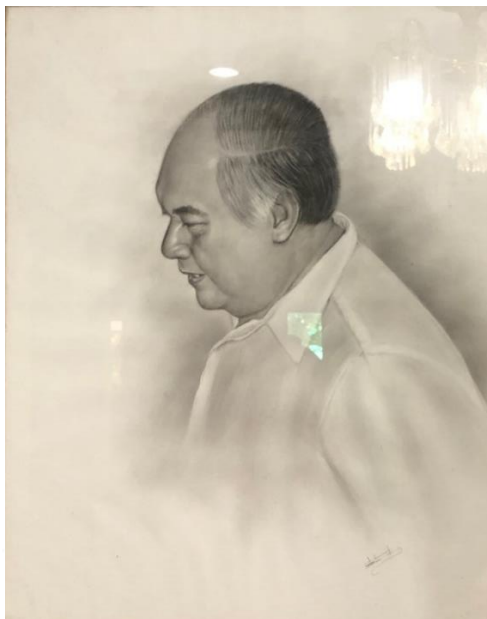
ภาพเขียน เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ขณะสืสละล้อสามสาย

ที่มาภาพ : เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ขณะสืสละล้อสามสายและครูวิเทพ กันธิมา ขณะตีตซิ่ง

ที่มาภาพ : ครูบุญถึง พระยาชัย

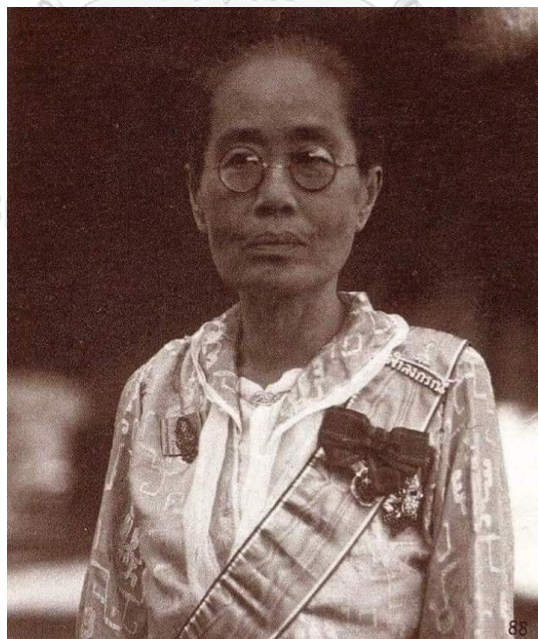
ภาพเขียน นายภาวาส บุญนาค
ที่มาภาพ : เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่

เจ้าอุปราชา บุญทวงศ์
ที่มาภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี
ที่มาภาพ : เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี
ที่มาภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่และเจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ครูจิรวลย์ หาญพนิชานนท์

โทน-ร่ำมะนา ครูบุญถึง พระยาชัย สะล้อเล็ก ครูจตุพร วงศ์ฝั้น
สะล้อสามสาย ครูจิรวลย์ หาญพนิชานนท์ ณ บ้านเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

ซอด้วง ครูบุญถึง พระยาชัย, จะเข้ ครูจตุพร วงศ์ฝั้น,
ขลุ่ย เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่, ซออู้ ครูบัณฑิต ศรีบัว
ที่มาภาพ : ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่และครูจตุพร วงศ์ฝั้น ขณะดีดจะเข้ ณ บ้านเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่และครูจตุพร วงศ์ฝั้น
ที่มาภาพ : ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุลและผู้วิจัย
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิลและผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ครูรักเกียรติ ปัญญาศและผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ เจ้าสุริย์ ณ เชียงใหม่และผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

นายบุญมา สะตุนและผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

นายบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์และผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ครูบุญถึง พระยาชัยและผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ซอด้วงงา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

สะล้องา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ซึงประกอบงา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ซึงล้อสามสายประกอบงา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายทศพร จันทร์เลิศ
วัน เดือน ปี เกิด	13 ธันวาคม 2536
สถานที่เกิด	จังหวัดฉะเชิงเทรา
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2559 ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	168 ซอยสะพานยาว ถนนเจริญกรุง แขวงสี่พระยา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร 10500

